הײנט
איז נומער:

אַרטיקלען און פעליעטאָנען פון ד"ר יהושע טהאָן, ד"ר אַ. מוקדוני, י. ד. בערקאָוויטש, ס. ראַזומני, ד"ר ד. ראַוויטש, בן משה, ד"ר ה. רוזשנער, י. קירשבוים, י. שאַיאַק, גראַף קאַלי און אַנדערע

אין טראַצקי'ס הויז

הויז דעם אַנ'אינטערעסאַנטע שילדערונג
פון רוסלענדישען קארעספאָנדענט ב. סמאָליאר

№ 142 — Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem — פרייז 35 גראָשען — Lodzer Tageblat

הײנט 12 זײטען

לאָדזשער טאָגעבלאַט

23-טער יאהרגאַנג || 20 czerwca 1930 r. || פרייטאָג, כ"ד סיון פ' ש"ח תר"צ || רעד: קציע און אַדמיניסטראַציע: פּיעטריקאָווער 16. טעלעפאָנען פון: רעדאַקציע 10057, פון אַדמיניסטראַציע 10047.

פּאַרק העלענאָוו

זונטאָג ד. 22-טן יוני 2 אַ זייגער נאָכמיטאָג קומט פאָר לטובת דער נאַכט פאַגאַטאָוויע ביים „לינת הצדק"

אַ גרויסע גאָרטען-פערוויילונג

— מיט אַ איבעררא'שענד — רייכען פּראָגראַם

2 אָרקעסטערס פאַנטאַזיע לאָטעריע מיט זעהר ווערטפולע פאַנטען (50 גר. אַ לאָס) לודקעס, קאָנפעטי, בענגאַל. פייער. רייכהאַלטיגער כשר'ער בופעט. דאַנסינג אויף דער פריי!

בעמערקונג: דער סימפאָנישער אָרקעסטער אונטער דער לייטונג פון ה. דיר. ט. רידער וועט אויספיהרען ספּעציעל יודישע קאָמפּאָזיציעס. פאַר אַרבייטער און אינטעליגענץ הנחה-בילעטען צום פרייז 1 זל.

העלענאָוו

קוראַטאָריום פון די באַראַכאָוו-שולען

שבת, דעם 28-טען יוני 1930 קומט פאָר

לטובת די באַראַכאָוו-שולען

אַ גרויסע גאָרטען-פערוויילונג

2 אָרקעסטערס. סימפאָנישער אָרקעסטער אונטער לייטונג פון פּראָפ. טעאָדאָר רידער. קאָנצערט פון בלאָז-אָרקעסטער. איבונגען פון ספאָרט-קלוב „שטערן". רעווי-פּראָגראַם אין דער אויפיהרונג פון די בעקאַנטע „אַרט" אַרטיסטען ספאָרט-איבונגען אונטער דער לייטונג פון אונסטרוקטאָר י. בערלינסקי. אַ גרויסע קינדער-פערוויילונג יעדעס קינד בעקומט אַ מתנה. פאַנטען-לאָטעריע מיט אַ סך ווערטפולע פאַנטען. פרייז פון די גורל-צעטלען (לאָסען) 30 גראָשען, גליק-רעדער, בענגאַליש פייער און אַנדערע אַטראַקציעס. פאָפולערע פרייזען, פאַר דערוואַקסענע 1 זל. קינדער און שילער 50 גראָשען אָנהויב פון דער קינדער-פערוויילונג 2 נאָכמ. בילעטען שוין צו בעקומען: אין דער באַראָכאָוו-שול ציגעל-גאַס 26, פּרק-שול, אין דער שורעק קינדער-היים פל. קאָשטשעלני 4, באַראָכאָוו-ביבליאָטעק זאַכאָדניא 63, ספאָרט-קלוב שטערן פאָמאָרסקא 17 און אין די פּראָפעס. פּראַיינען לאַגעווניצקא 4, בושצשינער 5.

גאַנץ לאָדז איז בערויש אין דערוואַרטונג אויף דעם — גאַנץ לאָדז איז בערויש: איז דערוואַרטונג אויף דעם
גערדענקט דעם 28-טען יוני 1930

גרעסטען בלומען-פעסט פונ'ם סעזאָן אין יוליאַנאָוו

למובת דעם יודישען פעראיין פון קריגס-אינוואַלידען, אלמנות און יתומים פון דער שטאָט לאָדז און לאָדזער וואָיעוואָדזטוואָ
גערדענקט דעם 28-טען יוני 1930 אין יוליאַנאָוו. — גערדענקט דעם 28-טען יוני 1930 אין יוליאַנאָוו.

דעם 19 יוני 1390 איז נאָך לאַנגע און שווערע ליידען געשטאָרבען אונזער הייסגעליבטע

נ"ע

מלכה ראַטנער

(בת ר' אייזיק נעקריטש ז"ל). אין עלטער פון 65 יאָהר.

די לויה קומט פאָר היינט פרייטאָג, ד: 20 יוני, 1 אַ זייגער נאָכמיטאָג פון טרויער-הויז רזשגאָווסקאַ № 107 ווענען וואָס עס טיילען מיט אין גרויס צער

טעכטער, זיהן, שניר, איידעמס און אייניקלעך.

מען בעט נישט צו געבען קיין קאָנדאָלענץ-וויזיטען.

נאָך קורצע און שווערע ליידען איז געשטאָרבען אין עלטער פון 86 יאָהר, אונזער הייסגעליבטער און אונפערגעסענער פאָטער, שוויגער-פאָטער, גרויספאָטער, אורגרויספאָטער און אָנקעל

ג"ע **דוב בער** ב"ר זעליג הכהן ז"ל **ליבערמאַן**

די לויה קומט פאָר היינט פרייטאָג, 12 אַ זייגער מיטאָג פון טרויער-הויז 6-טען שערפיצן (בענעדיקטאַ) № 43 וועגען וואָס ס'טיילט מיט אין גרויס צער — די טיפטרויערנדע פאַמיליע.

פענסיאָנאַט „ZŁOTA KULA"

אין בעסטען ווינקעל פון קראָשעוו.

די שענסטע ווילע פון דער גאַנצער געגענד

סאָסנאָווע בוימער, זאַמדיגער באָדען, הערליכע איינריכטונג, זאָרגפעלטיגע בעדינונג, שמאַקהאַפטע קיך, כשר, מוזיק, זון-בעדער און פלאַזשע.

אַ שטילער קור-אָרט פאַר עלטערע | פערוויילונגס-אָרט פאַר יוגענד | אַ גן-עדן ווינקעל פאַר קינדער

קינדער פון 6 יאָהר אונטער דער אויפזיכט פון אַ געניטע פּרעבליסטען.
קומט און איבערצייגט אייך: קומט און איבערצייגט אייך
Kraszew, Stacja Andrzejów Willa Magdziarza pod lasem
גענויע אינפאָרמאַציעס ווערט ערטיילט פּאָלודניאָווא 20 וו. 45 פון 3—8,5—10 אָוונ!

„Park Juljanów"

פון 8 פריה אָן אָפען! — פון 8 פריה אָן אָפען!

שבת, דעם 21-טען יוני ה. י.

אויפמריטען
פון אַ רוסיש געזאַנג-כאָר
אין נאַציאָנאַל-טראַכט.
ווי אויך פון אַ באַלאַלייקע-אָרקעסטער

קאָנצערט פון 3 אַ זייגער נאָכמ. דורך
אַ פעשטאַרקטען דזשאַזבאַנד-אָרקעסטער

אויפ'ן אָרט ביר-האַלע, קאָנדיטאָריי, פּערזעהען מיט קאַלטע און וואַרימע שפייזען צו מעסיגע פרייזען. לודקעס, טענץ און פערשידענע פערוויילונגען. איינטריט פאַר דערוואַקסענע 60 גר. פאַר שילער און מיליטער 30 גראָשן, פאַר שולען און גרופּען אויספלוגען זענען די פרייזען בעדייטענד ערמעסיגט. די אָרדנונג איז פון פּאָליציי נעזיכערט.

די פערוואַלטונג

בילליגע פרייזען — בילליגע פרייזען

פענסיאָנאַט „גן-עדן"

כשר „RAJ" כשר

איז היי-יאָהר (סטאַציע אַנדזשעיעוו) אין יעסקי'ס ווילע מיט אַלע מאָדערנע געעפענט אין „הולאַנעק" איינריכטונגען, אונטער אויפזיכט פון בעקאַנטע ספעציאַליסטען. זאָרגפעלטיגע בעדינונג. — דער פענסיאָנאַט „גן-עדן" געפינט זיך אין דעם שענסטען ווינקעל פון דער בעקאַנטער זומער-וואָינונג „הולאַנקי". — אַ ים ליכט, טרוקענער, סאָסנאָווער וואַלד, טייך, פּליאַזשע, זון-בעדער, ספּעציעלע שפּיל-פּלעצער און פערוויילונגס-ערטער. — הונדערטער בעזוכער האָבען שוין אַרויסגעזאָגט זייער דאַנק און אַנערקענונג דער לייטונג פון דעם פענסיאָנאַט אין „הולאַנקי" וואָס עקזיס-טירט שוין אַ סך יאָהר. היי-יאָהר איז דער פענסיאָנאַט בעדייטענד פערפולקומט.

פערזוימט נישט צו בעזאָרגען אַ פּלאַץ ווי לאַנג ס'איז נאָך צייט!

אַ חוץ דעם פענסיאָנאַט איז אויפ'ן זעלבען אָרט און אונטער דערזעלבער לייטונג געעפענט

אַ פענסיאָנאַט פאַר קינדער — בעקוועם, זאָרגפעלטיגע בעדינונג, שטרענגע אויפזיכט און גינסטיגע בעדינגונגען.

מיט אַכטונג ש. יורקוויטש
פענסיאָנאַט-אינהאַבער אין „הולאַנקי" ווילע יעסקי.

דער פענסיאָנאַט איז שוין געעפענט אינפאָרמאַציעס אויפ'ן אָרט.

בילליגע פרייזען — בילליגע פרייזען

Z prawami Gimnazjów Państwowych

GIMNAZJUM HUMANISTYCZNE MĘSKIE I. KACENELSONA

Cegielniana 28, tel. 151-79

מיט אָנמעלדונגען פון שילער צום נייעם שול-יאָהר טאָג-טעגליך פון 9 ביז 2 פאַרמיטאָג און פון 5 ביז 7 נאָכמיטאָג

די דירעקציע.

אַ הערצליכען מזל טוב ווינש איך מיין פריינד

יאָסעל פיינמאַן

צוליב זיין החתונה

יוסף גאַנזוואַ

וואָהלינער שוהל

וואָלטשענסקאַ 6

היינט פרייטאָג צו קבלת שבת און מאָרגען שבת שמברכים החודש תמוז פ' שלח וועט דאַווענען ביי אונז אין שוהל דער בעריהמטער חזן

ר' יעקב באַסיס

Dr. med. H. Różaner

ספּעציאַליסט פון הויט- און וועגערישע קראַנקהייטען און קינדערלאָזיגקייט

נאַרוטאָוויטשאַ 9, טעל. 128-98
נעהמט אָן פון 8—10; 5—8 אָוונט
אַ ספּעציעלער וואַרטע-זאַל פאַר פרויען.

Dr. med Grzegorz Rozenberg

ספּעציאַל-אַרצט פאַר מאַגען, קישקע, לעבער און אינערליכע קראַנקהייטען

גדאַנסקאַ 41 (דלוגאַ) Telef. 224-44

צוריקגעקומען.

ווינער אָרטאָפּעדישע פּראַצאָווניע

— אונטער אויפזיכט פון אַ דאָקטאָר ספּעציאַליסט — מאַכט לויט גיפּס-מאָדעלען וועלאַדקעס געגען פלאַט פיס קינסטליכע פיס, אָרטאָפּעדישע גאָרסעטען און אַפּאַראַטען א. ז. וו. גדאַנסקאַ 28, וו. 1, פון 5—7 אָוונט

Dr L. PIKIELNY

UROLOG

ספּעציאַל-אַרצט פאַר נירען, בלאָז, אורין-קראַנקהייטען
Nawrot 8. telefon 219-90
נעמט אָן פון 4 — 7

חיה'שער נקמה-דורשט ביי די אַראַבער

פאַר די 3 געהאַנגענע מערדער פון צפת דראָהען זיי צו הרג'ענע 3 ענגלענדער און 3 יודען

„אגודת ישראל" פעראייניגט זיך מיט'ן גאַנצן יוד. ישוב

צו פערטיידיגען די יודישע רעכט פון כותל-מערבי

די אַראַבער דראָהען צו ערמאָרדען 3 ענגלענדער און 3 יודען

אויס נקמה פאַר די געהאַנגענע אַראַבער.

ירושלים 19 יוני (יט"א) עס האָבען זיך פערשפרייט קלאַנגען אַז ערב דער אויספיהרונג די עקזעקוציע איבער די 3 אַראַבער, האָט אַ הויכער ענגלישער בעאַמטער בעקומען אַנ'אַנאָנימען בריף מיט אַ דראָהונג, אַז אויב די עקזעקוציע וועט אויסגעפיהרט ווערען, וועלען ערמאָרדעט ווערען 3 ענגלענדער און 3 יודען.

די יודישע רעפּרעזענטאַנץ ביי דער אינטער-נאַציאָנאַלער כותל מערבי קאָמיט'ע

ירושלים 19 יוני (יט"א) דער ועד הלאומי האָט בעשלאָסען צו פאָהרען צוזאַמען מיט דער יודישער אַגענץ און מיט דער רבנות הראשית די אַקציע צו פערטיידיגען דעם יודישען שטאַנדפונקט פאַר דער כותל מערבי קאָמיסיע.

צו דער אַקציע איז אויך צוגעטרעטען די אַגודת ישראל.

עס איז געשאַפען געוואָרען אַ רבנים קאָמיטעט בראָש מיט'ן הרב הראשי קוק און הרב זאָננענפעלד.

די שטאַט-ראַט-וואַהלען אין זדונסקא וואָלא

בעזוך פון דעפּ. ד"ר ראָזענבלאַט און לאַוניק יאָעל

זדונסקא-וואָליא, (טעלעפ.) מיטוואָך איז דאָ פאָרגעקומען אַ גרויסער וואַהל-מיטינג אין צוזאַמענהאַנג מיט די פאָרשטעהענדע שטאָט-ראַט-וואַהלען. דער זאַל איז געווען איבערפולט און אַ סך מענשען האָבען געמוזט אַוועקגעהן צוליב מאַנגעל אין פלאַץ. עס זענען אַנוועזנד געווען בערך 1,000 מענשען. די פערזאַמלונג האָט געעפענט ד"ר לעמבערג פון זדונסקא-וואָליא, מיט רעדעס זענען אַרויסגעטרעטען דעפּ. ד"ר ראָזענבלאַט און לאַוניק א. יאָעל.

די רעדעס זענען אויסגעהערט געוואָרען מיט גרויס אויפמערקזאַמקייט און ס'איז איינשטימיג אָנגענומען געוואָרען אַ רעזאָלוציע צו שטימען פאַר דער ליסטע פון נאַציאָנאַלען יודישען בלאָק נומער 14.

ערשטער קלאַנג-קינאָ-טעאַטער
SPLENDID
נאַרוטאָוויטשאַ 20
היינט און טעגליך!
גרויסער קלאַנג-פילם
א. ג.
דער נאַכט-פאַסטען
לויט דער ערצעהלונג פון געניאַלען ים-זינגער קלאָד פאַכער
Billie Dove
Mikołaj Susanin
Donald Reed
Paul Lukas
אין 4 גרויסע אַקטען
אָנהייב 6, 8, און 10 אַ זייגער
שבת און זונטאָג 4 נאָכמיטאָג.

פערשוואונדענער גענעראַל קוטיעפּאָוו אין דער רויטער אַרמעע?

סענסאַץ. ידיעה פון דער אויסלענדישער פּרעסע

פּאַריז 19 יוני (ספּ.) דאָס קאָרעספּאָנדענץ פּרעסע-ביוראָ פערעפענטליכט אַ ידיעה פון זיין בערלינער קאָרעספּאָנדענט, אַז גענעראַל קוטיעפּאָוו איז לגמרי נישט פערשלעפּט געוואָרען דורך די באָלשעוויקעס, נאָר ער זאָל זיין דעם 20 יאַנואַר אַרויסגעפאָהרען קיין בערלין, וואו ער האָט זיך איבערגעבעטען מיט די סאָוויעטען. אין פּאַריז האָט מען אַראַנזשירט אַ קאָמעדיע פון פערשלעפּען, אין דער אמת'ן אָבער איז דער גענעראַל אַליין אָפּגעפאָהרען קיין נאָרמאַנדיען, פון וואו ער איז מיט'ן ים אָפּגעפאָהרען קיין מאָסקווע, וואו ער וואוינט איצט אונטער אַ פרעמדען נאָמען. דער קאָרעספּאָנדענט גיט איבער, אַז גענ. קוטיעפּאָוו פערנעמט איצט אַ וויכטיגען אַמט אין דער רויטער אַרמעע.

דער אָנפיהרער פון דער רעוואָלוציע אין באָליוויע אַרעסטירט

בוענאָס-איירעס, 19 יוני (ספּעצ.) די ידיעות וואָס קומען אָן פון באָליוויען זענען זיך סותר. לויט אָפיציעלע מעלדונגען איז דער רעגירונג געלונגען צו אַרעסטירען דעם אָנפיהרער פון אויפשטאַנד, ראָבערטאָ יאָסאַ. די רעוואָלוציע קען דעריבער בעטראַכט ווערען אַלס אונטערדריקט.

אַ מיליאַרד פראַנק וועט פראַנקרייך אויסגעבען אויף בעוואָפנונגען

פּאַריז, 19 יוני (ספּ.) לויט די ערקלערונגען, וואָס די פראַנצויזישע קריגס-מיניסטער פלאָט און פליה-פלאָט מיניסטער האָבען אָנגעגעבען אין דער קאָמיסיע, איז קלאָר, אַז די פראַנצויזישע רעגירונג וועט פערלאַנגען אַנ'אויסעראָרדענטליכען קרעדיט פון אַ מיליאַרד פראַנק אויף בעוואָפנונגס-צוועקען.

געוו. קאַווקאַזישער פירשט

בעטעלט אין טשענסטאָכאָוו זעלבסטמאָרד אַלס בעטלער

טשענסטאָכאָוו 19 יוני (ספּ.) אויפ'ן נייעם מאַרק אין טשענסטאָכאָוו איז בעגאַנגען זעלבסטמאָרד דורך אויסטרינקען סם איינער פון אָרימע מאַרקשטעהער. ווי עס האָט זיך שפּעטער אַרויסגעוויזען איז דער זעלבסטמערדער געוו. קאַווקאַזישער פירשט אוזבאַקאָוו איזמאַאיל, אַנ'אַנמלאָפענער פון רוסלאַנד, וועלכער איז שוין אַדורכגעגאַנגען פערשידענע מדרגות ביז ער איז געשטאָרבען אַלס בעטלער.

קומענדיגען דינסטאַג פייערליכע ערעפענונג פון „ישיבת חכמי לובלין"

לובלין (טעלעגר. ספּ. צום „ל. טאָג.") דינסטאָג דעם 24 ה. ח. קומט פאָר די פייערליכע ערעפענונג פון „ישיבת חכמי לובלין".

צו דער פייערונג ווערען ערוואַרט סוויזענדער געסט פון לאַנד און פון אויסלאַנד. די לעצטע הכנות צו דער פייערונג זענען שוין כמעט, ווי פערענדיגט. דאָס פּראָגראַם פון די פייערליכקייטען, וואָס וועלען דויערן צוויי טעג, איז אַזאַ:

דינסטאָג זייגער 3 נאָכמ.: כאָר (מזמור שיר חנכת הבית), מלוכה-הימן, ערעפענונגס-רעדע דורכ'ן נשיא הישיבה הרב הגאון ר' מאיר שפירא שליט"א, בעגריסונגען פון פאָרשטעהר פון דער רעגירונג און קאָמונעלע מאַכט, פון עהרען-פּרעזידיום פון מועצת גדולי התורה, פון לובלינער קהלה, פערבאַנדען און אָרגאַניזאַציעס, גרויסע יודישע קהלות א. א. בעגריסונגס-טעלעגראַמען. ערעפענונג פונ'ם הויפּט-איינגאַנג און אָנקלאַפּען מזוזות, אַריינגאַנג פון די תלמידים און בעגריסונג דורך אַ תלמיד פון דער ישיבה. כאָר און געזאַנג, דורכמאַרש פון די געסט דורכ'ן ישיבה-בנין.

מיטוואָך (תענית ער"ח פאַר די ישיבה-תלמידים ביז 1 נאָכמ.) זייגער 8 פריה דאַוונען שחרית אין מהרש"ל-שוהל, 9 זייגער פריה בעזוך אויף קברי צדיקים (מהור"י פולק, ר' שלו' שכנא, מהרש"ל, החוזה פון לובלין א. אנד.), 10 פריה שעור גמ' ורמב"ם ה' בית הבחירה פ"א, 12 בייטאָג מוסר, 12.30 תפילת מנחה ויו"כ קטן, 1.30 סעודה פאַר די תלמידים 3 אַ זייגער שלוס.

לובלין, 19 יוני (טעלעפאָניש) צו דער פייערונג פון דער עפענונג פון דער „ישיבת חכמי לובלין" זענען איינגעלאַדען געוואָרען אַלע רביים און רבנים פון גאַנץ פּוילען. צווישען אַנדערע ווערען ערוואַרט דער גערער און אַלעקסאַנדערער רביים.

מען רעכענט, אַז די צאָהל פון די געסט וועט בעטרעפען 50—60 טויזענד מאַן.

פלעגט די פיס
FEDICURE
S. Łódzki
Traugutta 5 (Krótka) m. 10, tel. 170.37
נעמט אָן פון 11—2 און פון 4—7 אָן. — געוועזענער אַסיסטענט ביי מיסטער עמאַלען (הינער-אויגען יאַנשטאָלט אין לאָנדאָן). — ספּעציאַליסט צו בעזייטיגען הינער-אויגען און האָרנהויט, ווי אַריינגעוואַקסענע נעגעל אָהנע שמערצען.

Dr. med. J. Goldberg
ספּעציאַליסט פאַר אויגען-קראַנקהייטען
נעמט אָן פון 11—1 טעגליך
צעגעלניאַנאַ 15 וואָלטשאַנסקאַ 10 טעל. 186-13

Dr Sołowiejczyk
powrócił
Andrzeja 4, tel. 129-35

KRYNICA
Dr. med.
Mikołaj BORNSTEIN
ordynuje jak w ubiegłych latach
w Willi „BELMONT"

Dr. Niewiażski
אַנדזשעיאַ 5 טעל. 159-40
נעמט אָן פון 8—11 פריה און פון 5—9 אָוונט.
ספּעציאַליסט
פאַר סיפיליס, טריפּער און מענער-שוואַכע בעהאַנדלונג מיט קוואַרץ-שטראַהלען.
פאַר דאַמען ספּעציעלער וואַרטע-זאַל.

Dr. B. DONCHIN
ספּעציאַל-אַרצט פאַר אויגען-קראַנקהייטען
צוריקגעקעהרט
Moniuszki 1, tel. 209-97.
נעהמט אָן פון 10—1 און פון 4—7 אָוונט

Dr. med. Z. Datyner
ספּעציאַליסט פאַר גירקען-בלאָז און אורין-קראַנקהייטען
Piramowicza 2, tel. 148-95
נעמט אָן פון 9 ביז 10 פריה און 6—8 אָוונט

Ciechocinek
„Wiktorja" ווילאַ — וולאָצלאַווסקאַ-גאַס
Dr. med. W. Łaski
אינערליכע און קינדער-קראַנקהייטען
נעמט אָן פון 15-טען יוני 1930.

Dr. med. J. BETTE
ספּעציאַל-אַרצט פון אינערליכע און קינדער-קראַנקהייטען
Piotrkowska 6, tel. 44-95
צוריקגעקעהרט
נעמט אָן פון 8 ביז 11 און פון 4 ביז 6 אָוונט

Dr. med. M. Heller
ספּעציאַליסט פאַר הויט- און ווענערישע קראַנקע און מענער-שוואַכע
נאַוואָראַט 2, טעל. 179-89
נעמט אָן פון 10 ביז 10 פריה, און פון 4—8 אָוונט
פאַר פרויען פון 4—5 נאָכמ.
אונבעמיטעלטע — לעטשניצע פּרייזען.

Dr. med. J. LUBICZ
Ortopeda
גראַנסקאַ 28, טעל. 183-17
ספּעציאַליסט פון ביינער און געלענק-קראַנקהייטען
פערקרימונגען פון פליצעס און גלידער
פון זעמטליכע אָרטאָפּעדישע אַפּאַראַטען: ווי הוקלעדקעס געגען פלאַטפיס קונסטליכע פיס, אָרטאָפּעדישע גאַרסעטען א. א. וו.
נעמט אָן פון 2.30 ביז 4.30 נאָכמ.

Dr. med.
G. Gersztajn
ספּעציאַל-אַרצט פאַר אויגען-קראַנקהייטען
Traugutta 12 (טראַוגוטאַ)
Telefon 175-10
נעמט אָן פון 11 ביז 1 און פון 7 ביז 9 אָוונט.

סטאַרשי-פעלדשער
B. Joskowicz
שטעלט פּאַקען טעגליך מיט פרישער קראָוויאַנקע און גיט אויך אַרויס שוויאַדעצטוועס
פּולנאָצנאַ 4 Północna — טעלעפ. 141-86
נעמט אָן פון 8—11 און פון 4—6 אָוונט.

סטאַרשי כירורגישער פעלדשער
י. סענדער
פּאָמאַרסקאַ 14, טעל. 162-83
פּראַנט 2-טער שטאָק,
וועלכער האָט פּראַקטיצירט אין פּאָזנאַנסקי'ס שפּיטאָל 14 יאָהר, נעמט אָן אַלע אַרט קראַנקע צו יעדע צייט]

Dr. med. H. Lajchter
צאָהן-כירורג
קיפער, דזשאַנסלעס גומען, צינג-קראַנקהייטען א.ד.ג.
זשעלאַנאַ 9 טעל. 149-66 1 שטאָק פּראַנט.
נעמט אָן פון 2.30 נ"מ. ביז 6.30 אָוו.

Dr. Med. E. Reicher
ספּעציאַל אַרצט
פאַר הויט האָר און ווענערישע קראַנקהייטען
דיאַטערמיע-בעהאַנדלונג און עלעקטרא-טעראַפּיע
פּאָלודניאָוואַ 28 טעל. 93-201. נעמט אָן פון 8—11 פריה און 6—9 אָוונד. זונטאָג פון 9—2 מיטאָג.
פאַר אונבעמיטעלטע לעטשניצע פּרייזען

Dr. med. D. RAWICZ
ספּעציאַליסט פאַר קינדער און אינערליכע קראַנקהייטן
צוריקגעקערט און איבערצויגען
קילינסקיעגאָ 49 טעל. 154-36
נעמט אָן פון 3—5 נאָכמ.

Dr. Ludwik Falk
ספּעציאַל-אַרצט פאַר הויט און געשלעכטס-קראַנקהייטען
נאַוואָראָט 7, טעל. 128-07
נעמט אָן פון 10—12, 5—7 אָוונד.

Dr. med. Adam Bender
נאַרוטאָוויטשאַ 30 טעל. 114-75
ספּעצ. פאַר אינערליכע און האַרץ-קראַנקהייטען

Dr. A. Mazur
ווסכאָדניאַ 65, — טעל. 166-01
נעמט אָן פון 10—2.31.30 און 4—6 אָוונדס

דעם פּענסיאָנאַט רייכענבערג
טשעכאָטשינעק טעלעפאָן № 36
וואָס געפינט זיך אין בעסטען געגענד נעבען וואַלד, דאַנק איך זעהר וואָס זייענדיג אין טשעכאָטשינעק, האָב איך ביי איהם געפינען דעם אמת'ן מקום מנוחה און ערהאָלונג. זיינע געשמאַקפּאָלע מאכלים, רעיעלע בעדינונג און צוגענגליכע פּרייזען זענען יעדען צו עמפּפעהלען.
ב. א. גליקסמאַן.

בית ספר עב"י
„יבנה" ציגעל-גאַס 75
טעלעפאָן 13-134.
די לייטונג פון דער שולע מעלדעט, אַז איינשרייבונגען אין אַלע קלאַסען ווי אויך אין די פּרעבעל-שולע אין Ao ווערען אָנגענומען ביז'ן 1 יוני
די קאַנצעלאַריע פון דער שולע איז טעטיג פון 8 ביז 2 נאָכמיטאָג.

1 דאָלאַר פאַר יעדע לעבעדיגע וואַנץ
וואָס וועט געפונען ווערען נאָך אַ דורכגעפיהרטער דעזינפעקציע מיט'ן פּרעפּאַראַט
„FUMIGATORE-CIMEX"
וועלען מיר צאָהלען איז מזומן.
דער פּרעפּאַראַט „Cimex" איז דאָס ווירקזאַמסטע דיזינפעקציע מיטעל, וואָס טוט אויסראָטען פערשידענע מינים ווערים בעזונדער וואַנצען ווי אויך באַקצילען פון פערשידענע געפעהרליכע קראַנקהייטען. דער דאָזיגער פּרעפּאַראַט איז דער איינציגער אָנערקענטער דורך דעם געזונדהייטס-דעפּאַרטאַמענט ביים אינערן-מיניסטעריום אַלס דע זינפעקציאָנס-מיטעל
Zakłady Chemiczno-Dezynfekcyjne
„SALVATOR", Katowice.
Zastępstwo na wojew. Łódzkie:
Inż. JULJUSZ HAMER i S-ka
6-go Sierpnia 1. Telefon 188-58.
צו בעקומען אין אַלע אַפּטייק-סקלאַדעס און דראָגעריעס

המו"צ על ידי השלטון הקהלה
ר' שלמה יאַקובאָוויטש
וואָהנט פּאָלודניאָווא 61

גראנדיעזע לויה פון אברהם פאדלישעווסקי

קלאנגען אז קריגס-קאמיסאר וואראשילאוו איז ארעסטירט געווארען

וו א ר ש א 19 יוני (טעלעפאניש פון אונזער קארעספאנדענט) דער טויט פון גרויסען ציוניסטישען עסקן און געזעלשאפטליכען טוער האט ארויסגערופען א גרויסען אפקלאנג צווישען גאנצען פוילישען יודענטום. היינט פריה זענען אנגעקומען פיל דעלעגאטען פון אלע גרעסערע שטעט אין פוילען. פון ווילנא, לאדז טשענסטאכאוו און אנד. זענען אנגעקומען דעלעגאציעס פון מעהרערע פערזאן.

די דעלעגאציע פון לאדז איז בעשטאנען פון דר. ראזענבלאט, דר. ברוידא און דער דעלעגאט פון „יעאס" ה' גראווע.

ארום 11 א זייגער פארמ. האבען זיך שוין אנגעהויבען זאמלען פיל מענשען ביים לאקאל פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע. עס זענען געקומען פארטרעטער פון אלע ציוניסטישע גרופירונגען מיט זייערע פעהנער, געהילט אין קרעפ. עס זענען אויך געווען פיל דעלעגאציעס פון נישט ציוניסטישע אינסטיטוציעס. די צאהל מלוים האט זיך כסדר פערגרעסערט די פאליציי האט געהאלטען די ארדנונג איבערן גאנצען וועג ביז צום בית-עולם.

צוליב'ן היינטיגען קריסטליכען יום-טוב פון „באזשע ציאלא", האט די פאליציי נישט בעשטעטיגט דעם מארשרוט, וואס איז אויסגעארבייט געווארען דורך דעם לויה-קאמיטעט ווייל אויף איינער פון די גאסען זענען גראד פארגעקומען קאטוילישע פראצעסיעס. די לויה איז דעריבער געגאנגען דורך די נאלעווקעס, גענשא ביז צום בית-עולם. פון דער געגשא ביז צום בית-עולם האבען דעם ארון געטראגען די קארפאראנטען פון די יודישע אקאדעמיקער.

ווען די לויה איז אנגעקומען אויפ'ן בית-עולם האבען זיך אנגעהויבען די הספדים.

דער ערשטער האט גערעדט פראפעסאר ראבינער שאר אין נאמען פון דער סינאגאגע. דאן האט געהאלטען א גרויסע טרויער-רעדע דעפ. גרינבוים אין נאמען פון ציוניסטישען צענטראל-קאמיטעט. ד"ר קלומעל האט גערעדט אין נאמען פון „תרבות", לעוויטע אין נאמען פון אקציאנס-קאמיטעט. ד"ר גאטליב אין נאמען פון דער יודישער קהלה אין ווארשא. ווייפעלד אין נאמען פון „מזרחי". עס האבען אויך געהאלטען רעדעס פארשטעהער פון „החלוץ" „יעאס". פון דער לאדזער דעלעגאציע האט גערעדט ד"ר ברוידע.

ביים אפענעם קבר האט גערעדט סענאטאר דאווידסאן אין נאמען פון דער יודישער „קאלא".

נאך די הספדים איז געזאגט געווארען קדיש און דער עולם האט אין א געדריקטער שטימונג פערלאזט דעם בית עולם.

די צאהל מלוים האט אנגעטראפען ביז 15 טויזענד מאן.

טרויער אין לאדזער „יעאס"

צוליב'ן טויט פון אברהם פאדלישעווסקי

די פערוואלטונג פון דער לאדזער אפטיילונג פון „יעאס" האט דעלעגירט צו דער לויה פון אברהם פאדלישעווסקי ז"ל איהר פארשטעהער דעם ה' גראווע.

צוליב'ן טרויער נאכ'ן טויט פון פרעזעס אברהם פאדלישעווסקי איז נעכטען דאס ביורא פון „יעאס" געווען געשלאסען.

נעכטען אווענד איז פארגעקומען א ספעציעלע טרויער-זיצונג פון דער „יעאס"-פערוואלטונג, געווידמעט דעם טויט פון פרעזעס פאדלישעווסקי. ד"ר טארטאקאווער האט געהאלטען די טרויער-רעדע.

וואראשילאוו ארעסטירט?

מ א ס ק ו א, 18 יוני (ספ. צום „ל. ט." דא האבען זיך פערשפרייט קלאנגען, אז דער הויפט-אנפיהרער פון דער רויטער ארמעע וואראשילאוו איז ארעסטירט געווארען. דער ארעסט זאל שטעהן אין שייכות מיט די חלוקי-דעות צווישען איהם און סטאלינ'ען בנוגע דער קאלעקטיוויזאציע-פראגע.

„פ.ע.ז."-קאנגרעס אין ווארשא

וו א ר ש א, 19. יוני (טעלעפ. פון אונזער קארעספ.) היינט פריה זענען אנגעקומען פיל דעלעגאטען פון פערשידענע לענדער צום 7. אינטערנאציאנאלען „פען"-קלוב-קאנגרעס, וואס עפענט זיך היינט אין ווארשא. אויפ'ן וואקזאל האט די געסט אפגעווארט א ספעציעלע קאמיסיע פון פוילישען „פען"-קלוב.

איינינע דעלעגאטען פון ענגלאנד זענען אפגעפאהרען קיין גדיניע, צו בעזיכטיגען דעם דארטיגען פארט.

אויפרייס אויף א מאטאר-שיף מיט'ן גען. קייזער ווילהעלם

4 פערזאן פון דער סוויטע פערוואונדעט געווארען

אמסטערדאם, 18 יוני. (ספ. צום „ל. ט".) בעת רער גען. דייטשער קייזער ווילהעלם האט געמאכט א שפאציר מיט א מאטאר-שיפעל אויף דער אזיערע קאאג. פלוצלינג איז ענטשטאנען אנ'אויפרייס. 4 פערזאן פון ווייז סוויטע זענען פערוואונדעט געווארען.

35 ארבייטער אומגעקומען פון א גאז-אויפרייס

מ א ס ק ו ע, 19 יוני (ספע.צ) אין קרייז ארטעמאווסק איז פארגעקומען א גאז-אויפרייס אין גרובען „מאריא". 35 ארבייטער זענען אומגעקומען.

די רעגירונג האט ערטיילט די פאמיליעט פון די געליטענע הילף און צוגעזאגט אנ'ענטשפרענדע פערגיטיגונג.

ווידער אנ'אנפאל

אויפ'ן פוילישן קאנסולאט אין בערלין

ב ע ר ל י ן 18 יוני (ספעציעל צום „לאדזער טאגעבלאט".) נעכטען אווענד האבען איינינע אונבעקאנטע אויסגעהאקט די שויבען אין דער געביידע פון פוילישען גענעראל-קאנסול אין בערלין. אין פאליציי-ראפארט, איז בעמערקט, אז די פאליציי-פאסטענס, וואס האכען די אויפגאבע צו היטען די געביידע פון קאנסולאט האבען נישט בעוויזען צו אינטערווענירען, ווייל זייער אויפמערקזאמקייט איז אפגעצויגען געווארען אין דער זעלבער צייט דורך א סימולירטען פארפאל מיט א מאטאציקל.

דאס דייטשע אויסערן מיניסטעריום האט אויסגעדריקט זיין בעדויערן צוליב'ן פארפאל.

גען. צאר פערדינאנד קומט צוריק קיין בולגאריען

ס א פ י ע, 18 יוני (ספעציעל צום „ל. ט.") צו דער בולגארישער רעגירונג איז אנגעקומען א ביטע, צו ערלויבען דעם געוועזענעם צאר פערדינאנד צוריקצוקומען קיין בולגאריען. די ערלויבניש זאל אין די נאהנסטע טעג ערטיילט ווערען. דער צאר פערדינאנד וועט ווארשיינליך צוריקקומען דורך רומעניען.

דער ציל פון פערדינאנד'ס צוריקקומען איז דערוויל אונבעוואוסט,

די קאסע-ברעכער פון דער לאדזער האנדעלס-באנק

זאלען האבען דערטרונקען זייער שותף אין דער ווייכסעל

ט ו י ר ן, 19 (טעלעפאניש) דא האט מען פון דער ווייכסעל ארויסגעצויגען א טויטען קערפער פון א יונגערמאן, ביי וועמען מען האט קיין שום דאקומענטען נישט געפונען. אויפ'ן האלז האט מען פעסטגעשטעלט טמנים פון דערשטיקען.

עס איז פארהאן א שטארקר חשד, אז דער דערטרונקענער זאל זיין דער פארטיער פון דער לאדזער האנדעלס-באנק, יונג, וועלכער איז געווען יד-אחת מיט די רויבער און זייט דעם אנפאל איז ער פערשוואונדען אהן שפורען, די קאסע-ברעכער איז א פנים געווען נישט בעקוועם צו לאזען יונגען לעבען.

אפענער בריף

צום פארזיצענדער פון קהלה-ראט ה' ש. בודזינער

ג. ה. רעדאקטאר!

מיר בעטען אייך צו געבען ארט פאר פאלגענדע שורות:

אין צוזאמענהאנג מיט אייער בריף פון פרעזעס ה' ל. מינצבערג, אז ער ואל איבערלאזען די רעזיגנאציע פון זיין מאנדאט אלס ראש-הקהל ביי ה' דיר. פרושיצקי, ערקלערען מיר, אז אויף א זיצונג פון אונזער פראקציע איז איינשטימיג בעשלאסען געווארען נישט צו ערלויבען ה' מינצבערג'ן מסכים צו זיין אויף אזא מין וועכ-שפיל צוליב פאלגענדע טעמים:

דער מאנדאט פון פארזיצער פון דער קהלה-פערוואלטונג איז נישט פרעזעס מינצבערג'ס קיין פריוואט-אייגענטום, מיט וועלכען ער האט רעכט צו דיספאנירען לויט זיין איינזעהן, נאר א פאליטיש פון א ריזיגען געזעלשאפטליכען שולט.

אויב פרעזעס מינצבערג האט מיט'ן גאנצען ערנסט געמאכט דעם דאזיגען פארשלאג אין דעם ברען פון דער בודזשעט-דיסקוסיע, בעת ה' בודזינער האט דורך שקרים און בלבולים געמאכט אום מעגליך פארדערמען ... קאנען מיר נישט דערלאזען, אז אזא ערנסטער אמט, ווי דער פארזיץ פון דער קהלה, זאל פערוואנדעלט ווערען אין א וועט-שפיל, בפרט, ווען מיר זעהען צו וואסער נידריגער מדרגה עס האט דערפיהרט דורך זיינע ארויסטריטען די לעצטע בודזשעט-דעבאטע דער ראט-פארזיצענדער ה' בודזינער.

דאגעגען פאדערען מיר אייך אויף, ה' פארזיצענדער פונ'ם קהלה-ראט, תיכף ומיד איבערצוגעבען דעם גאנצען ענין ה' דיר. פרושיצקי'ן, כדי ער זאל א"ם ארבייטער פעסטשטעלען, צי ס'איז אמת, אז איהר זענט געווען דער איינציגער, וואס האט מיט אלע כחות געשטערט, אז די קהלה זאל בשעתו בעקומען א הלואה אין דער לאדזער דיסקאנטא-באנק צו דער פסח-אקציע.

די רעזולטאטען פון דער פעסטשטעלונג וועלען זיין די בעסטע ראיה פאר דער עפענטליכקייט ווער ס'איז אויף די ראט-זיצונגען געווען דער ליגנער: ה' מינצבערג אדער ה' בודזינער, וואס עס וועט ממילא אויך האבען די געהעריגע קאנסעקווענצען.

אנ'אפשריפט פון דעם דאזיגען בריף שיקען מיר גלייכצייטיג צו ה' בודזינער.

פאר דער אגודה-פראקציע

אין די קהלה

(—) מאיר אייזנער.

ב"ה לודז, ה' שלח תר"ץ

טעאטער און קונסט

פון יודישען טעאטער

דער טאלענטירטער שוישפילער מאריס לאמפע האט דינסטאג פערענדיגט זיינע גאסטראלען אין לאדזער יודישען טעאטער אין „פילהארמאניע" מיט שלום אש'ס „גאט פון נקמה". די דאזיגע פארשטעלונג איז געווען א גרויסער ערפאלג און לאמפע'ס קרעאציע פון שאפשאוויטש האט זיך איינגעקריצט אין זכרון פון די צושויער, וועלכע האבען זיך ווארים געזעגענט מיט זייער ליבלינג דורך לאנג-דויערנדע אפלאדיסמענטען.

* * *

מארגען שבת בייטאג ווערט אין פילהארמאניע געגעבען אנ-סקי'ס „דבוק" און אין אווענד – „בלינד אויס ליבע"

„דער יודישער קעניג ליר" אויף דער פוילישער בינע

גארדינ'ס פאפולערסטע פאלקס-קאמעדיע „דער יודישער קעניג ליר" ווערט איצט געשפילט אין לאדזער שטאט-טעאטער (אין גארטען אויף צעגעלניא 16) מיט א גאנץ בעדייטענדען ערפאלג. די פיעסע, וועלכע האט אמאל געהערט צום גרויסען אמעריקאנער רעפערטואר איז האט אנגעהויבען א נייע תקופה אין דער היסטאריע פון יודישען ... טעאטער ... איז איצט געווארען אויפסניי בעארבייט ספעציעל פאר דער פוילישער בוהנע פון מארק ארנשטיין (אנדזשעי מארעק), וועלכער האט דא ארייגגעפלאכטען נישט ווייניג נייע סצענעס, פיל הומאר, געזאנגען און כאראקטעריסטישע מעניו.

די ארטיסטען וואסקאווסקי (דוד משה'לעס) און זנויש (שמאי), הארעצקא (טייבעלע) און אנדערע ווערען יעדען אווענד אויפגענומען פון פובליקום מיט גרויס בעגייסטערונג. „דער יודישער קעניג ליר" ווערט געשפילט היינט, מארגען און איבערמארגען אין שטאטישען זומער-טעאטער.

גרויסער יודישער קאנצערט אין „העלענאוו"

שבת פרעט ארום אין העלענאוו א גרויסער יודישער קינסטלער-כאר אונטער דער ליייטונג פון בעוואוסטען טעאטער-דיריגענט ה' ל. זעלמאן.

דער גרויסער געמישטער כאר בעשטעהט פון די בעסטע דאמען, הערען און קינדער-שטימען אין לאדז און ער וועט זינגען פון דער העלענאוו-עסטראדע העברעאישע און יודישע קאמפאזיציעס פון אזעלכע בעוואוסטע קינסטלער ווי זולצער, לעוואנדאווסקי, שקלאר, רום שינסקי און אנדערע.

די דאזיגע פאנטאזיע-קאמפאזיציעס זענען צוזאמענגעפאסט מייסטערהאפט פאר א גרויסען כאר און ארקעסטער דורכ'ן טאלאנטפולען דיריגענט ה' ל. זעלמאן.

עס וועט זיין באמת א גרויס פערגעניגען צו הערען אונטער דער שטימונגספולער העלענאוו-לופט זינגען און שפילען אזא גרויסען און גוט-איינגעשטימטען כאר און ארקעסטער.

„לאדזער שאפסע"

אין גארטען פון גראנד-האטעל קומען פאר די פארשטעלונגען פון דער פרעהליכער און הומארפולער „לאדזער שאפקע". די נומערן שפרודלען מיט אקטועלען וויץ און די מאריאנעטען געשניצט פון קונסט-מאלער יצחק ברוינער רופען ארויס ענטציקונג ביים צושויער.

לעזט און אבאנירט דאס „לאדזער טאגעבלאט"

פון דער ספארט-וועלט

„ל. מ. ס. ג." — „פאגאני" 1:2 (:1)

„לעגיא" — „ל. כ. פ." 2:3 (0:2)

„גארבארניא" — „טשארני" 2:5 (1:1)

„א" קלאס מייסטערשאפט

„וו. פ. פ." — „טוריסטעו" C:1 (0:1)

„ארקאו" — „ביעג" 3:1

„פ. ט. צ." — „ווידזעוו" 2:1

חדשה בספרות העברית!

יצא לאור זה עתה ספר מדעי-אמנותי יחיד במינו, המענין, מענג ומושך את לב הקורא בתוכנו ובסגנונו, בשם

„המוסיקה בכתבי הקדש, בתלמוד ובקבלה"

מאת י. קיהן

הספר נדפס בהידור על נייר משובח ומכורך יפה. מחירו עם המשלוח 1 דולר. להשינו אצל המחבר

J. Kühn, WIEN XX, Karl Meisslstr. 1

הינטער די קוליסען פֿון דער לאָדזער יודישער קהלה

רעוואָלוציעס וועגען רעוואָלאַציעס, וואָס זענען סוף כל סוף גאָרנישט קיין רעוואָלאַציעס. — סען. בודזינער'ס „נישטיגע זאַכען" און די פֿעסטשטעלונגען פֿון פּרעזעס מינצבערג. — די „אויסער־געוועהנליכע פּריווילעגיעס", צוליב וועלכע די קהלה קאָן אָנגעהן מיט איהר טעטיגקייט. —

העפֿטיגע קאַמפּאַניע פֿון דער „אגודה"-פֿראַקציע געגען סענאַטאָר בודזינער

נעכטען פֿאַרנאַכט איז אין לאָקאַל פֿון דער יודישער קהלה פֿאָרגעקומען אַ פּרעסע-קאָנפֿערענץ, צונויפֿגערופֿען דורכ'ן פּרעזעס פֿון דער קהלה-פֿערוואַלטונג, ה' לייבל מינצבערג, אין שייכות מיט דער לעצטער בודזשעט-דעבאַטע אין קהלה-ראַט, בעת וועלכער דער ראַט-פּרעזעס סען. ש. בודזינער איז אַרויסגעטרעטען מיט אַ שאַרפֿער קריטיק געגען דער איצטיגער קהלה-מעהרהייט.

פּרעזעס מינצבערג בעהויפּטעט, אַז די קריטיק פֿון סען. בודזינער איז געווען אַ „גאַל-קריטיק", באַזירט אויף „נישטיגע זאַכען". ה' מינצבערג געפֿינט אָבער אַיין, אַז אייניגע פֿון די „זאַכען" קאָנען אַרויסרופֿען ביי דער בעפֿעלקערונג פֿראַגען, וויל ער געבען אַ ריינע אויפֿקלערונג, כדי ריינצוואַשען די רעפּרעזענטאַטיווע קערפּערשאַפֿט פֿון לאָדזער יודענטום, די קהלה. דערביי איז ער זיך מתנצל, אַז ער טוט דאָס מחמת ריין-ערציהערישע טעמים, נעהמענדיג אין אַכט די ערציהערישע אויפֿגאַבען פֿון דער יודישער פּרעסע.

„אגודה" ערלויבט נישט פּרעס. מינצבערג'ן איינצושטעלען אין קאָן זיין מאַנדאַט

נאָך דער ראָזינער הקדמה איז פּרעזעס מינצבערג איבערגעגאַנגען צום עצם ענין, צו די פֿאָרוואורפֿען פֿון סען. ש. בודזינער.

— איך שטעל פֿעסט, — האָט ה' מינצבערג ערקלערט, אַז נישט איך, נאָר סען. בודזינער האָט געזאָגט ליגען. מיט דער גאַנצער קאַטעגאָרישקייט בעהויפּט איך, אַז ה' בודזינער האָט זיך בעמיהט אַז די קהלה זאָל נישט בעקומען קיין הלואה אויף צו פֿיהרען די פּסח-אַקציע. די דיסקאָנטאָ-באַנק (פּעטריקאָווער 43) האָט געהאַט צוגעזאָגט דער קהלה-פֿערוואַלטונג אַ הלואה, נאָר ה' בודזינער האָט אָנגעווענדעט זיין גאַנצען איינפֿלוס, אַז די קהלה זאָל די הלואה נישט בעקומען.

צוליב דעם מיינונגס-אויסטויש ווער עס זאָגט דעם אמת, איז עס געקומען צו דעם פֿאָרשלאַג, אַז ביידע פּרעזעסען, ד. ה. ה' בודזינער פֿון ראַט און איך פֿון דער פֿערוואַלטונג זאָלען איינליינען ביי אַ דריטער פּערזאָן התחייבות'ן, אַז ווער עס וועט זיך אַרויסווייזען אַלס ליגנער, דער זאָל זיך אָפּזאָגען פֿון זיין מאַנדאַט אויף 3 יאָהר. וועגען דעם ענין האָב איך אויך דערהאַלטען אַ בריף פֿון ה' בודזינער. די אגודה-פֿראַקציע און דער קהלה האָט אָבער אויף אַ ספּעציעלער זיצונג בעהאַנדעלט די פֿראַגע און זי האָט אָנגענומען אַ בעשלוס, אַז זי ערלויבט נישט מיר דאָס צו טאָן, ווייל דעם פּרעזעס-אַמט האָט [illegible] מינצבערג אַלס אַזעלכער, נאָר [illegible] פֿון דער אגודה-פֿראַקציע. אגב, פּאַסט נישט פֿאַר'ן בעל פֿון אַזאַ אַמט אָנצוגעהן אויף אַזאַ פֿאָרשלאַג. דאַגעגען פֿערלאַנגט די אגודה-פֿראַקציע פֿון ה' בודזינער, אַז ער זאָל איבערגעבען דעם ענין אויסצופֿאָרשען און צו בעטראַכטען דעם דירעקטאָר פֿון דער דיסקאָנטאָ-באַנק ה' פּרושיצקי. און ווען עס וועט זיך אַרויסווייזען, אַז ער האָט געזאָגט, זאָל ער רעזיגנירען פֿון זיין פּרעזעס-אַמט און קהלה-ראַט.

קאָרופּציע — יאָ, אָבער שולדיג איז נישט דער פּרעזעס

ה' מינצבערג געהט דאַן איבער צום ענין מיט'ן קהלה-אַנגעשטעלטען פּראַמער. ער איז מודה, אַז באמת שמעקט דאָ מיט קאָרופּציע. ער פֿערזיכערט אָבער, אַז תּיכּף, ווי ער איז דערגאַנגען וועגען דעם, האָט ער אָפּגעשטעלט פּראַמער'ן אין זיין אַרבייט, ביז דער ענין וועט אויפֿגעקלערט ווערען. עס איז געקליבען געוואָרען אַ ספּעציעלע קאָמיסיע און דער רעזולטאַט פֿון דער אויספֿאָרשונג איז געווען, אַז מ'האָט בעשלאָסען צו מאַכען פּראַמער'ן אַ פֿאָרוואורף. דערביי פֿערופֿט זיך דער רעדנער אויף פּראָטאָקאָלען, אַז די ציוניסטישע ראַדנים, די ה"ה האָפֿמאַן און בזשעזשינסקי האָבען ערקלערט, דאָס די שטראָף איז אַ גענוגענדע. די פֿאָרוואורפֿען, אַלזאָ, מכּח דעם ענין פּראַמער, זענען — מיינט דער רעדנער — אין בעסטען פֿאַל געריכטעט אויף נישט קיין ריכטיגען אַדרעס.

דאַגעגען געפֿינט דער קהלה-פּרעזעס — איז לחלוטין אונבעגרינדעט דער פֿאָרוואורף וועגען אַ דריי-הונדערט-גילדענדיגען וועקסעל פֿון דער קהלה, וואָס זאָל זיין געגאַנגען צום פּראָטעסט.

אַ מעשה מיט אַ וועקסעל

די געשיכטע מיט'ן וועקסעל שטעלט ה' מינצבערג פֿאָר אַזוי: אַ געוויסער ה' ווישליצקי האָט בעשטעלט ביים מצבה-קריצער פּאַסמאַניק אַ מצבה. ער האָט איהם אויך געגעבען אַ וועקסעל אויף אַ סומע פֿון 200 זל. צו בעצאָהלען אין דער קהלה פֿאַר'ן שטעלען די מצבה. פּאַקטיש האָט פּאַסמאַניק דעם וועקסעל גענומען פֿאַר זיך און אין דער קהלה האָט ער אָנגעגעבען, אַז ער מאַכט אַ ביליגע מצבה פֿאַר אַן אָרימאַן און אַרויסגענאַרט אויף אַזאַ אופֿן די נעהעריגע ערלויבניש אויף שטעלען די מצבה. ווען די דאָזיגע געשיכטע איז בעקאַנט געוואָרען, האָט די קהלה-פֿערוואַלטונג דורכגעפֿיהרט אַ שטרענגע אויספֿאָרשונג און גרונדליך רעאָרגאַניזירט דעם גאַנצען ענין פֿון שטעלען מצבות, אַזוי אַז עס איז שוין איצט אויסגעשלאָסען, אַז אַזעלכע מיסברויכען מצד די מצבה-קריצער זאָלען זיך קאָנען איבער'חזר'ן. אַלזאָ, דער וועקסעל פֿון ווישליצקי'ן איז קיינמאָל צו דער קהלה נישט דערגאַנגען און בכלל האָט ער נישט געקאָנט פֿיגורירען אין די ביכער.

דערויף געהט דער קהלה-פּרעזעס איבער צום אָנגעוועהטאָגסטען ענין, וואָס אינטערעסירט משמעות'דיג די לאָדזער יודישע בעפֿעלקערונג — צו דער פֿראַגע

וועגען עטאַט

ה' מינצבערג איז מודה, אַז וועגען אַ אידעאַלער אויסמעסטונג פֿון עטאַט, קאָן קיין רייד נישט זיין. עס קאָנען געשעהען אויך טעותים און עולות. אָבער דערין איז קיינער נישט שולדיג. עס איז נאָך נישט געפֿינען געוואָרען אין ערגיץ דער ריכטיגער מאַסשטאַב, וואָס זאָל דינען אַלס יסוד פֿאַר פֿעסטשטעלען די הויך פֿון עטאַט פֿאַר יעדען צאָהלער בעזונדער. אין אַלגעמיין גענומען אָבער מיינט ה' מינצבערג, אַז דער געשריי, אַז די איצטיגע פֿערוואַלטונג האָט געהעכערט דעם עטאַט פֿילפֿאַך, איז נישט ריכטיג. די פֿריהערדיגע פֿערוואַלטונגען האָבען פֿאָרגעזעהען אין די פּרעלימינאַר בודזשעטען אַ הכנסה פֿון 780 טויזענד זל. אַ יאָהר, און די איצטיגע פֿערוואַלטונג האָט געהעכערט די סומע אויף 960 טויזענד זל. יעהרליך, ד. ה. אַ העכערונג אויף קנאַפּע 50 פּראָצ.

אַן אַנדער זאַך איז, גיט צו ה' מינצבערג, אַז די פֿריהערדיגע בודזשעטען זענען נישט רעאַליזירט געוואָרען. אַז נאָר 25 פּראָצענט פֿון עטאַט איז איינגעצויגען געוואָרען. די היינטיגע פֿערוואַלטונג שטאָלצירט טאַקע דערמיט, וואָס ביי איהר איז דער בודזשעט נישט קיין פֿיקטיווער, נאָר די פֿולע סומע, וואָס איז פֿאָרגעזעהען אַלס הכנסה פֿון עטאַט, ווערט איינגעצויגען.

דער פֿאָרוואורף, אַז אַן'אגודה'ניק, אַ אינהאָבער פֿון אַ הויז און אַן'אויטאָ, זאָל צאָהלען נישט מעהר ווי 50 זל. עטאַט, איז בכלל אויסגעזויגען פֿון פֿינגער. נישט יענער איז אַן'אגודה'ניק און נישט ער בעזיצט אַן'איינגענעם אויטאָ. עס איז דעריבער פֿאַלש אויך די מסקנה, וואָס סען. ה' בודזינער האָט געוואָלט דרינגען פֿון דאָזיגען פֿאַקט, אַז אגודה'ניקעס צאָהלען ווייניגער עטאַט.

די קאָמיסיע, וואָס שטעלט פֿעסט די הויך פֿון עטאַט, און וואָס בעטראַכט די רעקורסען, בעשטעהט דער עיקר פֿון אונפּאַרטייאישע מענשען און פֿאַרשטעהער פֿון ווירטשאַפֿטליכע אינסטיטוציעס, און די אגודה אַלס אַזעלכע פּרובט בכלל נישט אויסצוווירקען דאָרט איהר השפּעה. פֿערקעהרט, לויט דער מיינונג פֿון ה' מינצבערג זענען אַ סך אגודה'ניקעס בעעולט געוואָרען דורך שטעלען זיי צו הויכע עטאַטען.

די אַפּעלאַציע-קאָמיסיע איז געווען אויסערגעוועהנליך אינטענסיוו און בעטראַכט איבער 10,532 רעקורסען. זי האָט תּמיד געהאַנדעלט לויט די בעסטע וויסען און העכסט ליבעראַל. בלויז פֿאַר'ן היינטיגען יאָהר זענען בעטראַכט געוואָרען 5,234 רעקורסען און אַלס רעזולטאַט דערפֿון איז פֿערקלענערט געוואָרען דער עטאַט אויף אַ סומע פֿון 44286 זל. פֿאַר'ן יאָהר 1929 זענען בעטראַכט געוואָרען 2466 אַפּעלאַציעס, אַ דאַנק וואָס דער עטאַט איז פֿערקלענערט געוואָרען אויף אַ סומע פֿון 33575 זל. די קאָמיסיע טוט אַלץ, וואָס עס איז מעגליך, אַז עס זאָלען נישט זיין קיין בעעולה'טע.

דער קהלה-פּרעזעס בעקלאָגט זיך שטאַרק אויף דער טאַקטיק פֿון ראַט-פּרעזעס, וועלכער גראָבט אונטער, לויט זיין מיינונג, די עקזיסטענץ פֿון דער קהלה. ווען נישט די

אויסערגעוועהנליכע פּריווילעגיעס

וואָס ער, דער קהלה-פּרעזעס, האָט ביי דער מאַכט, וואָלט די קהלה נישט געווען קאָנען אָנפֿיהרען איהר טעטיגקייט.

דער פֿאָרוואורף וועגען דעם, וואָס די אַלטשטאָטישע שוהל קאָסט אָפּ דער קהלה 21 טויזענד זל. יעהרליך, איז נוט קיין גערעכטער. דאָס איז די איינציגע שטאָטישע שוהל, און דער כאָר אַליין וואָס איז איינגעפֿיהרט געוואָרען דורך דער איצטיגער פֿערוואַלטונג, קאָסט אָפּ 14 טויזענד זל. אַ יאָהר. צוליב דעם כאָר האָט זיך אָבער פֿערגרעסערט די צאָהל מתפּללים...

וואָס שייך דער מקוה אויף זאַכאָדניאַ גאַס איז דער קהלה-פּרעזעס מודה, אַז דער ראָזינער ענין איז

דער שאַנד-פֿלעק פֿון דער לאָדזער קהלה

אָבער ער פֿערענטפֿערט זיך דערמיט, וואָס דאָס איז אַן'ענין, וואָס שלעפּט זיך נאָך פֿון די פֿריהערדיגע קהלה-פֿערוואַלטונגען...

די שחיטה-פֿראַגע

דער רעדנער געהט דאַן איבער צו אַ צווייטער זעהר ווייטיגער פֿראַגע, וואָס אינטערעסירט שטאַרק דעם לאָדזער יודישען כּלל: די פֿראַגע וועגען איבערנעהמען די שחיטה דורך דער קהלה.

דער קהלה-פּרעזעס שטרייכט אונטער, אַז דאָס איז אַ לעבענס-פֿראַגע פֿאַר'ן יודישען לאָדז, אָבער די זאַך איז אין איצטיגען מאָמענט אונמעגליך צו רעאַליזירען, ווייל — לאָדז האָט נישט קיין ראש הרבנים...

דעם פֿאָרוואורף וועגען אויסצאָהלען סובסידיעס אגודה'שע אינסטיטוציעס און אַנדערע אינסטיטוציעס נישט, מאַכט ה' מינצבערג גלאַט אַוועק מיט דער האַנד, בעהויפּטענדיג, אַז דער פֿאָרוואורף איז נישט קיין בעגרינדעטער.

דער פֿאַל פֿון נישט אויסצאָהלען די סובסידיע דער שלום עליכם שולע, זאָגט ה' מינצבערג, איז נישט געגוגענד. דאָס איז פּשוט געשעהען דערפֿאַר, וואָס מען האָט געזאָגט, אַז די שולע עקזיסטירט שוין נישט און טראָץ דעם, האָט מען אין משך פֿון אַ יאָהר צייט נישט געמאָלדען זיך נאָך דער סובסידיע.

וואָס שייך די אָפּטע

נסיעות פֿון ה' מינצבערג קיין וואַרשאַ

ערקלערט ער, אַז די נסיעות זענען טאַקי געווען אַ רעזולטאַט פֿון דעם, וואָס די בודזשעטען זענען נישט געוואָרען בעשטעטיגט דורכ'ן קהלה-ראַט.

פּרעזעס מינצבערג אַטאַקירט בסדר אויף אַ שאַרפֿען אופֿן דעם פּרעזעס פֿון ראַט, סען. בודזינער, בעשולדיגענדיג איהם אין סאַבאָטירען די טעטיגקייט פֿון דער קהלה-פֿערוואַלטונג. געהענדיג אין די וועגען פֿון לעצטען — צו מאַכען רעוועלאַציעס, — קומט אויך ה' מינצבערג מיט אַזאַ

„באָמבע":

ער נעהמט אַרויס פֿון זיין טעקע אַ דאָקומענט — אַן'אָפּשריפֿט פֿון אַ ווענדונג, וואָס אַ ריי פּרנסים און דאָזאָרעס פֿון די „אונפּאַרטייאישע" האָבען אָפּגעשיקט צום סטאַראָסטאַ, אַז היות, ווי דעם 7. אַפּריל 1929 האָט זיך פֿערענדיגט די קאַדענץ פֿון דער איצטיגער קהלה, בעטען די אונטערגעשריבענע צו בעשטימען נייע וואַהלען מחמת די אומגעלומפּערטע פֿערשווענדערישע ווירטשאַפֿט פֿון דער איצטיגער קהלה-פֿערוואַלטונג רופֿט אַרויס ביי אַלעמען אונצופֿרידען. אונטער דער דאָזיגער ווענדונג זענען צווישען אַנדערע אויך געווען אונטערגעשריבען אַלע דאָזאָרעס פֿון די „אונפּאַרטייאישע".

די „סענסאַציע" בעשטעהט אין דעם, וואָס דעם 5. מערץ. ה. י. איז, ווי בעקאַנט, געשלאָסען געוואָרען דער „שלום-בית" צווישען די גערער מיט די אַלעקסאַנדרער און די דערמאָנטע ווענדונג איז דורך די זעלביגע אַלעקסאַנדרער אָפּגעשיקט געוואָרען דעם 10. מערץ. נאַטירליך — איז מוסיף דער רעדנער, — איז דאָס געווען אַ פּיינליכע איבערראַשונג, עלול צו נישט צו מאַכען דעם גאַנצען שלום-אָפּמאַך אין דער קהלה.

אַלאַ וואָס? — מען האָט זיך גענומען גריבלען אין דעם פּאַפּיר און ס'איז פֿעסטגעשטעלט געוואָרען, אַז די דאַטע אויף דעם דאָקומענט איז געווען לכתחילה פֿון 12. דעצעמבער 1929, ד. ה. פֿון יענער צייט, ווען צווישען ביידע לאַגערען איז אָנגעגאַנגען אַן'אמת'ע מלחמה. דאָס פּאַפּיר זאָל זיין געווען געלעגען ביים סען. בודזינער און, ווען עס איז געקומען צום שלום, מיט וועלכען דער קהלה-ראַט-פּרעזעס איז נישט געווען צופֿרידען, זאָל מען האָבען אויסגעמעקט די ריכטיגע, אַלטע דאַטע און אָנגעשריבען אַ פֿרישע דאַטע, אָפּגעשיקט צו דער מאַכט.

ה' מינצבערג האָט די דאָזיגע בעשולדיגונג „בעקרעפֿטיגט" מיט אַ יורישער איבערצייגונג פֿונ'ם דאָזיגען דאָקומענט...

צום סוף שטעלט ה' מינצבערג פֿעסט, אַז די ציפֿער פֿון די חובות אין דער קהלה, וועלכע סען. בודזינער האָט אָנגעגעבען, איז נישט קיין ריכטיגע. וועקסלען, למשל, האָט די קהלה אויסגעשטעלט אויף אַ סומע פֿון 227 טויזענד זל. און נישט 290 טויזענד זל., ווי ה' בודזינער האָט אָנגעגעבען. איבריגענס, פֿערקלענערט זיך דער חוב מיט יעדען חודש.

* * *

נאָך דער קאָנפֿערענץ און נישט-„אָפֿיציעלען" טייל, ערקלערט ה' מינצבערג, אַז די „אגודה"-פֿראַקציע אין קהלה וועט זיך ווענדען צום ראַט-פּרעזעס ה' בודזינער צו רופֿען אַ זיצונג פֿון קהלה-ראַט און אויף דער דאָזיגער זיצונג וועט די אגודה-פֿראַקציע אַריינטראָגען אַ פֿאָרשלאַג צו קלויבען אַ נייעם פֿאָרזיצענדער פֿון ראַט.

מיט איין וואָרט: אין אונזער קהלה-וועלטעל הייבט אָן אויף אַ רעכטען אמת צו ווערען לעבעדיג און מען קאָן נאָך ערוואַרטען אַ סך שטורמישע זיצונגען אינ'ם ראַט, וועלכער וועט אַזוי אַרום אויפֿשטעהן צו אַ נייעם לעבען.

8-טונגי!
דאָס
לאָדזער טאָגעבלאַט
בעקומט מען טעגליך 6 אַ זייגער פריה
אין אַלע באַהן-קיאָסקען
„רוך"
(„Ruch")

בעזהשי"ת
מודעה רבה לאורית!
הנני מודיע בשער בת רבים שיצא לאור עולם הס'
„נפלאות הסבא קדישא"
מר"כק אדמו"ר הר"הק המפורסם בכל קצוי תבל רשכבה"ג מרן ר'
ישכר בער זצ"ל מראדאשיץ,
בו יסופר נפלאות, וח"ת, ושיחותיו ומדרגותיו הנוראים מופת העצומים, אשר קדש בהם שם שמים ברבים, וכל קורות ימי חיי מטרם התגלותו עד יום הסתלקותו, אשר נפש הקורא יתענג בהן עונג רוחני, ויתלהב לבו לעבודתו ית"ש, ע"כ כל מי שלא זכהב עדין משכו וקחו לכם ברכה לתוך בתיכם, וזכות הצ"הק המובאים בתוך הספר יעמד לנו שנזכה להרמת קרן ישראל במהר הולגאולה שלמה ובנין ציון וירושלים בב"א.
הצעיר ראובן חיים אלכסנדר
בהר"הח מו"ה יוסף יהודא ז"ל מראדאשיץ
לאָדז, קאַמיענאַ 17
הערה: גם התמונה של הר"הק הנ"ל יש להשיג אצלי.
בעמערקונג: אַזוי ווי ס'האָט איינער אַרויסגעגעבען מעשה-ביכלעך פֿון אדמו"ר הק' ר' אליעזר דוד זצ"ל מראדאשיץ, און פֿון פֿאָרנט שטעהט אַ בילד, זאָל מען וויסען, אַז עס איז פֿולשטענדיג ליגענער, און עס איז אהן ערלויבניש פֿון הרבנים הצדיקים שליט"א מראדאשיץ. מען איז איהם מזהיר מהיום והלאה זאָל אַזעלכעס נישט פֿאַסירען, בפֿקודת בני הרה"ק מראדאשיץ זי"ע הנ"ל.
אַדרעס שלי: R. Czarnicha, Łódź, Kamienna 17
הספר וגם התמונה להשיג גם במסחר הספרים „ראָטענבערג"
לאָדז, נאָוואָמיעסקאַ 31

לעזט און אַבאָנירט דאָס
„לאָדזער טאָגעבלאַט"

„קינדער-גן-עדן"
אינטערנאַט פֿאַר קינדער און שול-יוגענד
איז טשאַרנעצקאַ-גוראַ
אונטער דער לייטונג פֿון פר. שולמית פּאָזנאַנסקאַ, געוו. לייטערין פֿון אַ קינדער-פּענסיאָנאַט אין ארץ-ישראל.
אין דער קאָמפֿאָרט-איינגעריכטעטער ניי-אויסגעבויטע ווילע פֿון ה' אַטלאַס אין פֿער'כשוף'טער געגענד (אין סאַמע וואַלד). ערעפֿנונג דעם 21 מאַי.
זאָרגפֿולע אויפֿזיכט און פֿערפּלעגונג איז גערזיכערט. העלע זוניגע צימערן. מעדעצינישע אויפֿזיכט אויפ'ן אָרט. פֿאַר קינדער פֿון 4—7 יאָהר אַ פֿרעבעל-אַבטיילונג. קלאַוויר. פֿערוויילונגען א. ד. גל. — פֿאַר יוגענד פּעדאַגאָגישע אַבטיילונג. צוגענגליכע פּרייזען.
אָפּערטען אָדער אויספֿיהרליכע אינפֿאָרמאַציעס פֿון 10—1 און פֿון 4—8 ביי פר. ש. פּאָזנאַנסקאַ, לאָדז, מאַגיסטראַצקאַ 20 טעלעפֿאָן 20103.

שוין ערשינען דער ערשטער נומער
„אונזער וועג"
(צווייוואָכען-שריפֿט)
צענטראַל-אָרגאַן פֿון די ציונ.-רעוו. אַרב.-פּאַרטיי „גוש-העבודה" אין פּוילען
מיט זעהר אַ רייכען אינהאַלט צוו. אַנד.:
1) דער וועג פֿון יודישען פּראָלעטאַריאַט, 2) ווי פּאַסען מיר אויף דעם רעוויזיאָניזם, 3) על חרבך תחיה און מיר, 4) נישטאָ אַזאַ כח!.. 5) אַריינדרינגען אין דער פּראָפֿעסיאָנעלער בעוועגונג, 6) ענדליך זיך געשאַפֿען, 7) די דאגות פֿון לאָדזער „התאחדות", 8) זאָלען די ציפֿערן דערצעהלען, 9) פּתחו השערים! 10) כלבים סבבוני, 11) קוריאָזען, 12) פֿון אונזער יוגענד-בעוועגונג (תל חי" ווי אויך אַ רייכער אינפֿאָרמאַציאָנס-און כראָניק-מאַטעריאַל. פּרייז 40 גר. צו בעקומען ביי אַלע צייטונג-פֿערקויפֿער און אין לאָקאַל פֿון „גוש העבודה" קאַמיענאַ 3, פֿראָנט, 2-טער שטאָק.
אַדרעס פֿון דער רעדאַקציע און אַדמיניסטראַציע לאָדז, שענקעוויטשאַ 26, טעל. 179.04

דרוקזאַכען
אַלערליי
ווערען שנעל און פּראָמפּט אין די פֿיינסטע אויספֿיהרונג און מאָדערנסטע שריפֿט אויסגעפֿיהרט.
קלעפּסידרעס
ווערען אין פֿערלויף פֿון 1 שעה געדרוקט און אויסגעקלעפּט אין דער גאַנצער שטאָט
בוכדרוקעריי
ע. און מ. האַמבורסקי
פּיעטריקאָווער 16, טעלעפֿאָן 47.

מען דארף שאפען אנ'ענגען קאנטאקט מיט די לאדזשער לאנדסמאנשאפטען אין אויסלאנד!

א פראגע, וואס פערדינט אנ'ערנסטע אויפמערקזאמקייט

פון יעקב קירשבוים

די פראגע, וואס עס בערוהרט דא אונזער פריינד ה' יעקב קירש-בוים פון דאנציג, פערדינט באמת גרויס אויפמערקזאמקייט מצד די לאדזשער עסקנים. דער בעריכט, וואס איז געשטעלט געוועזן געדרוקט אין „לאדזשער טאגעבלאט“ וועגן „פעראיין פון די לאדזשער יודען“ אין פאריז, וועלכער שטרעבט אנ-צוקניפען ווירטשאפטליכע בעציהונגען מיט די יודען אין לאדז, איז אנ'איבריגער בעווייז, אז אזא קאנטאקט מיט די לאדזשער לאנדסמאנשאפטען אין אויסלאנד איז עלול צו ברענגען אויך גאנץ פראקטישע נוצען. די רעד.

אין די ווירטשאפטס-פאליטישע קרייזען פון פערשידענע אייראפעאישע לענדער בעשעפטיגט מען זיך אין דער לעצטער צייט נאר ערנסט מיט זעהר א ווילכטיג פראבלעם. דהיינו: נוצליך צו מאכען די עמיגראציע פאר דער היימאט. צוליב דער ענטשטעהונג פון די נייע מלוכות מחמת דער גרויסער נאך מלחמה'דיגער וואנדערונג מעבר לים, זענען פון יעדען פאלקס שטאם אפגעריסען געווארען גאנצע אברים, וואס זענען עפּיס געבליבען, ווי הענגען אין דער לופט: פון דער איינגענער היים ארויסגעריסען און אין דער נייער היים נישט אריינגענומען.

אט די אפגעריסענע טיילען פון פאלק פעהלט יעדע יניקה פון פאלקס-שטאם און דאס רופט ארויס א געפאהר, אז זיי זאלען אינגאנצען אפשטארבען פאר דעם איינגענעם פאלק.

כדי צו לעזען דאס דאזיגע ווילכטיגע פראבלעם, האט למשל, די דייטשע רעגירונג, געשאפען א צענטראל אינסטיטוט פאר'ן אויסלאנד-דייטשטום אין וועלכען עס זענען פערטרעטען אלע פאליטישע, קולטורעלע, און ווירטשאפטליכע גרופירונגען פון די דייטש נאציאנאלע, ביז צו די סאציאליסטען. דער אינסטיטוט האט ארגאניזירט „היימאט פערבאנדען“ פון אבערשלעזיער, רהיינלענדער, באיערער, מזרח-פרייסען און פון אנדערע פראווינצען. די פרייסטאט דאנציג האט אויך א „צענטראלע“ פאר עהנליכע היימאט-פעראיינען פון דאנציגער לאנדסלייט אין פערשידענע שטעדט אין דייטשלאנד און אין די לענדער פון יענער זייט ים.

זעהר אינטענסיוו האט מען זיך אין דער פוילישער מלוכה ווירטשאפטליכער פאליטיק די לעצטע צייט אנגעהויבען מיט דעם ווילכטיגען פראבלעם צו בעשעפטיגען. בלויז אין צפון אמעריקא לעבען איצט העכער דריי מיליאן פאליאקען, וועלכע בעזיצען א פאלקס פערמעגען פון איבער פיער מיליארד דאלאר. עס ווערען דעריבער אויף ביידע זייטען אקעאן געשאפען פערשידענע פראגען, ווי אזוי ענגער צו פערבינדען די עמיגראציע מיט דער אלטער היים — מיט פוילען. עס ווערען ארגאניזירט קאנגרעסען, איינגעארדענט עקסקורסיעס אין דער „אלטער היים“, געעפענט געמישטע האנדעלס קאמערן, מען וויל אויפלעבען ביי די שוין שטארק אמעריקאניזירטע פאליאקען דעם אינטערעס צו זייערע היימאט-שטעט אין פוילען. זיי ווערען אויך פעראינטערעסירט אין דער פוילישער מלוכה ווירטשאפטליכען און מלוכה קולטורעלע פאליטיק.

מען מוז מודה זיין, אז די דאזיגע זעהר ווילכטיגע אקציע וועט האבען א באדייטענדען ערפאלג. אין דער אמעריק-פוילישע פרעסע קומען שוין צום אויסדרוק פראיעקטען מצד די אמעריקאנער פאליאקען, וועלכע ווילען מיט העלפען די ענטוויקלונג פון זייער היימלאנד. דאס זעלבע איז אויך צו בעמערקען ביי די פאליאקען, וועלכע לעבען אין פערשידענע מערב אייראפעאישע לענדער.

עס איז דעריבער די העכסטע צייט שוין, אז אויך מיר פוילישע יודען, זאלען זיך ערנסט פעראינטערעסירען מיט דעם ענין צו פערשטארקען דאס היימאטס-געפיהל ביי די פוילישע יודען וואס געפינען זיך אפגעריסען פון זייער אלטער היים. בעת די פערשידענע לאנדסמאנשאפטען די פעראייניגטע שטאטען פון אמעריקא האבען ריין פילאנטראפישע אויפגאבען צו העלפען דאס אלטע היימאט-שטעטעל מיט א פאר דאלאר און פון די היימאט שטעט פאדערן זיי גארנישט, האבען די נייע קאלאניעס פון די היימאט-שטעט, די אויפגאבע זיך געגענזייטיג צו העלפען און ציהען זייער יניקה פון זייער אלטען שורש, שאפען די מעגליכקייטען פון אן ענגער צוזאמענארבייט פון די לאנדסלייט און אויסלאנד מיט זייער היימאט-שטאט און בכלל זיין די „רעזערוו-ארמעע“, אויף וועמען די היימאט זאל זיך קענען שטיצען בעת זי וועט דארפען קומען אין קאנטאקט מיט'ן אויסלאנד.

לאמיר רעדען מעהר קאנקרעט.

דאס גרויסע יודישע לאדז, האט איהרע לאנדסלייט אין אלע גרעסערע שטעט פון די מערב-אייראפעאישע לענדער: דייטשלאנד, בעלגיען און פראנקרייך. אויך אין אלע לענדער פון יענער זייט ים, וואוהין עס איז אנגעגאנגען און געהט איצט אן די יודישע וואנדערונג, איז לאדז שטארק פערטרעטען.

דער לאדזשער יוד, אהן אונטערשיד פון ריכטונג און איבערצייגונג, בלייבט אומעטום א לאדזשער. ער איז אקטיוו, אימפולסיוו. ער איז פיל מיט שטרעבונג צו מעשים. מעג ער זיין צענדליגער יאהרען אין אויסלאנד — בלייבט ער דאך א לאדזשער. פארוואס? — ווייסט מען נישט, נאר עס ליגט שוין אין בלוט, צו האבען פון דערווייטענס דעם פולען אינטערעס צו אלץ, וואס עס הערט זיך אין דער היימאט-שטאט, פון איהרע פריידען און ליידען.

און דעריבער, ווען עס איז א וויכטיגע אויפגאבע, פאר די עסקנים אין פערשידענע אנדערע שטעט אין פוילען, צו ארגאניזירען זייערע לאנדסלייט, וועלכע זענען צוזייעט און צושפרייט צווישען אלע פעלקער און לענדער, איז עס א בעזונדערס נויטווענדיגע זאך פאר אונזערע לאדזשער עסקנים, זיך ערנסט צו פעראינטערעסירען מיט די לאדזשער לאנדסלייט, וועלכע געפינען זיך אין אלע וועלט-צענטרען און צו וועקען ביי זיי א בענקשאפט צו זייער אלטער מוטער-שטאט לאדז.

ווי אזוי קאן דאס געשעהן?

א גרופע יודישע עסקנים גרינדען אנ'ארגאניזאציאנס-קאמיטעט, וועלכער דארף האבען די אויפגאבע צו שטעלען זיך תיכף אין פערבינדונג מיט די פערטרויענס-מענער פון די לאדזשער לאנדסלייט אין אלע גרעסערע שטעט אין מערב-אייראפא, און אין די לענדער פון צפון-אמעריקא, דרום-אמעריקא, אויסטראליען א.א.וו. די „צענטראלע“, וואס וועט אין לאדז געשאפען ווערען, דארף פרעציזירען אנ'ארבייטס-פראגראם פאר די לאדזשער „היימאטס-קאלאניעס“, צושיקען רעפעראטען וועגען מצב אין לאדז, שאפען אנ'אדרעס-בוך פון אלע לאדזשער לאנדסמאנשאפטען אין אויסלאנד, עפענען אנ'אינפארמאציאנס- און פערמיטלונגס-ביורא, וואו די אויסלענדישע לאדזשער לאנדסלייט זאלען זיך קענען דערוויסען וועגען דעם, וואס זיי אינטערעסירט אין לאדז, און זאלען אויך ווערען פערמיטעלט ביים אדורכפיהרען וועלכע ס'איז האנדעלס-טראנזאקציעס מיט לאדזשער אויסארבייטונגען.

די פערטרויאונגס-מענער דארפען בכלל בעקומען יעדע מעגליכע מאראלישע אונטערשטיצונג ביים אדורכפיהרען די גרינדונג פון דער לאדזשער „לאנדסלייט-קאלאניע“.

די אויסלענדישע קאלאניעס דארפען ווערען פערפליכטעט, צו אונטערשטיצען דורך אבאנאמענטען א.ד.גל. די לאדזשער יודישע פרעסע, קויפען, אויף וויפיל עס איז מעגליך, לאדזשער אויסארבייטונגען, ארגאניזירען עקסקורסיעס קיין לאדז, צונויפרופען לאנדעס-קאנפערענצען פון די לאדזשער קאלאניעס פון יעדען לאנד בעזונדער, ווי למשל דייטשלאנד, בעלגיען, פראנקרייך, צפון-אמעריקא, און וואו עס איז מעגליך — אנ'אלגעמיינעם קאנגרעס אין לאדז. בכלל דארף זיין דער צוועק צו שאפען אנ'ענגע פערבינדונג צווישען די לאדזשער אין אויסלאנד מיט דער מוטער-שטאט.

זעלבסטפערשטענדליך איז דא נישט מיין אויפגאבע די פראגע אינגאנצען צו לעזען. איך האב נאר געוואלט געבען אויף די שפאלטען פון „לאדזשער טאגעבלאט“, וואס האט זעהר גרויסע פערדינסטען פאר דער ענטוויקלונג פון יודישען לאדז, א געוויסע אנרעגונג וועגען דעם ענין.

זאלען זיך אונזערע לאדזשער עסקנים וועגען דעם ארויסזאגען, ווי אזוי עס איז מעגליך צוזאמענצוברענגען די פערלאזטע קינדער צו זייער אלטער מוטער-שטאט — לאדז.

דאנציג, יוני 1930.

לאדזשער טאגעבלאט

דער רעדאקטאר נעמט-אן פון 6 ביז 7 אין אוונט.
נישט בעשטעלטע מאנוסקריפטען ווערען נישט צוריקגעשיקט

„Lodzer Tageblat“, Łódź, Piotrkowska 16 Skrz. poczt. 16 :אדרעס

טעלעפאנען: רעדאקציע 100-57, אדמיניסטראציע 100-47

די פאליטיק פון דער וואך

ערב דיקטאטור אין דייטשלאנד. — דער קאך מיט דער היימווער אין עסטרייך. — דער נייער קראך אויף דער ניו-יארקער בערזע

נישט בלויז ביי אונז אליין געהט עס איצט מיט דער פוטער אראפ. די לאגע אין דייטשלאנד איז אויך נישט איבעריג גלענצענד. דאס לאנד געפינט זיך אין צוואנגען פון שרעקליכען עקאנאמישען קריזיס. 4 מיליאן ארבייטסלאזע די דאזיגע ארמעע הונגעריגע מוז אויסהאלטען די מלוכה. וואקסען דעריבער די דעפיציטען אין דער מלוכה-קאסע, און מען שינדט פון דער בעפעלקערונג נייע שטייערן. און אז עס איז נישטא אין טעפעל הערט אויף שלום בית און עס דראהט מיט א רעגירונגס-קריזיס.

אט אזא איז איצט די לאגע אין דייטשלאנד. דער צענטער-רעכטער קאבינעט וואקעלט זיך און מען שמועסט שטארק וועגען זיין דעמיסיע. אזעלכע מאמענטען שאפען א זעהר גוטען באדען פאר פערשידענע עקספערימענטען. יעדער צד, וואס איז נים צופרידען מיט דער רעכטליכער ארדנונג אין לאנד וויל דעריבער אויסשפילען א קארט, שפיעלען אויפ'ן מזל, אפשר וועט א געלונג טון און מען וועט געוואונען. געהערט שוין טאקע גרוס שטארקע קלאנגען, אז אין דייטשלאנד האלט ערב א דיקטאטור. די רעכטע פאשיסטישע און האלב-פאשיסטישע עלעמענטען ווילען אויסנוצען די לאגע און אויסקעשטעלען דערווייל דעם פארלאמענט אין א „זייט“. לויט די דאזיגע קלאנגען זאל אפילו פרעזידענט הינדענבורג אויך זיין פערמישט אין דער דאזיגער אפערע און ער זאל שוין זאגאר האבען אפגעהאלטען א קאנפערענץ מיט'ן רייכס-קאנצלער ברינינג וועגען דאס דאזיגע ענין. און אויב די דאזיגע געשיכטע וועט זיך ארויסווייזען פאר אמת, וועט נאך א פארלאמענט איצט בעקומען בויך-וועהטאג און אוועקשטארבען אויף א טיפוס.

* * *

אין עסטרייך האט עס די וואך שיער נישט געהאלטען ביי א רעוואלוציע. אייגענטליך איז דאס דאזיגע קליינע לאנד פון צענטראל-אייראפא שטענדיג רעוואלוציע-געגרייט. 2 מחנות שטעהען דארט איינע געגען דער צווייטער אין פולער בעוואפנונג. דער סאציאליסטישער „שוץ בונד“ און די פאשיסטישע היימווער. צווישען די דאזיגע צוויי בעוואפענטע גרופען פון דער עסטרייכישער בעפעלקערונג קומט פאר א קאמף אויף לעבען און טויט. פיל מאל האט זיך שוין געגאסען בלוט אויף די גאסען און דאס לאנד האט שטענדיג געלעבט אין דער שרעקליכער ערווארטונג, אז אט, אט הויבט עס זיך אן. דער געוועזענער פאליצי-פרעזידענט און איציטיגער פרעמיער שאבער איז א מענש, וואס האט ליב ארדנונג און ער האט זיך גאנץ ענערגיש גענומען צו ענטוואפענען די צוויי קאמפס-מחנות אין לאנד. צו דעם צוועק האט ער אויך ארייגעטראגען א געזעץ-פראיעקט וועגען ענטוואפענונג אין פארלאמענט. אלע פארלאמענטארישע פארטייען זענען פאר דעם פראיעקט פון די סאציאל-דעמאקראטען ביז די קריסטליך-סאציאלע איז מען שוין מיד פון דער שטענדיגער אויפרעגונג און נערוועזיטעט.

די „היימווער“ לייט האבען אבער געשטורעמט געגען דעם פראיעקט, און דער סוף איז געווען, אז די עסטרייכישע רעגירונג האט זיך געפיהלט געצוואונגען ארויסצוטרייבען פון לאנד דעם פיהרער פון די „היימווער“ מאיאר פאבסט, א פערשוין, וואס האט געשפילט א זעהר גרויסע ראל אינ'ם קאפ-פוטש אין דייטשלאנד. ביי דער „היימווער“ איז געווארען אנ'אמת'ער ויצעקו, און זיי האבען אויף דער שנעל צוזאמענגערופען א קאנפערענץ אין לעבען, וואו עס האבען זיך געהערט שטימען, אז די היימווער זאלען ארויס אויף דער גאס און פערכאפען די מאכט. די רוהיגערע פון זיי, מיט ד"ר שטיידלע בראש, האבען זיי אבער אפגעהאלטען דערפון. זיי האבען ערקלערט, אז דאס וועט נאר ברענגען צו אנ'אומזיסטער בלוט-באד, און די „היימווער“ וועלען דערביי ארויס געבראכען, וועלכע אלע בורגערליכע פארטייען, וועלכע האבען זיי איצט געשטיצט פינאנציעל און מאראליש וועלען זיך פון זיי איצט אוועקציהען, און פון דער צווייטער זייט איז דעם „שוץ בונד“ אויך נישט אוועקצומאכען מיט דער האנד, און אין אפענעם קאמף ווייסט מען נאך נישט ווער עס וועט מנצח זיין. דאס האט געווירקט, און מען האט די רעוואלוציע לעת עתה איינגעפאקט אין קאסטען, ווארטענדיג מסתמא אויף בעסערע צייטען.

* * *

און מ'מיינט מען בלויז, אז אין אייראפא איז שלעכט און אין אמעריקא איז בעסער. קומען אן די פרישסטע ידיעות פון אמעריקא און זאגען, אז דאס איז א טעות. די גאלדענע גליקען פון די פעראייניגטע שטאטען זענען שוין פון לאנג קיין גליקען נישט מעהר, און אלע פאר חדשים הערט מען דארט פון א קראך. די וואך איז ווידער געשעהן אזא קראך אויף דער בערזע אין וואל-סטריט. פיל מענשען זענען געווארען ארומעלייט. און דאס הייסט, אז צו דער גרויסער מחנה ארבייטסלאזע קומען צו נייע רעקרוטען. בלויז די ארבייטסלאזיגקייט ביי דער יודישער בעפעלקערונג אין אמעריקא, ווערט אפגעשאצט אויף הונדערט טויזענד מאן, ווייזט אויס, אז אויך דארט איז עפעס קאליע געווארען אין סדר העולם און עס הויבט אן געהן מיט'ן זעלבען גאנג, וואס אין אייראפא. אמת, איז נאך אמעריקא גענוג רייך, אז זי זאל אזוי גיך קומען צו אונזער מדרגה, אבער געהט שוין אויף דעם וועג און מען קייקעלט זיך בארג אראפ, אז האט מען זיך אנגעהויבען צו קייקלען מוז מען סוף כל סוף אראפפאלען פון דער הויך און בלייבען ליגען. וואקסט דארט טאקע אויך דער קריזיס, און אויב עס וואקסט דער קריזיס וועט מען פריהער צו שפעטער אויך קראנק ווערען אויף דער פארלאמענטס-חולאת און עס וועלען זיך שוין געפינען מענשען, וואס וועלען פרובען צו מאכען עקספערימענטען: קאמוניסטישע אדער פאשיסטישע, און אז דאס וועט געמאכט ווערען, וועט עס זיין שנעל, מיט ריזיגע פערגעס, אויפ'ן אמעריקאנער שטייגער. דערווייל איז דאס אבער נישט מעהר, ווי נביאות אויף דער צוקונפט און מיט נביאות ווילען מיר זיך נישט פערנעמען. מיר פערצייכענען פאקטען, און די פאקטען זאגען, אז אויך אמעריקא ווערט ארייגעצויגען אין שרעקליכען פערמאגענס-קריזיס.

ב. ז—ן.

אברהם פאדלישעווסקי

דער מענש, וואס האט נישט געהאט קיין שונאים

פון בן-משה

אברהם פאדלישעווסקי האט נישט געהאט קיין פיינד. נישט דערפאר, ווייל ער האט נישט געהאט קיין וועלט-אנשויאונג, נישט, ווייל ער האט זיך נים געוואלט מיט קיינעם איינרייסען. א, אין דעם פרט איז ער דוקא געווען א הונדערט-פראצענטיגער יוד, א קנאי. פון פאלק, וואס ווערט בעצייכענט אלס קשה עורף. ער האט נישט געהאט קיין פיינד, ווייל אלץ, וואס ער האט געטון איז געקומען פון טיפען הארצען, איז געווען א רעזולטאט פון זיין גרויסער ליבע צום יודישען פאלק. ער איז געווען ערליך און אויפריכטיג.

פארהאן ביי יודען א סך פילאנטראפען, וואס געבען גרויסע סומען אויף פערשידענע צוועקען. די דאזיגע פילאנטראפען זענען אבער יוצא דערמיט, וואס זיי געבען געלד. מיטהעלפען זיי אנדערע. פארהאן ביי אונז יודען כלל-טוער, וואס קעמפען און לייסטען אויף אלע געביטען פון אונזער לעבען. די דאזיגע כלל-טוער געבען אוועק זייער ענערגיע, זייערע פעהיגקייטען פאר'ן כלל. מעהר נישט. פאדלישעווסקי האט געהערט צו די גאנץ ווייניגע אויסנאהמען, וואס האבען אויף א גלענצענדען אופן פעראייניגט אין זיך די ביידע מעלות. אליין א כלל-טוער, א פאליטישער קעמפער, א געזעלשאפטליכער עסקן, איז ער אבער אויך געווען גלייכצייטיג דער ערשטער נדבן. די ערשטע שפענדע, אויך די גרעסטע, פאר א וועלכער עס איז אקציע, פאר א פאנד, פאר אנ'אינסטיטוציע האט תמיד געגעבען פאדלישעווסקי, און ער האט געגעבען ביד רחבה.

* * *

איינציגע עפיזאדען פון לעצטען לעבענס-יאהר פון פאדלישעווסקי'ן.

דאס איז געווען מיט א יאהר צוריק. די „ליגע פאר'ן ארבייטענדען ארץ-ישראל“ האט צונויפגערופען איהר ערשטע לאנד-קאנפערענץ אין ווארשא. אויף דער קאנפערענץ אין קאמינסקי'ס טעאטער איז ארויסגעטרעטען מיט א רעדע וועגען ציוניזם דער סאציאליסטישער פיהרער וואנדערוועלדע.

וואנדערוועלדע האט געהאלטען זעהר א בעגייסטערטע רעדע וועגען די חלוצים און וועגען יודישען אויפבוי-ווערק אין ארץ-ישראל. אלע דעלעגאטן שטעהן אויף פון די ערטער און ארדנען אין דעם הייסען פריינד פון ציוניזם א לאנג-דויערנדע אוואציע. בלויז איינער אפלאדירט נישט. ער זיצט אין דער לאזשע און כליפעט, ווי א קליין קינד — דאס איז געווען פאדלישעווסקי. זיין איבערלעבונג, וואס מיר האבען דערלעבט צו האבען אזא ווילכטיגע אינטערנאציאנאלע פערזענליכקייט אלס פריינד פון אונזער זאך, איז געווען אזוי גרויס, אז די אויגען זענען איהם איבערגעלאפען און טרעהרען פון פרייד האבען זיך געגאסען.

א צווייטער עפיזאד, ערשט מיט דריי חדשים צוריק.

א זיצונג פון צענטראל-ראט פון „יעאס“. עס בעטייליגען זיך כמעט אלע „יעאס“-טוער פון פוילען. פאדלישעווסקי, אלס פרעזעס פון דער צענטראלע, רעדט וועגען עמיגראנטען-האטעל, וועלכען בוי עס איז נאר וואס פערטיג געווארען.

ער רעדט וועגען האטעל, ווי וועגען אנ'אייגען קינד. און אזוי איז עס געווען. ווען ער האט מיט א יאהר צוריק ארייגעטראגען דעם פלאן צו בויען אזא האטעל, האט מען געקוקט אויף איהם, ווי אויף אנ'אוטאפיסט: פון וואנען? ווי אזוי?

פאדלישעווסקי איז אבער נישט געווען פון די יודען, וואס שרעקן זיך אפ פאר שוועריגקייטען. אין א יאהר שפעטער רעדט ער שוין וועגען דעם פערטיגדיגטען בנין. ביז דער האטעל וועט קאנען געשטעלט ווערען אין רשות פון די עמיגראנטען, זאגט דער אלטער מאן מיט יוגענדליכער בעגייסטערונג, וועט מען נאך דארפען האבען א סומע פון 40 טויזענד דאלאר. אבער איך וועל דאס געלד שאפען. ער האט עס געזאגט מיט אזא זיכערקייט, אז קיינער האט מעהר נישט געוואגט צו צווייפלען דערין.

באלד דערויף פערבעט ער טאקע אלע אנוועזענדע צו בעזוכען די געביידע פון האטעל פאר יודישע נע-ונד'ניקעס. דער אלטער לויפט אויף די שטיגען, ווי א קליין קינד. ער גיט ערקלערונגען: דא וועלען זיין צימערן פאר עמיגראנטען-פאמיליעס, דא פאר מענער, דא וועט זיין א שפייזע-זאל, דארט איזאלאציאנס צימערן. יעדעס ווינקעלע פון גרויסען שעהנעם דריי-שטאקיגען הויז אויף טולינא איז איהם בעקאנט, איז איהם ליב.

ליידער האט ער נישט זוכה געווען צו זעהען די פולשטענדיגע רעאליזירונג פון זיין לעצט ווערק. אבער זיין נאמען וועלען די טויזענדער יודישע עמיגראנטען, וואס וועלען פון דאזיגען האטעל גענוסען, דערמאהנען מיט עהרפורכט און ליבע.

* * *

אבער נישט נאר די יודישע עמיגראנטען, דאס גאנצע פראגרעסיוו-געשטימטע פוילישע יודענטום, אלע, וואס קעמפען פאר א שעהנער יודיש לעבען, וועלען שטענדיג דערמאהנען איינעם פון די טרייעסטע קעמפער און בויער — אברהם פאדלישעווסקי, איינעם פון די לעצטע מאהיקאנער, וועלכער איז ביז דער לעצטער מינוט געגאנגען אין די ערשטע רייהען מיט מוט און גלויבען, טראגענדיג ציגעל צום גרויסען יודישען נאציאנאלען בנין.

חבל על דאבדין!

מיט אברהם פאדלישעווסקי'ן ביים קראנקען-בעט

פון ד"ר ד. ראוויטש

מיט א מאנאט צוריק, זייענדיג אין אטוואצק, האב איך געהאט די געלעגענהייט איינינגע טעג זיך צו געפינען אין געזעלשאפט פון א. פאדלישעווסקי, וועלכען איך האב דאן בעהאנדעלט אלס קראנקען.

נישט קוקענדיג אויף זיין שווערער קראנקהייט, איז זיין מוט און אויסערגעוועהנליכע לעבענס-ענערגיע נים פערשוואונדען. ער האט נישט אויפגעהערט צו נעמען דעם לעבהאפטסטען אנטייל אין נאציאנאלע און געזעלשאפטליכע ענינים.

רעדענדיג מיט מיר שעה'ן לאנג וועגען די אקטועלע ציוניסטישע פראבלעמען האב איך בעוואונדערט זיין אפטימיזם און זיין טיפען גלויבען אינ'ם ערפאלג פון אונזער נאציאנאלען אידעאל.

ער האט זיך נאך געהאט געטראגען מיט דעם געדאנק צוריקצופאהרען קיין ארץ-ישראל, וואס ער האט פערלאזט מיט א פאר יאהר צוריק צוליב פאמיליען-אנגעלעגענהייטען און וואו ער האט ארייגעלייגט א גרויס פערמעגען.

אויפ'ן קראנקען-בעט איז ער געלעגען מיט זיין הדרת-פנים און געטרוימט, אז ער וועט נאך דערלעבען, אז א יודישער קאנסולאט פון ארץ-ישראל וועט זיין אין ווארשא.

לעצטענס האט ער געווידמעט פיל פון זיין טעטיגקייט דעם גורל פון יודישע עמיגראנטען. דער אויסבוי פון'ם קאלאסאלען עמיגראנטען-הויז אין ווארשא איז צו פערדאנקען אברהם פאדלישעווסקי'ן, די רעארגאניזאציע פון דער עמיגראציאנס-געזעלשאפט „יעאס“ איז געשעהען צוליב זיין ענערגישער ארבייט. ער איז געווען פרעזעס פון דער געזעלשאפט. א בעזונדער אויפמערקזאמקייט האט ער געלייגט אויף דער ארבייט פון „יעאס“ אין לאדז.

מאכענדיג דעם בילאנס פון זיין לעבען, האט ער צו מיר איינמאל געזאגט:

— געוועהנליך זאגען עלטערע מענשען, אז ווען זיי וואלטען אויף דאס ניי אנגעהויבען זייער לעבען, וואלטען זיי ערשט געוואוסט, ווי צו לעבען פאר זיך און פאר'ן כלל. ביי מיר איז דאס נישט דער פאל".

זאט אין עלטער און פרוכטבארער ארבייט פאר זיין פאלק — איז אוועק פון אונז איינער פון די עמודי התוך פון ד"ר הערצל'ס עפאכע, וועלכער איז געווען זיין נאהענטער און געטרייער מיטארבייטער.

גרויס איז דער פערלוסט פון פוילישען און אלוועלטליכען יודענטום!

ביי אונוואהלזיין איז דאס נאטירליכע
Franciszka Józefa וואסער א זעהר אנגענעהם
ווירקענד הויז-מיטעל. בריף פון פראפעסאר-דאקטוירים
ריהמען דעם מילדען ווירקונגס-אופן פון
Fraciszka Józefa וואסער, וואס איז פארן
איידעלען קערפער פון דער פרוי זעהר גוט
בעוויזען.

Bank Spółdzielczy
Kupców i Przemysłowców
w ŁODZI
Spółdz. z ogr. odpow. — Tel. 136-46 i 188-34
39 צעגעלניאנא 39
פראנט 1-טער שטאק — פראנט 1-טער שטאק
נעמט אן וועקסלען, פראכטען און פערשידענע דאקומענטען אויף אינקאסע אויף אלע פלעצער אין גאנץ פוילען ביי א מינימאלער פראוויזיע און צאהלט אויס דעם זעלבען טאג, ווייזט איבער געלד אויף גאנץ פוילען, נעמט אן וקלאדען איינלאגען, גדן-געלדער און קלענערע אפשפארונגען אויף די בעסטע בעדינגונגען, מאכט דיסקאנטא און גיט גרויס אוואנסען אויף 'אינקאסא.
ערלעדיגט אלץ פינקטליך און רעעל.
די באנק איז אפען פון 9 ביז 2 מיטאג.

וועגען צוזאמענפאהר פון „צענטראלעוו"

פון ד"ר יהושע טהאן

נאטירליך — דער וואס טרינקט זיך, כאפט זיך אן אין א שארף פון א מע-סער. עפּיס מוז דאך געטאן ווערן גע-גען דעם, וואס עס טוט זיך בײַ אונז אפ אין דער פאליטיק. עס מוז דאך, ווי נישט איז רעאגירט ווערען אויף דעם, וואס עס ווערט שוין זײַט עטליכע יאהר געטרעטען בײַ אונז דאס דעמא-קראטישע געפיהל. גענוג לאנג האבען געדויערט די בעראטונגען. און נאך א לאנג-יעהריגען ישוב הדעת האט א טייל פון דער אפאזיציע ענדליך בעשלאסען איינצוארדנען א דעמאנסטראציע. א טייל פון דער אפאזיציע — אבער נישט די גאנצע. קודם כל האט זיך דערפון אפגעטיילט די ענדעציע. זי וויל נישט אזוי „עפענטליך זינדיגען" מיט די סא-ציאליסטען. און פ.פ.ס. האט מסתמא נאגיין זיכער אויך געוואלט אויסמײַדען די ערגסטע קאמפראמיטאציע, פון וועל-כער זי וואלט זיך שוין נישט געקאנט ארויסקאפען, ווען זי וואלט זיך אזוי עפענטליך געווינזן געפארט מיט דער ענדעציע. און דעריבער האט די ענדע-ציע געמוזט בלײַבען מחוץ למחנה, טראץ דעם, וואס זי שטעהט אין דער שארפסטער אפאזיציע צו דער רעגי-רונג.

קלאר, אז איין טייל פון דער אפא-זיציע האט מען געמוזט צוליב פרינ-ציפיעלע טעמים" לאזען אין א זײַט — „די נאציאנאלע מינדערהייטען" אלס אנ'אלגעמיינע קאטעגאריע אהן אונטער-שייד אויף די אינערליכע פערשידענהײַ-טען און די בעזונדערע פארשטעהער-שאפטען. בנוגע די נאציאנאלע מינ-דערהייטען, איז לאמיר זאגען דייטשלי-כער: בעזונדערס, ווען עס געהט וועגען דער יודישער מינדערהייט, הערשט נאך אלץ דער פערפליכטענדער פרינציפ: „צלאמיר מיר ניכט, מײַן שעהנעס קינד, אונד גריס מיר ניכט אונטער דען לײַ-טען". קיין שום לינקע גרופע האט זיך נאך ביז'ן היינטיגען טאג נישט געקאנט בעשליסען זיך צו קאמפראמיטירען מיט א יודישער חברותא.

א טובה'לע — אדרבא ואדרבא, אבער שא. שטיל, קיינער זאל נישט זעהן. אגב איז כדאי צו בעמערקען, אז די סאנא-ציע איז אויך נישט צו ווײַט אוועק פון דעם דאזיגען איידעלען פרינציפ...

וכבן שטעלט מען זיך פאר די אפא-זיציע, וועלכע האט זיך פעראייניגט צו א געמיינזאמער דעמאנסטראציע דעם 29. ד. ח. נאר א טייל פון דער סיים-אפאזיציע נעבען דער איצטיגער רעגי-רונג קיין מעהרהייט שטעלט זי נישט מיט זיך פאר נישט אין סיים און נישט אין דער געזעלשאפט. און דער דאזיגער פאקט, וועלכען מען קאן אגב נישט בע-האלטען, שוואכט זיכער אפ די קראפט פון דעם קלאפ. וואס די אפאזיציע וויל געבען דער רעגירונג.

אין די צאהל איז גארנישט קיין צווייט-ראנגיגער ענין. פערקעהרט — דאס האט א'נערשטקלאסיגע בעדייטונג. אז די רעגירונג האט נישט קיין מעהרהייט אין סיים איז א פאקט. דאס דארף מען ערשט נישט בעווײַזען. גלײַכער דארף בע-ווײַזען ווערען די צווייטע טעזע, אז די אפאזיציע האט יא א מעהרהייט אין סיים. און דער קראקאווער קאנגרעס האט געקאנט דינען אלס דעמאנסטרא-ציע פון דער דאזיגער טעזע. לאזט זיך אבער אויס, אז דער דאזיגער קאנגרעס וועט אויך נישט רעפּרעזענטירען די סיים-מעהרהייט — נאר א מינדערהייט. דער ארימער בירגער, וועלכען מען וויל אזוי שטארק בעווײַזען, אז די רעגירונג פערגוואלדיגט דעם ווילען פון דער מעהרהייט, וועט דעם דאזיגען פאקט נישט דערזעהען. טראץ דעם, וואס ער איז אמת ויציב.

ער וועט דערזעהן — א מינדערהייט. ער וועט הערען דאס קול פון דער מינ-דערהייט. און זײַן פאנטאזיע וועט זיך אויסמאהלען א קאמף פון 2 מינדערהײַ-טען, איינע וועלכע רעגירט און די צווײַ-טע — וואס וויל רעגירען. און אזא דע-מאנסטראציע וועט פאר'ן געוועהנליכען בירגער נישט האבען קיין איבערציי-גונגס-קראפט.

און נאך קלענער וועט זײַן די אינער-ליכע פעסטקייט פון די פעראייניגטע פארטייען, ווארים עס איז זיך דאך שווער אויסצומאלען, אז דער פשוט'ער בשר ודם, וואס וועט למשל זעהען צווי-שען די דעמאנסטרירענדע גרופען ווי-טאס'ן צוזאמען מיט זשעמיענצקי'ן, זאל קומען צו דער איבערצייגונג, אז פון דער דאזיגער פעראייניגונג וועט ער געראטעוועט ווערען. אפשר וועט ער זיך נאך דערמאנען דעם אומאנגענעהמען און טראגישען פאקט פון די צייטען, ווען קערניק איז געווען אינערן-מיניס-טער און די פ.פ.ס. זענען געשטאנען צו איהם אין אפאזיציע און איהם אזוי היים בעקעמפט. צי וועט ווער איצט רעדען וועלען גלויבען, אז אט די 2 זיך בע-קעמפענדע גרופען וועלען קאנען שאפען א שותפות'דיגע רעגירונג? זעהר מעג-ליך, אז דורך דעם איצטיגען ארויסטריט אויף א געמיינזאמער פלאטפארם וועט ערשט פאר די ברייטע מאסען פער-שטענדליך ווערען פארוואס די דאזיגע גרופען זענען אזוי לײַכט בעצוינגען געווא-רען, וואו אין וואס עס ליגט זייער אכי-לעס-פיענטע, אויף וועלכער עס איז אזוי לײַכט צו טרעטען.

פאראהאן א שטארקער גרונד מורא צו האבען, אז די דאזיגע דעמאנסטראציע, וועלכע איז אויסגערעכענט צו געבען א רעצידוירענדען קלאפ דעם געמיינזאמען שונא, זאל נישט אמאל דינען דעם שונא אלס רעכטפערטיגונג אויף די אלע אטאקעס, וואס ער מאכט אויפ'ן סיים. דער סיים, וועלכער ווערט רעפּ-רעזענטירט דורכ'ן צענטראלעוו, וועט ארויסווײַזען זײַן גאנצע אינערליכע צע-פאלענקייט, זײַן אינערליכע פערשידענ-קייט, און דערמיט אלײַן — זײַן האפ-נונגסלאזע שוואכקייט.

און אויך דאס דארף מען נישט פער-הוילען און פערגעסען, אז די אלע גרו-פען, וועלכע טרעטען צו צו דער גרונד-נישער דעמאנסטראציע, זענען אויך נישט אינגאנצען פרײַ פון זינד בנוגע די פרינציפען פון דער דעמאקראטיע און רעכט פונ'ם פאלק. האט דאך ווימאס, אלס פרעמיער, ארויסגערעדט פון דער סיים-טריבונע, אז עס וועט נאך זײַן ער-גער. און פ.פ.ס. האט זיך דאך שוין פיל מאל פעראייניגט אפילו מיט די ענדע-קעס און צוזאמען מיט זיי געשאפען רעגירונגען, וואס האבען זיך אויך נים געהאלטען בײַ די דעמאקראטישע פרינ-ציפען. אויף טריט און שריט רופען זיך אונז אן די זכרונות, וועלכע מאכען שווער די איבערצײַגונג, אז בײַ די גרו-פען, וואס קומען זיך איצט צוזאמען אויפ'ן קראקאווער קאנגרעס, וועט די דעמאקראטיע און די געזעצליכקייט זײַן בעסער געשיצט, ווי בײַ די, וואס האלטען איצט די מאכט אין דער האנד.

דערפון איז לײַדער געדרונגען דאס, אז נאך דער דאזיגער דעמאנסטראציע האבען מיר אויך נישט צו האפען אויף א בעסערונג. נישט די צאהל, און נישט דער צוזאמענשטעל, וועלען נישט ווער-קען איבערצײַגענד אויפ'ן פאלק, אז עס זענען היינט פאראהאן פארטײַען און מענ-שען אין פוילען, וועלכע מען זאל האנען מיט א רוהיגען געוויסען איבערגעבען די מאכט.

וכבן? — יא — מען מוז קומען צו א זעהר פערדריסליכער מסקנא: עס איז שלעכט, און פון ערגעץ ווײַזט זיך נישט קיין בעסערונג. פון איין זײַט א געוואלדיגע גרינגשעצונג צו אלע דע-מאקראטישע פרינציפען, און פון דער צווייטער זײַט — קראפטלאזע אין דער צאהל און פראגראם און אין דער פא-ליטיק. דער סך-הכל איז — האפנונגס-לאז.

סיידען די איינציגע האפנונג אין די אייזערנע געזעצען פון דער עקאנאמיק, וועלכע וועלען פריהער אדער שפעטער צווינגען צו רעפלעקסען, און דאן וועט מען זיך פארט זאגען, אז נאר דאס פאלק איז בערופען צו זוכען און צו גע-פינען דעם אויסגאנג פונ'ם לאבירינט. און דאן וועט מען דעם פאלק געבען דאס ווארט און די ענטשיידונג. און בײַ דער וואהל-אורנע וועט דאס פאלק גע-בען א ריכטיגען ענטפער.

—=0§0=—

בײַ טראצקי'ן אין הויז

(א בריף פון מאסקווא)

פון ב. סמיליאר

א בעזוך אין דעם הויז אין אלמא-אטא, וואו טראצקי איז פערשיקט געווארען דורך סטאלין'ן. — אלע אין אלמא-אטא האבען געוואוסט, אז טראצקי וואוינט בײַ זיי אין שטאט, נאר געצעהלטע האבען געוואוסט דאס הויז, וואו ער האט געוואוינט. — וואס זאגען די שכנים וועגען טראצקי'ס לעבען אין אלמא-אטא. — טראצקי'ס טאכטער האט חתונה געהאט מיט א פשוט'ן יודישען בחור אין אלמא-אטא.

קראסנין גאס, הויז נומער 175!...

דער רויטער, געזונטער און פון זון פערברענטער „איזוואשטשיק" אין אלמא אטא, וואס האט מיך געפיהרט אויף דעם דאזיגען אדרעס, האט נישט גע-וואוסט, אז דאס פיהרט ער מיך צו דעם הויז, אין וועלכען טראצקי האט פער-בראכט זײַנע לעצטע גלות-חדשים אין סאוויעטען-פערבאנד.

— געהערט פעטערל, פון טראצקין? — האב איך זיך אנגעטרויען מיט איהם צוגערעדט.

— געהערט... וואס דען?... אודאי גע-הערט...

— און איהם געזעהן אויך?

— ניין, געהערט — דאס יא, אבער געזעהן — דאס נישט.

— ווי קומט עס? — וואונדער איך זיך — טראצקי האט דאך געוואוינט בײַ אײַך, אין סאמע אלמא-אטא.

— יא — איז מײַן איזוואשטשיק גלײַכגילטיג — געוואוינט האט ער טאקע בײַ אונז, נאר ווער האט איהם דא אנגע-קוקט.

— ער פלעגט נאר, הייסט עס, פון שטוב קיינמאל נישט ארויסגעהן?

— צי איך דעם געשפרעך ווייטער.

— ווער ווייסט איהם? — פאלגעט מײַן פיהרער מיט דער בײַטש איבער זײַן מאגער פערדעל — פון שטוב איז ער מסתמא גאנץ אפט ארויסגעגאנגען, אבער אין שטאט האבען מיר איהם קיין מאל אין די אויגען נישט געזעהען.

מיר שטעלען זיך אפ אויף קראסנין-גאס 75. דער איזוואשטשיק איז אפילו נישט חושד, אז דאס איז די הויז וואו טראצקי האט געוואוינט.

איך בעצאהל דעם איזוואשטשיק און ער פארט אוועק א צופרידענער, וואס ער האט פון מיר געקריגען מיט פופציג קא-פיקעס מעהר וויפיל מיר האבען זיך בעדונגען.

— א שאד — זאגט ער מיר בײַם אפ-פארען — א שאד וואס איך קאן אײַך נישט זאגען אקוראט וואו טראצקי האט געוואוינט.

אנ'אלטע פרוי, מיט א קליין קינד אויף די הענט, זיצט און ווארעמט זיך אויף דער זון אויפן סאמע גאנג פון טראצקים וואוינונג. זי בעטראכט מיך פון קאפ ביז די פיס, ווען איך לאז זיך צום גאנג, גלײַך אין הויז ארײַן.

— דא, באבעשי, האט טראצקי גע-וואוינט? — וויל איך בײַ איהר זיך דער-וויסען.

זי מעסט מיך אפ נאכאמאל מיט איהר נײַגעריקען בליק, פערקוקט זיך אויף מײַן פאטאגראפישען אפאראט, וואס הענגט איבער מײַן אקסעל, און בעשליסט, ווײַזט אויס, אז זי מעג מיט מיר רעדען.

— יא — ענטפערט זי גאנץ ווילינ — דא... לאנג?

דעם גאנצען ווינטער... די גאנצע צײַט ביז ער איז פון שטאט אוועקגע-פאהרען...

— און זומער וואו האט ער גע-וואוינט?

— זומער? — חזרט זי איבער מײַן פראגע — זומער האט ער געוואוינט אפ דארטען, ווײַט ווײַט אין די בערג.

זי ווײַזט אן מיט איהר אלטער האנט אויף די הויכע שפּיציגע, מיט שניי-בעדעקטע ריזיגע בערג, וואס רינגלען ארום אלמא-אטא, און וועלכע שנײַדען זיך ארײַן מיט זייער הויכקייט אין די ווייסע, געדיכטע וואלקענס.

— דארט — דערציילט זי מיר — האט די נפאו. א דאטשע, און דארט האט טראצקי געוואוינט דעם גאנצען זומער.

מיר צערײַדען זיך און די אלטע דער-ציילט מיר וועגען דעם ווי אזוי טראצקי פלעגט כמעט יעדען טאג זיך ארויסלא-זען אויף א שפּאציר צו די בערג, אנגע-לאדען מיט א ביקס און מיט יאגד מא-שען, און דער בעגלייטונג פון זײַן גע-ליבטען הונט.

— די בערג — אינפארמירט זי מיר — זענען פול מיט פערשידענע חיות, און טראצקי פלעגט ליב האבען זיך פער-קלײַבען אין די סאמע הויכקייט פון די בערג, דארט וואו די חיות האלטען זיך אמבעסטען, יאגד אין די בערג איז די איינציגע זאך, וואס האט איהם דא אינ-טערעסירט — גיט די אלטינקע צו.

שכנות פון די ארומיגע הײַזער וואק-סען אויס ארום אונז, הערען זיך צו צו די פראגען, וואס איך שטעל דער אלטיטשקער, און ווילען וויסען ווער איך בין.

— פון מאסקווע? — פרעגען זיי נײַ-געריג.

— יא פון מאסקווע...

— איהר, הייסט עס, איהר זײַט פון יענע, וואס האבען אונז ארײַנגעשיקט טראצקין אלס מתנה? — שטעלט זיך איינע פון זיי, א יונגע, א שמײַכלדיגע אײַנצופלירטעווען מיט מיר.

— און איהר זײַט פון דער דאזיגער מתנה געווען צופרידען? — מײַד איך אויס פון צו געבען א דירעקטען ענט-פער אויף איהר פראגע.

— צופרידען? — שמײַכלט זי בריגן קאקעטיש — ווי קען מען זײַן צופרידען פון איינעם, וואס מען קוקט גאר קיינ-מאל אין די אויגען נישט אן?...

— איהר מיינט צו זאגען, אז איהר האט גאר טראצקין קיינמאל נישט אנ-געקוקט? — ווער איך פעראינטערעסירט צו וויסען.

— אנגעקוקט צי נישט אנגעקוקט אבער האלטען פלעגט ער זיך שטענדיג ווי א פרעמדער. צו קיינעם פון די שכנים קיינמאל קיין איינציג ווארט נישט אויס-גערעדט, אזוי ער, אזוי זײַן פרוי, און אזוי זײַנע קינדער.

— אבער — פרובירט איך זיך אננע-מען טראצקים קריוודע — אפשר איז איהם געווען פערבאטען צו רעדען מיט אײַך?

— פערבאטען שמײַכלט די יונגע קאצאפקע מיט פאראכטונג — ווער איז איהם דען דא נאכגעגאנגען?

— ווער האט איהם דען דא נאכגעש-קוקט, צי ער רעדט מיט א שכן, צו נים? ער האט, ווײַזט אויס, פשוט פײַנט גע-האט מענטשען, דער הונט זײַנער איז געווען זײַן איינציגער חבר. מעהר ווי מיט זײַן הונט האט איהם דא קיינער קיינ-מאל נישט געזעהן שפאצירען.

— און איהר זײַט פונקטליך געוועזען גאנץ אמפערזעכטיג אויף דעם דא זוקען הונט? — רײַץ איך זי.

זי נעמט מײַן רײַצען זיך מיט איהר גוטען הומאר.

— איך בין נישט פון די אייפערזיכ-טיגע! — לאזט זי מיר וויסען — אבער הויפט נאך איבער מעגער פון טראצ-קים עלטער, וואס קיין יונגען טוט קע-גען זײַ שוין נישט שטארבען.

— נו, און מיט טראצקים טאכטער פלעגט איהר זיך גארנישט חברן? — פיר איך איבער דעם געשפרעך אויף אנדערע רעלסען.

— מיט טראצקים טאכטער? — וואונדערט זיך די אומצופרידענע שכנה — זי איז דא געווען צו שטארק פערנו-מען, אז אימיצער פון די שכנישע יונ-גווארג זאל זיך קאנען מיט איהר חברן.

— פערנומען? מיט וואס? — וויל איך וויסען.

די שכנות ארום מיר קוקען זיך אי-בער מיט א שטומען פיל זאגנדיגען שמײַ-כעל.

— פערנומען מיט ליבע!... — שיסט די יונגע קאצאפקע אויס.

— מיט ליבע נאר?

יא... מיט ליבע; — בעשטעטיגט די פרײַ לעכע שכנה אויף איהר דערקלערונג.

זי פילט אז איצט איז געקומען איהר דרײַ צו זאגען מיר עפעס א רײַציק ווארט. מעסט זי מיך אפ מיט א לאנגען שמײַכלדיגען קוק און צעלאכט זיך אין א ברייטען זאפטיגען, געלעכטער.

— איהר זעט, — רײַצט זי זיך מיט מיר — מיר האבען דא, אין אלמא אטא שענערע בחורים, ווי איהר, מאסקווער. טראצקים טאכטער, איינערע א מאסקווער האט זיך פינדערסטוועגען פערליבט בײַ אונז, אין אלמא אטא, און נישט בײַ אײַך אין מאסקווע.

— און ווער איז ער, דער גליקליכער?

— און מיר אינטערעסאנט צו וויסען.

— א וואוילער בחור — אינפארמירט מיר די אלמא אטער פאטריאטקע — א זעהר וואוילער בחור.

— א קאמוניסט?

— ניין, גראד נישט קיין קאמוניסט. א שטילער יודישער בחור, וואס מישט זיך נישט אין קיין שום פאליטיק.

— א יודישער בחור?.. און וואס טוט ער דא?

— ער ארבייט אין איינעם פון די הי-גע סאוויעטישע אנשטאלטען אלס בוכ-האלטער.

איהר ווייסט אפשר זײַן נאמען?

— אוודאי ווייס איך — שמײַכלט מײַן קאצאפקע מיט שמאלץ — הייסען הייסט ער סאלאמאן קאגאן, נאר מיר רו-פען איהם פראסט סאלאמאן דאווידא-וויטש... אויפ'ן פאטער'ס נאמען.

— הייסט עס, אז טראצקים טאכטער וואוינט נאך ביז היינטיגען טאג אין אלמא אטא? — וויל איך זײַן זיכער.

— אזוי ווי איהר זאלט זײַן דערבײַ!

— ווייצעלט זיך די באסטקע שכנה — זי און איהר מאן זענען שטארק פער-הײַראט און וואוינען איצט בײַ אונז, אין אלמא אטא, אזוי ווי א גוט פער-ליבטע פארל.

זי רופט מיר אן דעם אדרעס פון דעם הויז, וואו טראצקים טאכטער וואוינט, און נעמט נערן אן מײַן איינלא-דונג מיר אוועקצופיהרען אויף דעם דא-זיגען אדרעס.

— פריהער אבער וועט איהר מיר דארפען העלפען מאכען א שפאציר אי-בער דעם הויז, בײַ וועלכען מיר שטעי-הען איצט — ווארען איך זי — מען דארף דאך א קוק טון אין וואס פאר א צימערן איהר, עלמא אטער, האט דא געהאלטען אונזער טראצקין, נישט אמת?

— יא אמת! — פאלגט מיר מײַן נײַע בעקאנטע ארײַן מיט א שפאסיגען ענט-פער.

זי עפענט אויף מיר די טיר פון דעם גאניק, אויף וועלכען מיר שטייען, און נעמט מיר פאראויס צו וויסען:

— דאס איינציגע וואס איז דא געבליבען פון טראצקי'ן איז נאר די ווענט. אין די צימערן גופא וואוינען אבער איצט מענטשען נאר פון אנ'אנדער שניט, און גארנישט אויף טראצקים שמעקט. אין די זעקס צימערן, וואס טראצקי האט פערנומען, וואוינען איצט זעקס ארבײַ-טער פאמיליעס... דאס איבעריגע וועט איהר שוין זעהען אליין...

די פענסטער צום שמאטישען פארק, די צימערן ווי א געוועהנליכער באלעבאטיש הויז — און די וואוינונג, אין וועלכער טראצקי האט געפערט זײַנע לעצטע חדשים אין סאוויעטען - פערבאנד.

א רײַכער רוסישער סוחר, איינער לי-ראשענו, וואס האט געהאט א נאמען איבער גאנץ טורקעסטאן, האט מיט א צוויי צעהנדליג יאהר צוריק, נאך איי-מער דעם צאר, זיך אויסגעבויט א בע-קוועמע צוויי-שטאקיג הויז פאר זיך און פאר זײַן פאמיליע. ער האט גע-וואלט אז זײַן וואוינונג זאל זײַן צווי-שען סאמע גרינס, און נישט ווײַט פון די הויכע הימעל - קראצערישע ימיני-אינע בערג, האט ער דערפאר אפגע-קויפט דעם פלאץ אויף דער איצטיגער קראסנין-גאס נומער 75, און האט זיך דארט אויפגעשטעלט זײַן היים.

און געקומען די קאמוניסטישע איי-בערקעהרעניש און די דאזיגע בעקוועי-מע געבײַדע איז פערוואנדעלט געווא-רען אין א קאמוניסטישען שטאב. יא-בען שרײַב מאשינעס געקלאפט און די זעקס צימערן פון דער דאזיגער געבײַ-דע ביז מיט א צוויי יאהר צוריק, ווען טראצקי'ס גורל האט איהם געבראכט קיין אלמאאטא.

קיינער אין אלמא-אטא קאן נישט זאגען, אז אין פרט פון וואוינונגס-בע-קוועמליכקייטען האט זיך טראצקי גע-האט אויף וואס צו קלאגען. איך גלויב, אז טראצקי אליין וואלט עס אויך נישט געזאגט. די 6 גרויסע און ליכטיגע צי-מערן — די בעסטע אין שטאט — זע-נען איינגעארדענט געווארען פאר טראצ-קי'ן אלס וואוינונג אויף דעם בעסטען אופן, וואס צימערן קאנען איינגעארד-נעט ווערען אין אזא פערווארפענעם עק ווי אלמא-אטא.

—טראצקי האט זיך אפשר געקאנט קלאגען אויף אלמא-אטא אלס שטאט, אבער נישט אויף זײַן וואוינונג אין אלמא-אטא — זאגט מיר איינער פון די שכנים בײַם ארויסגאנג פון טראצ-קי'ס הויז.

די בעמערקונג איז א גאנץ ריכטיגע. די שטאט אלמא-אטא כאטש אויסער-ליך זעהט זי אויס ווי א שווייצארישע שטעטעל, צוליב די הויכע ריזיגע בערג, וואס רינגלען זי ארום, איז איינע פון די נודנעסטע שטעט, וואס איך האב ווען געזעהן, נישט קוקענדיג דערויף, וואס איצט איז זי די הויפט-שטאט פון דער קאזאקסטאנער רעפובליק. דאס אינטערעסאנטעסטע אין אלמא - אטא זענען איהרע בערג. עס ווערט דערפאר קלאר פאר מיר פארוואס טראצקי האט געלעבט אין שטאט א זעהר איינזאם לע-בען און פארוואס זײַן גאנצער פערגעני-גען איז בעשטאנען נאר פון א שפאציר אויף די בערג.

— און ווייסט איהר פארוואס די שטאט הייסט אלמא-אטא? — איז דער רײַדעוודיגער שכן וויליג מיר אויפצו-קלעהרען — דערפאר ווײַל בײַ אונז אין ראיאן זענען פאראהאן זעהר פיל

(ענדע זייט 11)

פון דער סדרה

פערל פון אלטען אוצר

געזאמעלט — פון פ. ז. גליקסמאן

שלח לך אנשים.

רבי יהושע זאגט אויף דער מעשה מרגלים פאלגענדען משל: א פאטער האט געזאגט צו זײַן זוהן: כ'האב דיר געשאפען א פרוי, וואס איז א יפת תואר א גרויסע מיוחסת, א בת טובים, און דערצו האט זי א גרויס פערמעגען, אזוי, א זאהר גלײַכען איז נישטא אויף דער וועלט. נישט גלויבענדיג, האט דער זוהן געענטפערט: כ'וועל געהן און וועל זי זעהען. האט עס דעם פאטער פערדראסען און ער האט זיך געטראכט: וואס זאל איך טון, זאל איך זי איהם נישט ווײַזען, וועט ער זאגען, אז זי איז א העסליכקייט, דעריבער וועל איך זי איהם יא ווײַזען, אבער געבען — וועל איך זי איהם נישט, דערפאר, וואס ער האט מיר נישט געגלויבט, נאר כ'וועל זי האלטען פאר זײַן זוהן. (מדרש תנחומא)

* * *

כולם אנשים ראשי בני ישראל הם.

אלע זענען זיי געוועזען צדיקים, די ראשים, די פרנסים פון יודישען פאלק. אבער זיי האבען זיך גענומען א שלעכ-טע עצה. פארוואס האבען זיי זיך גע-נומען די דאזיגע עצה? דערפאר, וואס זיי האבען זיך געטראכט, אויב, כל-זמן יודען זענען אין מדבר, האבען מיר די זכיה צו זײַן פרנסים פון יודען, אבער שפעטער, ווען יודען וועלען קומען קיין ארץ-ישראל, וועט משה בעשטימען אנ-דערע פרנסים. צוליב דער שלעכטער עצה זענען זיי און די אלע, וועלכע האבען זיי געפאלגט, אומגעקומען. (זוהר הקדוש).

* * *

למטה אבותיו תשלחו כל נשיא בהם.

די מעלה פון צדיקים איז בעיקר דאס ענוות. וויפיל מעהר ענוות דער צדיק האט, אלץ גרעסער איז זײַן מעלה. דע-ריבער האט משה צו זיי געזאגט: תשלחו כל נשיא בהם. דאס ווארט „תשלחו" בעדײַט אויך אפציהען, ד. ה. איהר זאלט אפציהען פון זיי יעדערעס התנשאות און גיאות, זיי זאלען בלײַ-בען בײַ דער מדה פון ענוות. אבער שפע-טער, ווען זיי זענען אוועקגעגאנגען, זע-נען זיי אנדערש געווארען, בעקומענדיג שטאלצקייט, אזוי ווי ס'שטעהט: ראשי בני ישראל הם. (תפארת שלמה).

* * *

וכל העם אשר ראינו בתוכה אנשי מדות.

די מרגלים האבען אויך גע'טענה'ט אז די איינוואוינער פון לאנד זענען צדיקים, מענשען מיט גוטע מדות. (בעל עקדה).

* * *

ויפול משה ואהרן על פניהם. ויהושע בן נון וכלב בן יפונה קרעו בגדיהם.

דער חטא פונ'ם דור איז גורם א ירידה צו זײַן פרנס. דער גאנצער כח פון משה רבינו'ס קדושה איז געוועזען צו-ליב די יודען, אבער בעת יודען האבען געזינדיגט, האט זיך די שכינה אפגעטאן פון איהם. דאס איז געוועזען די אורזאך פון „ויפול משה ואהרן", ווען יהושע און כלב האבען דאס בעמערקט, האבען זיי צוריסען זייערע בגדים. (דער רבי ר' יונתן אייבעשיץ ז"ל).

* * *

ויאמרו כל העדה לרגום אותם באבנים.

וואס איז עפּיס געוועזען דער כעס אזוי גרויס אויף יהושע מיט כלב'ן, אזש מען האט זיי געוואלט פערשטיינינגען? עס האט זיי דאקוטשעט דאס, וואס זיי האבען אנגערופען די גאנצע עדה: מורדים, פערדעמער, ווי זיי האבען גע-זאגט: „אך בה' אל תמרודו", ווארום קיין מורדים, האט די עדה געזאגט, זע-נען מיר נישט, דערפאר, וואס מיר ווע-לען קאנען אין מצרים, וואוהין מיר ווי-לען צוריקגעהן, אויך דינען דעם אייבער-שטען. (באר מים חיים).

* * *

ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה.

דאס איז איינס פון די תרי"ג מצות, אז ווען מען טוט קנעטען טייג זאל מען ארויסנעמען דערפון א שטיקעל טייג (חלה) פאר'ן כהן. דער טעם דערפון איז ווייל דער גרעסטער טייל מענשען לעבט פון ברויט, האט דער איבערשטער געוואלט אונז מזכה זײַן מיט דער שטע-דיגער מצוה פון געבען צדקה בײַם מא-כען דאס ברויט, כדי דורך דער דאזי-גער מצוה זאל רוהען דעריף א ברכה, אין דאס וועט זײַן פאר אונז א זכות. אזוי ארום וועט אויסקומען, אז דאס טייג וועט זײַן א שפײַז פאר'ן גוף און א שפײַז פאר דער נשמה. (ספר החינוך)

* * *

מראשית עריסותיכם תתנו לה' תרומה לדורותיכם.

פארוואס שטעהט דער דאזיגער פסוק ווידערהאלט, שטעהט דאך שוין פרי-הער ראשית עריסותיכם? ווען א מענש טוט א מצוה בלויז אויס געוואוינהייט, ווי א „מצות אנשים מלומדה", נאר דערפאר, וואס ער איז שוין פון לאנג אן געוועהנט צו טון דאס, אהן זיך צו איבערלייגען צוליב וואס ער איז דאס מקיים, דאן איז די דאזיגע מצוה, ווי א גוף אהן א נשמה, וועלכעס הייסט נים בכלל מענש. אט דאס קומט צו ווײַזען דער צווייטער פסוק: מראשית עריסו-תיכם תתנו לה' תרומה. (באר מים חיים).

וואס איז דאס „Togal"?

„טאגאל"-טאבלעטקעס זענען א ווירק-זאם מיטעל געגען רעומאטיזם, פאדאג-רע, גריפע, נערווען-שמערצען און קאפ-וועהטאג, מיגרענע און פערקיהלונגען. מאכט אײַך נישט אליין קיין היזק בענו-צענדיג אנדערע מינדערווערטיגע מיט-לען.

לויט א נאטאריאלער בעשטעטיגונג פון העכער 6000 דאקטוירים האבען אויסגעדריקט זייער אנערקענונג פאר דער ווירקזאמקייט פון טאגאל, צו בע-קומען אין אלע אפטייקען רעגיסטרירט אונטער'ן נומער 1364 פרייז 2 זלאטיס

ווי אַ פֿאָלק שעכט זיך אַליין אויס /

פֿון — ד"ר א. מוקדוני

שוין יאָהרען, אַז עס געהט אָן דער זעלבסטמאָרד פֿון לינעזישען פֿאָלק, שוין יאָהרען, אַז די קינדער פֿון לינעזישען פֿאָלק שעכטען אויס איינע די אַנדערע.

עפּעס הערען מיר געמען פֿון גענעראַלען, וואָס פֿיהרען אָן די דאָזיגע לאַנגע שחיטה, עפּעס הערען מיר די נעמען פֿון מאַרשאַלס און דיקטאַטאָרען, וואָס שלאָגען זיך פֿאַר עפּעס ווילטיגעס און פֿאַר זעהר ערנסטעס אָבער די נעמען זענען עהנליך איינע אויף די אַנדערע און מיר פֿערבייטען זיי און קיינער לאַכט אונז נישט בּיי אַ טעות.

פֿאַר'ן גליק פֿון לינעזישען פֿאָלק טוילענען די לינעזער, מסתמא, אויס איינע די אַנדערע.

דאָס איז זיכער. אין דעם איז קיין ספֿק נישטאָ.

וואָרום קיין מאָל האָט נאָך נישט פּאַסירט, אַז מענשען זאָלען פֿיהרען בלוטיגע מלחמות, מאַכען גרויסע רעוואָלוציעס און רעאינירען די וועלט סתם, נישט צוליעב דעם גליק פֿון דער אָרימער אומגליקליכער מענשהייט.

און לינאַ קומט פֿאַר אַ בירגער קריג, דאָס הייסט, איין טייל פֿון פֿאָלק פֿיהרט מלחמה געגען אַנ'אַנדער טייל פֿון פֿאָלק וואָס האָט פֿערכאַפּט די הערשאַפֿט און דריקט און שטוקט דאָס אָרימע פֿאָלק, איז אַ קורצער צייט אַרום פֿערכאַפּט די הערשאַפֿט פֿון פֿאָלק, מאַקע דער גוטער עהרליכער טייל אָבער באַלד שטעלט זיך אַרויס, אַז דאָס פֿאָלק איז גאַרנישט גליקליך און מען הויבט ווידער אָן פֿיהרען מלחמה מיט דער גוטער און פֿרומער הערשאַפֿט.

אַזוי הייסט עס.

רופֿטוינג, ווי איז אַ קינדער מעשה'לע און מאַקע ערגעץ אין לינאַ שעכט אַ פֿאָלק זיך אַליין. קיינער ווייס נישט, פֿאַר וואָס און, פֿאַר ווען, ווייל די גענעראַלען האָבען דיזעלבע נעמען, דו קענסט קיינמאָל נישט ווייסען, צי איז שאַיק־פּו פֿאַר'ן פֿאָלק איז צו איז פּו־שאַיק נעגען פֿאָלק, דו קענסט נישט ווייסען, פֿאַר וואָס געהען הונדערטער טויזענדער לינעזער דווקא מיט שאַיק־פּו און פֿאַרוואָס געהען געהען הונדערטער טויזענדער לינעזער נאָר מיט פּו־שאַיק.

איז עס פּשוט — עס איז אַנ'אַלט זעהר אַלט פֿאָלק, און אוהם מיאוס גע־וואָרען דאָס לעבען. וואָרום אַחוץ דעם, וואָס דאָס פֿאָלק איז מודא'דיג אַלט איז עס נאָך שרעקליך אָרעם, און ווען מען איז אַזוי אַלט און אַזוי גרויזאַם אָרעם, איז קיין אַנדער ברירה, ווי בּאַ־געהען זעלבסטמאָרד נישטאָ.

באַגעהט לינאַ זעלבסטמאָרד.

איך האָב ערגעץ געליענט די דאָזיגע זעהר קלוגע ערקלערונג. דער שרייבער פֿון דער דאָזיגער ערקלערונג איז זיכער, אַז ער האָט אַרויסגעזאָגט דאָס גייסט־רייכסטע, דאָס וויציגסטע און דאָס טיפֿ־סטע.

עס איז מיר אויך אַריינגעפֿאַלען אין האַנד אַנ'אַנדער ערקלערונג, שוין נישט קיין סאַלאָנישע, שוין נישט קיין חוי־עוודיגע און שוין נישט קיין חכמה'דיגע, נאָר אַנ'ערנסטע און אַ בייזע, עס הייסט, נעמליך, פּשוט — דאָס קעמפֿט דער לי־נעזישער האַרעפּאַשניק געגען דעם לינעזישען קאַפּיטאַליסט.

און ביי קיינעם קיין ספֿק נישט, אַז האַרעפּאַשניקעס דאַרפֿען קעמפֿען געגען זייערע עקספּלואַטאַטאָרס, אָבער פֿאַר וואָס איז עפּעס דווקא דאָס לינעזישע פֿאָלק אַזוי ביין צוריסען געוואָרען אויף קלאַסען? פֿאַר וואָס זענען עס די לינע־זער דווקא אַזעלכע עקשנים, וואָס גייבען נישט נאָך איינע די אַנדערע שוין יאָה־רען? און ווי אַזוי מאַקע קעמפֿט דאָס דער נוטה מותרדיגער לינעזישער קאַפּי־טאַליסט און דער נישט דערוואַקסענער לינעזישער פּראָלעטאַריאַט מיט אַזאַ גרויסער גבורה? פֿון וואַנען נעהמט זיך כּחות ביי ביידע שוואַכע צדדים? וואו נעהמען ביידע לבצו'ישע צדדים די גרויסע מיטלען, וואָס זענען נייטיג אויף צו פֿיהרען אַזאַ לאַנגע און גרויסע מלח־מה?

אַ פֿאָלק שעכט זיך אויס פֿאַר די אוי־גען פֿון דער גאַנצער וועלט און קיינעם אינטערעסירט עס כמעט נישט און קיי־נער וויל גאָר נישט וויסען גענוי, וואָס דאָרט קומט פֿאָר.

איז אפֿשר די גאַנצע מעשה נישט גע־טוויגען און נישט געפֿלויגען: אפֿשר פֿיהרען גאָר די לינעזער קיין מלחמה נישט צווישען זיך.

מאַקע זיי, די לינעזער שעכטען אויך איינע די אַנדערע, אָבער קיין מלחמה צווישען זיך פֿיהרען זיי פֿונדעסטוועגען נישט.

אין דעם פּלאָנטער פֿון דער פּאָליטיק קען אַזאַ ווילדע זאַך פּאַסירען עס קען געמאַכט זיין:

און לינאַ פֿיהרט אַ [illegible] קאַפּיטאַליסטישע וועלט מיט דער רויטער קאָ־מוניסטישער וועלט.

עס איז די מעשה מיט יענע צוויי קאָ־זאַקען, וואָס יעדער פֿון זיי האָט געהאַט זיין יודען, און ווען די צוויי קאָזאַקען האָבען זיך צוקריגען, פֿלעגט איינער זאָ־גען — ברענג מיך נישט אַריין אין כעס וואָרום איך וועל צו'טמית'ען דיין יודען. און דער אַנדערער קאָזאַק פֿלעגט אויס־געקאָכט ווערען און פֿלעגט פֿון זיין זייט זאָגען מיט מיט רציחה — וועסט דאָך מיך אַריינברענגען אין אַ גרעסערען כעס און איך וועל דאַן דיין יודען צו־קייען און צובייסען.

פֿלעגען די קאָזאַקען כּסדר אַריינברענ־גען אין כעס איינער דעם אַנדערען און ביידע יודען פֿלעגען כּסדר צו'טמית'ט ווערען.

פֿון אייביג אָהן האָט דאָס נעמליכע די טריפֿה פּאָליטיק געטון.

אַז די צאַרישע רעגירונג האָט גע־דאַרפֿט אַנזאָלצען, אָדער אַנטרעטען דעם בריטישען לייב אויפֿ'ן עק, פֿלעגט זי נישט געהען צום הויפּט אַדרעס פֿון ענ־גלאַנד, קיין לאָנדאָן נייִן, אַהין האָט זי מורא געהאַט צו קריכען. איז זי געגאַנ־גען אין פּערסיען, אָדער ערגעץ אַנדערש אַנטרעטען ענגלאַנד. דאָרט, ווייט ער־גיץ האָט זי אַנגעזאָלצען ענגלאַנד, און ענגלאַנד פֿון איהר זייט האָט אָבגעשע־טפֿערט האַרטער און בייזער נישט אין פּעטערבורג און נישט אין מאָסקווע, פֿער־שטעהט זיך, נאָר אויך אין פּערסיען, אָדער ערגעץ אַנדערש.

אַזוי זענען פּערסיען און אַנדערע אַזעלכע אומגליקליכע און אָבהענגיגע מלו־כות כּסדר געווען עפּעס אַ מלחמה פּלאַץ נישט פֿאַר זייערע אייגענע מלחמות נישט פֿאַר זייערע אייגענע אינטערע־סען, נאָר פֿאַר די מלחמות פֿון אַנדערע, שטאַרקע מלוכות, פֿאַר פֿרעמדע סכסו־כים און פֿאַר פֿרעמדע אינטערעסען.

די אָרימע, אומגליקליכע לינאַ איז איצט דער מלחמה פּלאַץ פֿאַר דער גרוי־סער און ביטערער מלחמה צווישען דער קאַפּיטאַליסטישער וועלט און דער קאָמו־ניסטישער וועלט.

די לינעזער האַקען אַראָב איינע די אַנדערע די קעפּ פֿאַר אַ וועלט גערא־נגעל, און וועלכען זיי זענען, על כּל פּנים נישט מעהר פֿאַראַנטוואָרטליך, ווי אַלע אַנדערע פֿעלקער; איין טייל גיט אָב דאָס לעבען זיינס פֿאַר'ן קאַפּיטאַליזם, וואָס איז ווייט, דערווייל זעהר ווייט פֿון איהם און דער אַנדערער טייל גיט אָב דאָס לע־בען זיינס פֿאַר'ן קאָמוניזם, וואָס איז נאָך אַזוי ווייט פֿון איהם, ווי דער קאַפּיטאַ־ליזם.

לינאַ גופֿא איז דאָך לכל הדעות נישט צייטיג פֿאַר דעם דאָזיגען געראַנגעל.

און אַפֿנים, אַז די וועלט וועט זיך קיין מאָל נישט ענדערען, די וועלט וועט זיינען אייביג די עטליכע געמיינע און פּסול'ע פּאָליטישע חכמות, וואָס עטלי־כע אויסגעטריקענטע און אויסגעלאָשענע יעזואיטען האָבען ערפֿונדען.

די וועלט וועט ווערען רויט, שוואַרץ ווייס און געל, אָבער די עטליכע טריפֿה פּאָליטישע ישרים וועלען בלייבען. זיי ווייסען זייער גוט נישט בייטען.

אַלע מאָל וועט מען דעם שוואַכען, דעם דערשלאָגענעם און דעם אומגליק־ליכען אויסנוצען אין קאַמף מיט אַ־אַנ־דערען, אַלע מאָל וועט דער שוואַכע־רער זיין דאָס כפּרה הינדעל פֿאַר די אינטע־רעסען פֿון די שטאַרקע און פֿון די רייכע.

און אַלע מאָל וועט די פּאָליטיק האָ־בען דעם גרעסטען דרך ארץ פֿאַר'ן קו־לאַק, פֿאַר דער ברוטאַלער מאַכט און פֿאַר שאַרפֿע, בייסענדיגע ציינער און קיין מאָל נישט פֿאַר'ן שוואַכען, שטילען און ערליכען.

פֿאַר אונזערע אויגען זענען פֿאָרגעקו־מען פֿיל אַזעלכע פֿאַלען, וואָס בעווייזען דעם גאַנצען ציניזם פֿון דער פּאָליטיק.

אָט איז אַ מלוכה געווען שוואַך, האָ־בען זיך אַוועקגעזעצט אויף איהר קאַרק ווער עס האָט נאָר נישט געהאַט קיין גאָט אין האַרצען און ראַרט, אויף די פֿרעמדע, שוואַכע פּלייצעס, האָט מען אַוועקגעשטעלט דאָס שאַך ברעטעל און געשפּילט פּאָליטיק.

און אָט גלייכט אויס די אומגליקליכע מלוכה די פּלייצעס, שטעלט זיך אַוועק גלייך און הויבט אָן צו רעדען מיט אַבי־סעל ווילדע און שטאָלץ און אַלע, וואָס זענען געזעסען אויף איהר קאַרק בעקו־מען מיט אַמאָל דרך ארץ פֿאַר איהר, הויבען אָן צו רעדען מיט איהר, ווי צו אַ גלייכען און נעהמען זי אַריין אין זיי־ער חברה.

דאָס האָט פּאַסירט פֿאַר אונזערע אוי־גען מיט טערקיי, טיילווייז מיט איטאַלי־יען און מיט אַנדערע מלוכות.

דעם גרעסטען דרך ארץ האָט מען פֿאַר יאַפּאַן: זי האָט בעוויזען איינמאָל אַ קולאַק דער פּאָליטישער לאָפּטע פֿון דער ציוויליזירטער וועלט און קיינעם וועט גאָר נישט איינפֿאַלען, קיינעם וועט זיך אַפֿילו נישט חלום'ען, צו פּערוואַנ־דלען יאַפּאַן אין אַ מלחמה פּלאַץ פֿאַר קאָמוניזם און קאַפּיטאַליזם, אָדער פֿאַר אַנדערע אינטערנאַציאָנאַלע געראַנגלען.

דאָס איז אַ לאַנד מיט אַ אייזערנעם קולאַק, און אַהין וועט אַז דער קאַפּיטאַ־ליסט, אַז דער קאָמוניסט נישט שטעקען זיין נאָז מיט זיכערקייט. אויף די שפּיץ פֿינגער וועט מען געהן, בעהאַלטען, מיט אויסרעכנונג, מיט איינזעהעניש פֿאַר יעדען טראָפּען בלוט און פֿאַר יעדע גראָשען וועט מען שטעלען דאָרט אַ טריט.

און ווען אין לאַנד פֿון דעם מין וועט אַפֿילו פֿאָרקומען אַ בירגער קריג, וועט קיינער נישט קומען אָפּען און זיך שטע־לען הינטער דער פּלייצע פֿון דעם, אָדער יענעם צד, אַליין, מיט אייגענע קרעפֿטען פֿון דעם לאַנד וועט דער קאַמף געפֿיהרט ווערען און קיין פֿרעמדער וועט נישט דערלאָזט ווערען.

איך קען מיר פֿאָרשטעלען אַ רעוואָ־לוציע אויך אין יאַפּאַן, אָבער עס וועט זיין אַ יאַפּאַנישע רעוואָלוציע, אַ רעוואָ־לוציע, וואָס וועט אַרויסוואַקסען פֿון די עקאָנאָמישע און פּאָליטישע בעדינגונ־גען פֿון יאַפּאַן, אַ רעוואָלוציע, וואָס די יאַפּאַנער אַליין וועלען מאַכען, און מיט יאַפּאַניש געווער, מיט יאַפּאַניש געלד און מיט יאַפּאַנישען שטייגער און מאָראַל וועט זי געפֿיהרט ווערען.

און דאָס וועט זיין די ריכטיגע, אמת'ע רעוואָלוציע, אַזאַ רעוואָלוציע מיט'ן בירגער קריג, וואָס איז אונפֿערמיידליך, וועלען נישט קענען דויערען גאַנצע, זאָ וועלען זיך נישט אויסציהען אויף דורות גאַנצע און לאָזען דאָס גאַנצע פֿאָלק זאָל אָפּלויפֿען מיט בלוט.

יעדער בירגער קריג איז אַ קאַטאַ־סטראָפֿע פֿאַרן פֿאָלק סאָיו, פֿיהרט איהם, אָבער אַלע מאָל וועט דאָס פֿאָלק דער־

(ענדע זייט 11).

ווי רעדט דער אמעריקאַנער יוד?

(פֿון מיין נאָטיץ־ביכעל)

פֿון — מאַרק ראַזומני

צוואַנציג מאָל אַ טאָג האָט מען מיר אין אַמעריקע געפֿרעגט:

— ווי לאַנג גייט איהר דאָ שטיין?

דאָס האָט געדאַרפֿט הייסען:

— ווי לאַנג מיינט איהר דאָ צו בלייבען.

אָדער:

— ווי גלייכט איהר אַמעריקע?

דאָס הייסט (אָדער אַמעריקאַניש־יודיש: דאָס מיינט):

— ווי געפֿעלט אייך אַמעריקע? (גליי־כען איז דער פֿאַלשער טייטש פֿון ענג־ליש „טו לאַיק“, וואָס בעדייט „ליבען“, „געפֿעלען“, און צו דער זעלביקער צייט אויך „גלייכען“).

אָט די דאָזיגע פֿראַזעס זענען כאַראַק־טעריסטיש פֿאַר דעם אופֿן רעדען פֿון די אַמעריקאַנער יודען. די ענגלישע שפּראַך האָט זיך אַזוי איינגעגעסען אין די ביינער פֿון אַמעריקאַנער יוד, אַז ער טראַכט אויף ענגליש, און בעת ער וואַרף רעדען יודיש, איבערזעצט ער דאָס בּוכשטעבליך פֿון ענגליש.

דאָס איז, פֿערשטייט זיך, גערעדט וועגען יודען, וואָס פֿערשטייען ענגליש, דאָס הייסט דער יונגערער דור, פֿון דער געבאָרענער אין אַמעריקע, און די אויפֿ־געבראַכטע פֿראַזע קלינגט נאָר אומגע־לומפּערט אין יודיש, און ענגליש איז זי ריכטיג.

אָבער דער עלטערער יודישער דור אין אַמעריקע פֿערשטייט קיין ענגליש נישט. אויף יעדען טריט טרעפֿט מען אין אַמעריקע מענטשען, וואָס לעבען שוין דאָרט צענדליגער יאָהרען און וואָס ווענען מיט ענגליש פֿונדעסטוועגען שטאַרק צוקריגט. אויף שריט און טריט האַלטען זיי מלחמה מיט דער ענגלי־שער שפּראַך. אין ענגליש איז דער מיט־ליאָריגער יוד אין אַמעריקע באַהאַוונט נאָך פֿיל ווייניגער, ווי דער אַמאָליגער תחום יוד אין רוסיש. אָבער איין זאַך: דאָס ביסעל ענגליש, וואָס דער יוד האָט זיך אָנגעכאַפּט ביי דער אַרבייט, אָדער אין גאַס און אין שטוב, צוהערענדיג, ווי זיינע קינדער רעדען, קלעקט איהם אויף צוקאַליעטשען די יודישע שפּראַך און אַריינטראָגען אַהין ווערטער און בּאַ־גריפֿען, וואָס זענען אויך ווייט פֿון ענ־גליש.

ביים בילדען זיין שפּראַך, נעמט דער אַמעריקאַנישער יוד ענגלישע ווערטער, — צוקאַליעטשעט זיי, גיט זיי צו אַ סלאַווישען סוף, אָדער אַ העברעאישען אָנהויב, רעדט זיי אַרויס מיט אַ משנה־נהדיגער בעטאָנונג, מיט אַ גמרא נגון אָדער מיט אַ אַנגלאָסאַקסישען געזאַנג, און עס בעקומט זיך דער מישמאַש פֿון דעם יודישען אַמעריקאַנישען לשון, וואָס מען מוז זיך צו איהם גוט צוגעוואוי־נען, ביז מען פֿערשטייט איהם.

ווער וועט זיך, למשל, כאַפּען, אַז „פּרינציפּרינג“, ווי מען רופֿט אָן אין געוויסע קרייזען פֿון אַמעריקאַנער יודען אַ פֿערליבונג־רינג, שטאַמט פֿון ענגליש פּרענרשיפּ־רינג „(פּרענרשיפּ“ הייסט פֿריינטשאַפֿט), אַז „געבען שעה“ (ד. ה. פֿערשאַפֿען פֿערגעניגען, צושאַרען אַ גוטע זאַך) שטאַמט גאָר פֿון ענגלישען „שאָו“, ד. ה. אַ פֿאָרשטעלונג, אַ פֿאַר־געניגען, אַז „איך קען דאָס נישט פֿאָרע־רען צו טאָן“ האָט אָפּט נישט דעם זעם זעלביגען פּירוש המילות וואָס ביי אונז, נאָר דאָס איז נאָר פֿערגרייזט פֿון „אַפֿאָ־רדען“ (ד. ה. דערלאַנגען, דערגרייכען) און דער גאַנצער זאַץ הייסט: „איך קען זיך דאָס נישט דערלויבען“, אָדער, אַז „וואַשקע יומאַך“ שטאַמט פֿון „וואָס קען יו מייק?“ (וואָס קענט איהר מיין) און, אַז „פּיידע“, דער נאָמען, מיט וועל־כען יודישע ווייבער אין אַמעריקע רו־פֿען שכירות און בכלל געלט, שטאַמט פֿון ענגלישען „פּעי דעי“ (צאָל טאָג)?

כדי צו פֿערשטיין דעם אַמעריקאַנעם יודיש דאַרף מען פֿערשטיין ענגליש אָבער נישט קיין גוטען ענגליש, נאָר אַ פֿערגרייזטען.

אַזוי ווי אין דער אַלטער וועלט, אַזוי אויך אין דער נייער וועלט, האָט דער יוד אַ טבע מבטל צו זיין זאַכען, צו מאַכען פֿאַר קליינגעלט בעגריפֿען. אָט דעם פּסק כאַפּען פֿונם אַמעריקאַנער יודען אַסך ענגלישע נעמען פֿון זאַכען, וואָס דער יוד איז שוין מיט זיי פֿאַמיליער פֿון דער היים אויס. ער נעמט דעם ענגלישען וואָרט און לייגט צו צום סוף דעם טיפּיש יודישען, ביטולדיגען סלאַ־ווישען „קע“. אַזוי, למשל, רעדט ער וועגען אַ „סטאָרקע“ (אַ קליינטל, פֿון סטאָר — קע), „אַהעטקע“ (אַ הוט), אַ „משערקע“ (אַ שטולעכל, פֿון טשער — קע)„ און נאָך אַ סך.

אָבער אחוץ דעם ביטול האָבען יודען צוגעטשעפּעט צו אַ סך ענגלישע ווער־טער אויך די ענדונג, וואָס דריקט אויס צערטלעכקייט. זיי זאָגען, למשל, אַ „באַי־טשיקעל“, ד. ה. אַ אינגעלע, פֿון „באַי“, אַ „קיעקעלע“ — אַ קוכעלע, פֿון קיעק, אַ „פּיסעלע“ — אַ ביסל, פּעים, אַ „קאָי־טעלעך“ — אַ מאַנטעלע, פֿון קאָוט.

אין ענגליש זענען נישטאָ קיין ספּע־ציעלע ענדונגען פֿאַר נעמען פֿון ווייב־לעכען געשלעכט. אַזוי, אַז עס איז קיין חילוק נישטאָ צווישען הויפּטווערטער פֿון מענלעכען און ווייבליכען געשלעכט. דעם יוד געפֿעלט דאָס אָבער נישט, און ער רופֿט טנישט קיין לערערין פּשוט „טיי־טשער“, אַזוי ווי זי הייסט אין ענגליש צוגלייך מיט אַ מאַן־לערער. נאָר ער לייגט צו דעם „קע“ און זי ווערט אין אַמעריקאַנער יודיש אַ „טיטשער—קע“. דאָס זעלביגע הייסט אויך אַ שרייבמאַשי־נין — „טייפּער—קע“, אַ שכנטע — „טענער—קע“. אַפֿילו די עטהרינג „שוועסטערקע“ ווערט שוין אויך און אין גאַנג איבערזעצט „סיסטער—קע“.

דער אַמעריקאַנער טראָגט אַריין דעם יודישען קראַכץ אין מערערע ענגלישע ווערטער, און דעם פֿאָרם פֿון „אַי“ אַזוי זאָגען אַסך יודען „אָישן“ — אַנשטאָט אָושן — אָקעאַן, „אָיאָוקע“ אַנשטאָט „אָוקיע“ — און אָרדנונג „נאָיסער אַנ־שטאָט נאָוסער — נישט, הער איך. „פּיק־קערל“ אַנשטאָט „פּיקער“ (דער טייטש דערפֿון איז מסתמא אַלעמען בעוואוסט).

אָבער אַחוץ אָט די אַלע איבערגעבראַכ־טע ווערטער, וואָס ווערען פֿערגרייזט פֿון ענגלישען, אַיי צי זאָגען מיט אַ סיסטעם, און ניוצען סעריעס, זענען פֿאַרהאַן אָן אַ צאָל איינצעלנע ווערטער וואָס ווערען גלאַט אַזוי פֿערגרייזט, מיט אַ זין, אין מעהר נאָך אָן אַ זין. פֿון זיי איז כדאי צו דערמאָנען: „אַקלאָק“ אַנשטאָט אָקלאָק — זייגער, דאָס איז אַ אינטערעסאַנטע וואָרט בילדונג, וואָס קינדער בילדען לויט פּרינציפּ פֿון אַלי־טעראַציע און זעלבסטפֿערשטענדליכ־קייט. „אַלבעטשע“ זאָגט דער יוד, בעת ער וויל ווייזען, אַז ער איז זיכער אין עפּעס. דאָס דאַרף בעדייטען „איך וועט זיך מיט אייך“, און שטאַמט פֿון „איל־בעט יו“. „מאַסקידיע“ רופֿען די שניי־דערס פֿון איסט סאַיד (יודישער קוואַר־טאַל) אָן אַ סטאָקינג, וואָס הייסט אין ענגליש „מאָקסידאַ“, „נעווערמאַינד“ הייסט אויף ענגליש „מאַכט נישט אויס“ „שטערט זיך נישט“, אָבער דער יוד מאַכט דאָס בקיצור און זאָגט „נעווער־מאַי“. אַנ'יומאָרט „ביטאַווין“ — צווי־שען — זאָגט מען אויף יודיש „ביקווין“ אַנשטאָט „קאַרפּענטער“, אַ פּלאָטניק, ווערט געזאָגט „קאַרפּענטער“, אַ פּלאָם־בער ווערט געזאָגט „קאַרפּענטנער“, און אַ מאָלער „פּיינטער“ הייסט ביי יודען פֿען און טעלעפֿאָן „אָפּקאָלען“ פֿון ענ־גליש „פּיינטנער“.

בעזונדערס אינטערעסאַנט זענען די פֿראַזען, וואָס ווערען איבערגעטראָגען אין יודיש פֿון ענגליש, אָדער וואָס ווע־גען געבויט פֿון אַ געמיש פֿון ענגליש און יודישע ווערטער, ווי למשל:

„קעטשען אַ קאָולר“ (זיך פֿערקילען) דערפֿון בילדעט מען אַ פֿערגאַנגענע צייט „געקעטשט“ „קאָולר“, וואָס עס איז פֿאַלש. אויף ענגליש איז די פֿערגאַנגענע צייט פֿון „קעטשן“ — „קאָט“.

„וואָס איז דעמעטער מיט יו?“ ד. ה. וואָס איז מיט אייך (דאָ איז כאַראַק־טעריסטיש דער יודישער „מיט“, וואָס האָט זיך אַריינגעדרייט אין דעם פֿער־גרייזטען ענגלישען זאַץ

„טראָאיט צו טאָן אייער בעסט“ ד. ה. פּרוּאוּוט צו טאָן אַלץ, וואָס איהר קענט.

„געמען אַ סיוו, נעמען אַ העירקאַט — זיך גאָלען, זיך שערען די האָר.

„איך האָב שוין געהאַט מיין דינער“ — איך האָב שוין געגעסען מיטוג.

„זאָל ער אָפּסטאָפּן“ — זאָל ער אָפּ־שטעלען.

„זי נייט געבאָכט — זי טראָגט אַ בוּ פּיקאָפּ.

„ער לויפֿט פֿאַרן פּרעזידענט“ — ער קאַנדידירט אויף פּרעזידענט.

„איך קען נישט פֿאַר אים“ — איך זאָרג זיך נישט פֿאַר איהם. פֿון ענגליש „טו קער“ — זאָרגען.

כאַראַקטעריסטיש זענען די ענגלישע ווערטלעך — אויך טיילווייז פֿערגרייזטע טיילווייז נישט — מיט וועלכע דער אַמעריקאַנער יוד „פֿאַרענגלישט“ זיין יודישען לשון, און אויך די ווערטלעך, וואָס זענען איינגאַנצען יודיש, הן לויט זייער גראַמאַטישען בוי, אָבער וואָס בעקומען ביי איהם אַ ענגלישען תיקון.

אַזוי, למשל הייסט ביי איהם אַגרו־גליש „טו קאָל“ — רופֿען „קרינגען אַפֿן ווייער“ —בעקומען טעלעפֿאָן פֿערבינ־דונג (ווייער אין ענגליש דראָט), אַריינ־טופֿען — אַריינציהען, בלאָפֿען — לייגען נאָטהינג שבאָטהינג — גאָרנישט מיט גאָרנישט, דאַצאַל — דאָס איז אַלץ, אָלראַיט, וועל — גוט, און אָרדנונג. קרע־יזי — משוגע, עניהאַו — אויף יעדען אופֿן, ענימאַים —צו יעדען צייט, מאַני־קי ביזנעס — נאַרישע שטיק, קונצען באַדערן — דרייען אַ קאָפּ, שאַראַפּ — שווייג, פּאַרע צייטפֿערטרייב, (פֿער־גרייזט פֿון ענגלישען פּאַרטי), דזשיב — בעשעפֿטיקונג, טראָבל — זאָרג, שאָפּ — וואַרשטאַט, געשעפֿט, מיטן פֿערגריי־זטען לשון רבים „שעפּער“. טשיינדזשן — בייטען, געפּינדישט — פֿאַרענדיקט (פֿערגרייזט פֿון ענגליש פֿיניש), יוזן — בענוצען, פּאַניטשע — מעבעל, הענ־קעטשע — טאַשענטיכעל און אַזוי אָן אַ סוף.

מיט אַריינפֿיהרען אין זיין שפּראַך אָט די אַלע ווערטלעך, זוכט דער אַמע־ריקאַנער יוד פֿון עלטערען דור אַבי־סעל נענטער צו קומען צו זיין סביבה, און מעהר אָדער ווייניגער לייכטער צו מאַכען פֿאַר זיינע קינדער זיך צוזאַמענ־צורעדען מיט איהם.

פֿערשטייט זיך, אַז אין דעם אַרטיקעל האָב איך נישט געקענט אויסשעפּען דעם גאַנצען לעקסיקאָן פֿון דער יודיש־אַמעריקאַנישער שפּראַך, איך האָב נאָר אַרויסגעוואָרפֿען אַ פּראָזשעקטאָר שיין אויף דאָס ווינקעלע זיינעם און געפּרוּווט ברענגען די ווערטער און פֿראַזעס, וואָס זענען לויט מיין מיינונג, כאַראַקטעריס־טיש.

———:0:———

מיין מיינונג וועגען חתונה האָבען?

פֿון — גראַף קאַלי.

(פֿלוידערייען — סתם אין דער וועלט אַריין)

ב'וויל זיך מיט מיין ווייבעל נעמ'ן
שפּילען וויל איך מיר אויף צ'ריק...
אויסער נאָר אַ האַלב טוץ קינדער
האָט זי מיר געבראַכט קיין גליק!..
ווען איך הער די קינדער קוויטשען,
טאַנצען, שפּרינגען אויפֿן בעט,
ווילט זיך געהן צום מורה הוראה
און בעשטעלען גלייך אַ גט...
נאָר אומזיסט, אומזיסט דאָס וועלען,
עס איז פּשוט, גלאַט גערעדט...
האָט איהר ווען געזעהען אַ דיכטער,
זאָל פֿערמאָגען אויף אַ גט?..

יענע וואָך, רבותי, האָבען מיר גע־רעדט וועגען ליבע, היינט וועלען מיר זיך דורכשמועסען וועגן חתונה האָבען... כאָטש ליבע מיט חתונה האָבען האָבען נאָרנישט קיין שום שייכות. מען קען ליבען און נישט חתונה האָבען און מען קען חתונה האָבען און נישט ליבען... נאָר פֿונדעסטוועגען האָט עס פֿאָרט אַ שטי־קעלע שייכות... ווייל, ליבע, — ווי מיר ווייסען, ענדיגט זיך, לעדער, גאַנץ אָפּט מיט חתונה. און דאָס איז זעהר אַ טרוי־עריגע ערשיינונג. ווייל חתונה — דאָס איז דער קבר פֿון דער ליבע.

ווען איינער וועט אייך דערצעהלען, אַז ער איז פֿערליבט אין זיין אייגענע ווייב, זאָלט איהר וויסען אַז ענטוועדער ער איז אַ לינגנער, אָדער ער איז אַ גרוי־סער אידיאָט. וואָרום ס'איז אונמעגליך, אַז אַ נאָרמאַלער מענש זאָל אַ צעהן פֿופֿצעהן יאָהר נאָך דער חתונה, ליב האָ־בען זיין אייגענע ווייב. אי, פֿאַרוואָס האָלט ער זיך מיט איהר? איז דער תירוץ: אַ ברירה האָט ער?... אַז ער איז איינגעשפּאַנט און וואָגען אין, ווילענדיג, נישט ווילענדיג, מוז ער שלעפּען...

שלעפּען מוזמו עפּעס דעם וואָגען יאָהר נאָך יאָהר, און וואָך נאָך וואָך, ווייל דו בּיזט געווען אַנ'עזעל מוזטו געהן געשפּאַנט אין יאָך...

פֿאַרוואָס חלש'ן די פֿרויען אַזוי חתונה האָבען? ס'איז דאָך פֿיל בעקוועמער צו זיין אַ געליבטע, ווי אַ פֿרוי. אַ געליבטע ברענגט מען מתנות, מען קויפֿט איהר באָנבאָניערעס, מען מאַכט איהר קאָמפּלימענטען, מען רעדט מיט איהר פֿון היינע...

אַ פֿרוי אָבער זיצט איינגעזאָלצען ביי די קינדער און ביי דער ווירטשאַפֿט און זי ווערט, נעבעך פֿאַר דער צייט גרוי און אַלט. דער מאַן, אויב ער רעדט שוין יאָ מיט איהר, — רעדט ער מיט איהר טרוקען, אָהן שום פֿונק פֿון פּאָעזיע...

אָבער אַזעלכע וואָכעדיגע טעמעס, למשל וויפֿיל קומט נאָך דעם קצב פֿאַר פֿליש? פֿאַרוואָס איז דאָס מיטאָג היינט אַזוי געזאַלצען?.. ווער האָט גע־מאַכט יאַנקעלען אַ בייל אויפֿן שטערען? און פֿאַרוואָס געהט ביי איהר אַוועק אַזוי פֿיל געלד אויף דער הוצאה? און איבערהויפּט גיט ער איהר אָפּט אָנצו־הערעניש, אַז זיינע פֿערדינסטען טראָ־גען נישט.

דער געליבטער וועט אַזעלכע זאַכען נישט דערצעהלען... צו דער געליבטער וועט ער קומען אַנ'עלעגאַנטער, אַנ'אָפּגע־רעזירטער, אויסגעפּוצט אין עסיג און אין האָניג, בעשפּריצט מיט פּערפֿום און רעדען מיט איהר אויף אַ שפּראַך פֿון רובינ'ס „פֿערקויפֿטע נשמות“...

און דאָך, ווי באַלד עס טרעפֿט זיך דעם מיידעל אַ יאָלד וואָס, ערקלערט זיך איהר אין ליבע, אַזוי טרוימט זי באַלד וועגען חתונה האָבען...

חתונה האָבען ווילען אַלע,
ס'איז קיין צווייפֿעל נישט פֿאַרהאַן,
אַלע מיידלעך, ווי איך רעכען,
פֿון פּרינצעסען ביז דער קעכין,
אַלע ווילען זיי אַ מאַן...
חתונה האָבען ווילען אַלע,
סיי אין דאָרף און סיי אין שטאָט,
ווער עס געהט נאָר אַ פּאָר גאַטקעס,
האָט ער טויזענט קאַנדידאַטקעס
מעג ער זיין כאָטש אַנ'אידיאָט...

וואָס דאַרפֿט איהר מעהר? לאָמיר נעמען אַ מיידעל אַנ'אַקושערקע... זי ווייסט דאָך יאָ, דעם צער פֿון חתונה האָ־בען...

זי ווייסט דאָך, יאָ, מיט וואָס דאָס שמעקט... נישט איינמאָל זעהט זי אירע קליענטען פֿאָכען מיט דער נשמה...

און דאָך וויל זי אויך חתונה האָבען... כאָטש שפּעטער וועט זי געווים חרטה האָבען. וואָרום אַלע האָבען חרטה. נאָר זיי שעמען זיך אויסצוזאָגען...

נאָך די ערשטע האָניג וואָכען,
האָבען אַלע דאָך חרטה,
אַלע זעהען, אַז פֿערקראָכען
זענען זיי אין טיפֿער בלאָטע...
אַלע זעהען, אַז דער האָניג
איז נישט פֿון דעם סאָרט, דעם הויכען,
אויף דער אונשולד פֿון דער ליבסטער
זוכט מען אויך אַ פֿראַגע — צייכען?..
און עס ווערט דאָך אויפֿ'ן האַרצען
אַזוי טרויעריג און גורנע,
ווי מען וואָלט אַראָפּגעשלונגען —
נאָר אַ זשאַבע נאָר אַ ברונע...

די וויכטיגקייט צו האבען א הויז-דאקטאר

(מעדיצינישע נאטיצען)

פון ד"ר ה. רוזשאנער (לאדז)

אין איינעם פון מיינע לעצטע ארטיקלען האב איך כאראקטעריזירט לאדז אלץ שטאדט פון קוימענס און ווינטען. איצט וואלט איך געוואלט די דאזיגע כאראקטעריסטיק דערגענצען, צוגעבענדיג, אז לאדז איז אויך רייך אין ערפינדונגען און אויפטואונגען. אזא טיין איינפאל האט בעוויזען לעצטענס. א חשוב'נער לאדזער פאבריקאנט: עס איז ביי איהם קראנק געווארען א קינד, ער האט בעשטעלט דעם דאקטאר ק. איין שעה פריהער נאך דער צוויטער, די היץ פון קינד שטייגט, די דענערוואירונג פון דער גאנצער פאמיליע דערגרייכט, און דעם דאקטאר זעהט מען אלץ נישט. 7 אין אווענד, נישט קענענדיג זיך דער־ווארטען אויפן וויזיט פון ד"ר, בעשטעלט מען טעלעפאניש דעם ד"ר ר. ווען דער לעצטער איז אין א שעה ארום געקומען, קוקען איהם מכלומר'שט פער־וואונדערט אן די עלטערן, ווי מ'זאגט: „ווער האט אייך גערופען?" ד"ר ר. איז געווען אין א קאמישער אונאנגענעהמער לאגע, אז ער האט געמוזט זיך פער־שטעלען און זאגען ווער ער איז. — „וואס הייסט, ד"ר ר. איז דאך שוין דא געווען מיט א ½ שעה צוריק"... נאכ־דעם האט זיך דער ד"ר מעהר נישט באלע־מוטשעט, נישט גענומען איפערציגען אויפן סמך פון פאס, אז ער איז „ער" און האט שנעל פערלאזט די פריינדלי־כע „אינטעליגענטע" פאמיליע.

דער אויפטו איז געווען א גאנץ פשוט'ע: נאכ'ן בעשטעלען דעם ד"ר ה. איז דערווייל געקומען דער פון פריה בע־שטעלטער ד"ר, אנשטאט שנעל אבצו־רופען די וויזיט, אדער צו בעצאהלען פאר זיין טרחה, איז מען דאך עפעס לאדזער מענשען, אויפטוער, גיט מען זיך אנ'עצה...

דער דאזיגער פאל דערוועקט אין מיין זכרון די פערהעלטנישען צווישען דאק־טוירים און פאציענטען, וועלכע, איך האב געהאט די מעגליכקייט צו אבסער־ווירען אין אויסלאנד. אזא פאל איז דארט נישט בלויז אונמעגליך, נור אזא מעגליכקייט וועט זיך פשוט קיינעם ניט לענגען אויפן שכל, דארט האט כמעט יעדע פאמיליע איהר הויז-דאקטאר. דער הויז דאקטאר דאס איז א פריינד, צו וועלכען עס קומען נאך עצות, בעראטונ־גען סיי עלטערן, סיי די קינדער, ווען מען איז קראנק, ווי אויך אין פאל פון שיינבארער געזונדהייט. דארט ווערען געשאפען און געוועבט שטארקע פעדעם פון צוטרוי, אפגעהארציגקייט און ליבע פון איין צד צום צווייטען.

און ביי אונז? אט דערצעהלט מיר א חולה מיט אנ'איבערגעשראקענער מיי־נע וועגען א ביי ערוואַרבענער וועגערי־שער קראנקהייט. ער ווייסט נישט, נע־בעך וואס עס איז, וואס ער זאל טון, פון וואנען עס איז איהם געקומען. נאך א גענויער אונטערזוכונג ערקלער איך דעם קראנקען, ווי ער האט זיך צו פי־רען, וואס אלץ ער דארף אויסמיידען, כדי לויז צו ווערען ווי אמשנעלסטען פון זיין קראנקהייט. א שמייכעל בעווייזט זיך אויפן פנים פון דעם ביז איצט דער־שראקענעם חולה, א שמייכעל, וואס וויל זאגען: „יא, מיין ליבער דאקטאר לעבען איך זעה טאקע, אז דו פערשטעהסט יא עפעס, כ'האב מעהר נישט געוואלט ווי דיך אויספרובירען" און א גאנץ פעקל פון רעצעפטען און אנאליזען בעווייזען בולט אז איך בין נישט דער ערשטער דאקטאר, מיט וועלכען ער האט זיך בע־ראטען.

יא, מיר זענען ווייט געבליבען הינטער שטעלינג בנוגע די פערהעלטנישען, וועל־כע עקסיסטירען צ. ב. אין פראנקרייך,

(ענדע-זייט 11)

די תימנער יודען אין פאלעסטינע

זייערע בעשעפטיגונגען און זייער ארט לעבען. — ווי עס בעציהען זיך צו זיי אונזערע יודען. — דאס תימנער מיידעל. א סוברעטין אויף דער ביהנע אין תל-אביב.

פון י. ד. בערקאוויטש

קליינע שווארצע יודעלעך, מיט פרו־מע, אסקעטישע, צוגלטענע פנים'ער מיט ערליכע, טיף־טרויעריגע און דאך שמייכ־לענדיגע אלט־יודישע אויגען, מיט לאנ־גע געקרייזעלטע פאות אויף די קארגע בעוואקסענע באקען און מיט שווארצע, אדער בלייעך־גרויע ציגענע בערדלעך אויף די טרוקענע, ביינערדיגע גאמבעס, וואס דערמאנען אייך אן לאנג־פערגעסע־נע היימישע גמרה־מלמדים און די ליט־ווישע שטעטלעך — דאס איז דער ער־שטער איינדרוק, וואס עס מאכען אויף אייך די תימנער יודען אין ארץ־ישראל. דאס זענען יענע פערוואלגטע, פערוואר־פענע יודען פון צפון אראביע, וואס האָ־בען די לעצטע צייט זיך אנגעהויבען ארויסרייסען פון זייער פינסטערען, בי־טערען גלות, פון דעם שווערען ברוטא־לען יאך פון די דארטיגע ווילדע אראַ־בער, און האבען זיך גענומען ציהען מיט פרומער בענקשאפט צום הייליגען לאנד פון די אבות, וואו עס האט א שיין געטון א שמראהל פון „גאולה"... אנגעטאן געהען זיי אין די שטעט און קאלאניעס זייער ארום, און שטארק־אפ־געמראגענע היימטמאדישע רעקלעך אי־בער לאנגע ציצענע אראבישע פארטי־כער, וואס זעהען אוים מעהר ווי קליי־דעך אידער פארטיכער; גאנץ אפט איז די זומערדיגע היצען, זעט מען זיי איז גאר לייכטע מלבושים: א יארמולקע אוי'פ'ן קאפ, א טלית־קטן אויפ'ן גוף און א פאר הויזלעך. דער גרעסטער טייל פון זיי געהט בארוועס — נישט מהמת עס איז ביי זיי אזא מנהג, נאר פשוט, ווייל עס איז קיין שטיוועל נישטא. אלע זע־נען זיי זעהר פרום און זעהר גאסטפאר־מיג, און אלע זענען זיי הארעפאשנע ליים, וואס ארבייטען מיטן פ.טערען שווייס צו פערדינען דאס שטיקעל ברויט פאר'ן, פורמאנעס, שמירען, בלעכער, משרתים. די ווייבער זייערע גייען ארבייט צו'י אין פרעמדע הייזער: וואשען וועש, שווענקען דילען, פוצען שויבען. עס זע־נען פאראן צווישען זיי אויך אזעלכע, וואס טוען ליכטערע, איידעלערע אר־בייט: וועבען טעפיכער, מייסטרעווען פיינע זילבערנע קונסט קליינוגקייטען, שניצען הילצערנע סואווענירי־ארטיק־לען, שרייבען מזוזות און קמיעות, וואס זענען אין גרויסען געברויך ביי זייערע איינענע לייט, קנעלן מיט קינדער אין זייערע איינענע „מדרשות" (חדרים). די לעצטע צייט האבען זיי אנגעהויבען לערנען פון זייערע ברידער די „סקע־נאזים" (אשכנזים — אונזערע איירא־פעאישע יודען) אויך מאדערנע מלאכות זיינער מאכערייע שניידעריי (אויף ניי־מא־שינען), שריפט־זעצעריי. נאר דאס זע־נען דערווייל געציילטע פאלען. די גרוי־סע מאסע תימנער יודען לויפען באר־וועס אין מיטען די גאסען, שטופען שווער אנגעלאדענע האנד וועגעלעך, אדער טראגען די שווערע משאות אויף זייערע שמאלע דארע פלייצעס, בויגען זיך אין דרייען, ווערען אפגעגאסען מיט שווייס. דאס תימנער קליינוואַרג גיט ארוים פון זיך אלערליי שוק־אינגלעך, דינסט־מיידלעך, בלומען־טרעגער, צייטונגס־פערקויפער. צוליב זייער גרוי־סער ארעמקייט און שטענדיגער גרייט־קייט צו טון די שווערסטע ארבייט, האט זיך ביי א געוויסען טייל פון דער תל־אביבער פערמעגליכער בעפעלקערונג אויסגעארבייט א בעציהונג צו זיי, ווי צו מענשען פון א נידעריקערע ראסע. וואס זענען בערופען צו זיין די „חוטבי עצים ושובי מים" (די האלצהעקער און וואסערטרעגער). ביי דער „העלע־רער", „איידעלער" יודישער געזעל־שאפט, און צוליב זייער מונקעלער הויט, זייער האלב אראבישער קליידונג און אראבישען דיאלעקט, זענען פאראן אזעלכע, וואס ווענדען אן צו זיי די זעל־בוקע מאס, מיט וועלכער מען דעם פערגרעבטען מיז פון די פאלעסטי־נער אראבער. די בעוואוסטזיניגע פער־שטענדיקע איינוואוינער פון תל־אביב פערמאגען אבער אזא אומווירדיגע און איבערפלעכלעכען בעציהונג צו מענשען וואס דארפען דינגען פאר'ן יונגען ישוב אין ארץ ישראל ווי א מוסטער פון ער־לעכער הארעפאשנעקייט פון שווערער געדולדיגער פראצע. זיי האלטען דאס פאר א בלינדען אומרעכט צו פערגלייכען אזעלכע ערלעכע נאאווע, כשרע נשמות, צווישען וועלכע עס איז פאר־האן א הונבש ביסעל תלמידי חכמים מיט פיינע, איידעלע אלט געלייטערטע יודי־שע מידות, צו אומוויסענדיגע, האלב־ווילדע, ברוטאלע אזיאטן. די אמתע תל אביבער אינטעליגענץ און די פארטעגע־שריטענע ארבייטערשאפט נעמען אויף די תימנער יודען, ווי ליבליכע, גלייכ־בערעכטיגטע ברידער, טוען אלץ וואס עס איז מעגליך זיי מקריב צו זיין, אויפ־צוקלערען, אויפצוהויבען זיי פון זייער שפלדרונגען שטאנד און אויסגלייכען זיי מיטן איבעריגען פראגרעסיווען ישוב. און די דאזיגע ברידערליכע, מענטשלי־כע האנדלונג האט שוין בעוויזען א סך אויפצוטון: די תימנער יודען, נישט געקוקט אויף זייער מאטעריעלער ארעמ־קייט, פיהלען זיך און דער יודישער תל־אביב אזוי היימיש און אזוי נעמוטלעך און אזוי יודיש־געהויבען, פונקט ווי זיי־ערע מעהר פערמעגליכע אשכנזישע ברידער; די גלייכבערעכטיגע תימנער פארשטעהער און די שטאטישע נאציא־נאלע אינסטיטוציעס האבען גאנץ גוך אויסגעלערנט די פארלאמענטארישע תורה און לאזען שוין הערען זייערע נאַ־אייווע, פאטעטישע, טיף אריגענאלישע שטימען גלייך מיט אלע תל־אביבער איראפעאיש געבילדעטע כלל טוער; און די תימנער יוגענט — די האט שוין לאנג אראפגעווארפען די אראבישע פארטיכער, אנגעטאן גאנץ פיינע געלע שיך, אויס־געפוצט זיך און ווייסע מאנישקעס מיט שארפע שניפסען און שפאצירט אום שבת איבער די תל אביבער גאסען זיי־ער האפערדיק, בחורים מיט בתולות (מיידלעך) צוזאמען. די תימנער יונגע ארבייטער האבען שוין אנגעהויבען ארייג צוטרעטען אין דער „הסתדרות העובי־דים" (ארבייטער ארגאניזאציע). א סך פון זיי ווארעמען שוין און זייערע בוי־זעמם־ קעשענעס פעראיין ביכלעך און רעדען שוין פעראיין שפראך. די אויפ־געקלערטע צווישען זיי הויבען אן ביס־לעכווייז זיך צו בעקענען מיט דער מאָ־דערנער העברעאישער ליטעראטור און האבען שוין די אמביציע איינצופיהרען אין דעם גרויסען תל־אביבער „בית־עם" (פאלקס הויז גרעסטע טעאטער געביידע אין תל אביב) ספעציעלע תימנער פאר־שטעלונגען.

די תימנער יוגענט האט שוין אפילו געגעבען דעם העברעאישען טעאטער און ארץ ישראל א איינענעם טעאטרא־לישען „שטערען" — א קליינע, לעבע־דיקע, שווארץ פנימדיקע און שווארץ־אויגענדיקע סוברעטקע אקטריסע, וואס אמוזירט שטארק דעם תל אביבער עולם און מאכט אוהם גאנץ אפט צו לאכען. אין אויפן לעצטען פורים־קארנאוואל האט דעם ערשטען פרייז כשר פערדינט.

די פראצעסיע האט פארגעשטעלט אין פארבוקע רעזי'רטישע בילדער, ווי אזוי תימנער יודען געהען ארויס פון גלות תימען און לאזען זיך אין קאראַ־ווואנען קיין ארץ ישראל. די קליינע ארי־מע זינדען האבען דערביי אויסגעוויזען פיינעם טעאטראלישען געשמאק: זיי האבען אויסגעקליבען זייערע שענסטע טעכטער, אויסגעפוצט זיי און זייערע יום טובדיקער אריגינאלישער קליידער, ארויסגעשיקט זייערע בעסטע איינזלען, בעצירט מיט פיינע טעפיכער און בע־האנגען מיט גלעקלעך, אנגעפאקט זייע־רע וועגען און זייערע בוידען מיט תימ־נער ווייבער און קינדער, מיטן גאנצען ביסעל ארעמקייט פון ארימע וואנדערער אפילו מיט צוגעבונדענע קיה און קעל־בלעך פון הינטען, און אלעס איז מען גע־גאנגען פאראוים, אנגענומען אלערליי פאטעטישע רירענדע פאזעס, געגלאצט מיט די אויגען און געמאכט מיט די הענט צום הימעל, אויסגעדריקט זייער בוטערען פראטעסט קעגען דעם שלעכ־טען, פינסטערען לאנד תימן און זייער טיפע נשמהדיגע בענקשאפט צום גוטען ליכטיקען לאנד פון ישראל. די דאזי־גע פון דער פראצעסיע איז געווען די תימנער „אסתר המלכה", א טונקל הויט־טיקע שיינקייט מיט שווארצע יודישע מאנדל אויגען, וואס איז געפיהרט געווא־רען מיט גרוים פאראד און א פיינער אויסגעפוצטער קארעטקע, בעגלייט פון איהרע לייב וועכטער — שלאנקע, נאַ־קעטע תימנער בחורים אויף מאגערע פערדלאך און מיט בלויזע שווערען אין די הענט. דאס בילד איז געווען דורכגע־וועבט אויך מיט הומאריסטישע שטרי־כען פון דעם תימנער לעבענס שטייגער, און גאנץ תל אביב, וואס איז געשטאנען קאפ אויף קאפ, אנגעפאקט די טראטוא־ארען פון די גאסען, די באלקאנען און די דעכער פון די הייזער, האט הארציג אפלאדירט די קליינע, שווארצע אוי פיי־קע ברידערלעך.

פאר מיר זענען די תימנער יודעלעך, ביי מיין קומען אין ארץ ישראל, געווען א גאנצע אנטפלעקונג. איך האב אויך פריהער געהערט א סך פון זיי. איך האב מיר אבער נישט פארגעשטעלט, אז זיי וועלן אויסזעהען אזוי רירענד ליב. מיר איז נישט אויסגעקומען צו זעהען זיי־ער לעבען פון אינעווייניג, אבער דאס ביסעל, וואס איך האב געזעהען ביי זיי

(ענדע-זייט 11)

פרינץ קאראל'ס ליבעס-סקאנדאלען, וואס האבען שיער נישט רואינירט גאנץ רומעניען

ווי אזוי די אלטע רומענישע רעגירונג האט פערטריבען דעם טראהן-פאלגער, צוליב זיין ליבעס-אוואנטורע מיט מאדאם לופעסקו

(ספעציעל פאר'ן „לאדזער טאגעבלאט")

פון י. שאיאה

3

די שטענדיגע סקאנדאלען און רומע־נישען קעניגליכען הויף צוליעב געשיכ־טעס פון פרינץ קאראל האבען ארייגגע־בראכט דאס גאנצע לאנד און א שרעק־ליכען כאאס. נישט נאר האבען די מענ־טשען, וועלכע שטעהען נאהענט צום קעניגליכען הויף, געוואוסט וועגען די ליבעס אוואנטורעס פון פרינץ קאראל, נאר עס איז שפעטער אויף אזוי ווייט דערגאנגען, אז די רומענישע עפענטלי־כקייט האט געוואוסט, אז פרינץ קאראל לעבט נישט מיט זיין פרוי, די פרינצע־סין העלענא, נאר ער שלעפט זיך כסדר ארום מיט זיין יודישער געליבטער — מאדאם לופעסקו!

מיט דער צייט האט מען שוין גע־רעדט וועגען דעם גאנצען אפען, איבער־הויפט אין וועגען דעם אסר געשריבען געווארען אין דער אויסלענדישער פרע־סע.

די רומענישע רעגירונג האט ער־האלטען א בעריכט פון איהרע באטשאפ־טערס אין אויסלאנד, אז די וועלט מאכט חוזק פונם פאמיליען לעבען אינ'ם קע־ניגליכען פאלאץ פון בוקארעשט, אז דאס שעדיגט שטארק דעם רומענישען כבוד און דעם פרעסטיזש פון דער רו־מענישער פאליטיק.

די רעגירונג, ווידער, האט גענומען פאדערען בײם פערשטארבענעם קעניג פערדינאנד, ער זאל ווירקען אויף זיין זוהן'דעל פרינץ קאראל, ער זאל אויפ־געבען זיינע ליבעס אוואנטורעס און זיך אנהויבען אויפצופיהרען, ווי א מענש און ווי עס פאסט פאר'ן צוקונ־פטיגען קעניג אין רומעניען.

קעניג פערדינאנד איז בכלל געווען צו שוואך ווירקען אויף זיין זוהן, אליין א קראנקער מענטש און נראד א שטי־לער און וואוילער מענטש, האט ער ווע־ניג וואס געקענט אויספיהרען מיט זיין פרינצליכען זוהן. עס האבען ווייניג גע־האלפען די דראהונגען פונ'ם קעניגליכען פאטער. פרינץ קאראל האט ווייטער גע־טון, וואס ער האט געוואלט.

אבער דא האט זיך ארײנגעמישט די קעניגין מאריא, פרינץ קאראל'ס מוטער וועלכע האט געפאדערט פון איהר זוהן, ער זאל זיך אפזאגען פון זיין יודישער געליבטער און צוריק אנהויבען לעבען בשלום מיט זיין פרוי. פרינץ קאראל האט אבער אויך זיין מוטער נישט גע־הערט ווייל, לויט ווי עס ווערט בעהויפ־טעט, האט פארגעווארפען זיין קעניגלי־כער מוטער א סך מעהר חטאים, ווי זי האט איהם געהאט פארצווארפען...

אזוי ארום האבען זיך ענטוויקעלט געוואלדיגע אינטריגעס ארום גאנצען קעניגליכען הויף, ארום דער רעגירונג און אפילו אויך ארום דער רומענישער „אסעקוראנס" (די רומענישע געהיים־פאליציי)

עס האט זיך שפעטער ארויסגעוויזען, אז די רעגירונג האט ארויסגעגעבען א געהיימען בעפעהל צו דער פאליציי מען זאל נעהמען, פערפאלגען די יודישע גע־ליעבטע פון פרינץ קאראל און, ווען דער פרינץ האט זיך דערפון דערוואוסט, האט ער גענומען מאכען סקאנדאלען און געדראהעט אז ער וועט אראפווער־פען דעם אינערן מיניסטער מיט די גאנ־צע רעגירונג, אויב זי וועט נישט אויפ־הערען צו אינטריגירען פיי דער פאליציי און זיך ארײנמישען אין זיינע פריוואטע ענינים.

אזוי ווי דער קעניג פערדינאנד איז דאן שוין קראנק געווען און זיך ווייניג געמישט אין דער פאליטיק, האט דער דעמאלטיגער פרעמיער מיניסטער בראַ־טיאנו און זיין ברודער ארגאניזירט א גאנצען „בונט" געגען דעם קרוין פרינץ און געשאפען אזא שטימונג אין לאנד, אז פרינץ קאראל האט אנגעהויבען פיה־לען, אז דער באדען אונטער איהם ווערט אונזיכער, געפעהרליך...

האפענדיג די אונטערשטיצונג פון פרינץ קאראל'ס פרוי, די פרינצעסין העלענא, מיט וועלכער דער פרינץ האט מעהר נישט געלעבט, האט בראטיאנו, זעהענדיג, אז קעניג פערדינאנד וועט צוליב זיין שווערען געזונדרס צושטאנד, נישט לאנג לעבען, אויסגעווירקט בײם קעניג, מען זאל פון פרינץ קאראל אוועק נעהמען דאס רעכט צו ירש'ענען דעם רומענישען טראהן און אויף זיין פלאץ זאל בעשטימט ווערען פרינץ קאראל'ס בן יחיד'על וועלכער איז דעמאלט נאך געווען פוצעל קינד.

פרינץ קאראל האט דערזעהען אז ער איז ארומגערינגעלט פון שונאים, סיי אין קעניגליכען הויף, סיי בײ דער רע־גירונג, און, ווויסענדיג, ווי שטארק עס איז דער איינפלוס פון בראטיאנו אין זיין ברודער, האט ער געמוזט צושטי־מען צו זיין אבדיקאציע, דאס הייסט, אפ־צוזאגען זיך פון די רעכט, איבערצונעה־מען די רומענישע קרוין נאכ'ן טויט פון קעניג פערדינאנד.

פרינץ קאראל, פערליעבט און זיין יודישער געליעבטער, מאדאם לופעסקו, בין איבער די אויערען, האט אוועקגע־ווארפען די דיפלאמאטיק און אלע קעניגלי־כע אמביציעס און ער איז צוזאמען מיט מאדאם לופעסקו אוועק קיין פאריז, זיך געקויפט א ווילא און דארט זיך בעזעצט.

פאר זיין אפפאהר פון רומעניען האט מען איהם געצוואונגען צו גט'ען זיין פרוי פרינצעסין העלענא און אזוי ארום איז ער געווארען א פרייער מענטש און זיך געקענט ווידמען זיין יודישער גע־ליעבטער.

נאך דערמיט האט עס אבער נישט געענדיגט. איצט האבען זיך ערשט אנ־געהויבען די אמת'ע אינטריגעס און רכי־לות'ען פון אלע זייטען, סיי פון זיין גע'גט'ער פרוי, סיי פון דער רומענישער רעגירונג.

ער האט זיך גארנישט געשעמט צו ערקלערען עפענטליך, אז ער וואוינט מיט מאדאם לופעסקו, צו אן אמעריקא־נער זשורנאליסט האט ער דעמאלט ערקלערט, אז די ליבע שטעהט בײ איהם העכער, ווי די פאליטיק און די העס־ליכע אינטריגעס, וואס עס קומען פאר ארום דער פאליטיק... דאך האט פרינץ קאראל אויך אפילו אין דעם מאמענט, ווען ער האט אזוי שטארק פערטיידיגט זיין ליבע, נישט פערגעסען געהאט צו בעמערקען, אז ער איז זיכער, אז זיין פאלק וועט איינזעהען אז ער האט רעכט און וועט איהם צוריקרופען, און ווען דאס פאלק וועט איהם רופען, וועט ער אהיימקומען.

——0§0——

פערקויפטע נשמות

שפאנענדער ראמאן

(79 פארטזעצונג)

— דו ווייסט דען נישט? — האט זיך דער אלטער אנגערופען, — דו ווייסט דען נישט, אז די הויף-דאמען האבען זייערע קאפריזען. זיי ווילען טיילמאל פערברענ־גען אין דער איינזאמקייט, כדי עס זאל קיינער נישט דערגעהען דעם סוד פון זייערע ליבעס.

— אך! — האט נינאן אויסגערופען מיט א שמיי־כעל, — הייסט עס, אז די פירשטין האט א געליבטען?, דעריבער האט זי דאך נישט געדארפט אזש אנטלויפען אין אזא איינזאמען שלאס. אין קעניגליכען הויף זענען דאך ליבעס אויפ'ן ערשטען פלאן.

— נו, יא, — האט זיך ארייגעמישט דער אלטער. — עס זענען פאראן אויסנאהמספאלען. אפשר האט די פירשטין זיך געוואלט זעהען מיט איהר געליבטען. ער איז נישט קיין פירשט, נאר א דראגאנער-אפיציר. היינט אינדערפריה האב איך איהם געזעהען צום ערשטען מאל. אך וואס פארא הערליך-שעהנער מאנספערשוין דאס איז. אזא איינעם האב איך נאך קיינמאל אין לעבען נישט געזעהען.

— מיין לודוויג איז דער שעהנסטער מאנסביל, — האט האננא זיך געטראכט.

— ער איז באלד אוועקגעפאהרען, — האט דער אויפ־זעהער ווייטער געצויגען, — איך האב עס אליין געזעהען מיט מיינע אייגענע אויגען, ווי די פירשטין האט איהם געהאלזט און געקושט. ער האט די אלע צערטליכקייטען אויפגענומען מיט אזא שטאלץ, אזוי, ווי ער וואלט כאטש געווען א קעניג. אבער, וואס דער אמת, איז פון זיי ביי־דע זעהר א שעהן פארעל, פערשטעהט זיך, אז צוויי פער־ליבטע טרעפען זיך צוזאמען אין א פערווארפען, איינזאם ארט, ווייסען זיי ווי אזוי צו פערברענגען די צייט.

האננא'ס איידעל פנים האט אויפגעפלאמט פאר חרפה.

א טאג נאך א טאג איז פעריבער און האננא האט נישט געטראפען די פירשטין. זי האט נישט געוואוסט, אז דער אויפזעהער רעדט גאנץ אפט מיט דעם שטוב-מיידעל נינעטטא, אז ער פארשט זי.

צוויי טעג שפעטער איז האננא, איינע אליין געזע־סען ביי זיך אין צימער. עס איז שוין געווען שפעט אין אוונד. אומזיסט האט זי געפרובט צושטרייטען איהרע טרויעריגע געדאנקען. פלוצלינג האט זי דערהערט א געשפרעך.

— גוט, וואס איהר האט וועגען אלעם געטראכט, — האט נינעטטא געזאגט צום אויפזעהער, — היינט אין אוונד ערווארט די מאדאם איהר געליבטען.

— אך, צום טייוועל, דאס הייסט שוין איינמאל פיהרען א ליבע, — האט דער אלטער געזאגט מיט א שווע־רען זיפץ. — איך בין אויך אמאל געווען יונג און שעהן.

— א, ווען איך וואלט אזוי געקאנט ארײנקוקען און זעהען, וואס עס קומט פאר ביי זיי אין צימער.

דער אלטער האט צו זיך אליין געלאכט. האננא הערענדיג דאס גאנצע געשפרעך, איז רויט געווארען, און געוואלט פערמאכען דאס פענסטער, זי האט עס אבער נישט געטון. זי איז געווען זעהר נייגיריג צו זע־הען דעם פרעמדען מאנסביל, וואס דארף קומען צו דער פירשטין.

אין דעם האט זיך דאס טויער געעפענט און עמי־צער איז ארײנגעפאהרען אויף א פערד. אין א מינוט ארום האט זיך בעוויזען א פרוי אין די נאכט-קליידער, וואס איז בעלויכטען געווארען דורכ'ן שיין פון דער ליכ־טיגער, העלער לבנה.

מען האט געקענט גענוי בעמערקען דאס פערד, וואס איז געפיהרט געווארען דורך א דראגאנער-אפיציר. ער האט זיך וואס אמאל מעהרער דערנעהנטערט און איז געבליבען שטעהען אין שאטען.

די פירשטין האט צו איהם א שאקעל געטון מיט'ן קאפ, און ער איז צו איהר צוגעגאנגען.

האננא האט געזעהען, ווי די פירשטין ווארפט זיך דעם אפיציר אויפ'ן האלדז

— גרויסער גאט! — האט זי צו זיך א זאג געטון — [illegible] שטיל — וואס זעהען מיינע אויגען?! — זי האט יעצט בעמערקט דעם אפיציר'ס פנים. ער האט אראפגענו־מען דעם הוט, ווי עס פאסט פאר א גוט-ערצויגענעם קאוואליר.

— מיין געליבטער! — האט זי א זיפץ געטון, — דאס איז דאך לודוויג, גאט מיינער, גרויסער גאט!.. איך... איך... ער ליבט מיך שוין מעהר, אך!...

— וואס איז דיר? — האט נינאן זיך האסטיג אויפ־געכאפט פון שלאף, — האננא, וואס איז געשעהען?

נינאן האט שנעל אראפגעריסען פון איהר דעם גארסעט, אבער צום גליק האט זי נישט געפינען קיין וואונד. האננא האט קוים געעטעמט, זי איז געווען בע־וואוסטלאז און נישט געקענט רעדען.

— האננא, מיין טייערע האננא, זאג, וואס האט פאסירט? — האט נינאן זיך ביי איהר געבעטען.

אבער די רויטע ליפעלעך זענען געבליבען פער־מאכט, דאס שעהנע מיידעל איז געבליבען שטום אויף אלע געשרייען און רופען, זי האט אויף גארנישט געענט־פערט. צי פלוצלינג, צי שנעל האט דאס אלעס פאסירט, האננא האט געמיינט, אז ברייטשייד האט אן איהר שוין פערגעסען. אין איהר מוח האט נאר געבליצט איין גע־דאנק! ער ליבט מיך שוין נישט מעהר?...

— — — — — — — — — — — — — — —

דאס איז טאקע געווען ברייטשייד. ער איז געקומען צו דער פירשטין זיך בעראטען מיט איהר וועגען זיינע נייע, צוקונפטיגע פלענער.

ברייטשייד האט אפילו נישט געטראכט, אז די פירשטין לאמבאלא איז אין איהם אזוי שטארק פערליבט.

(פארטזעצונג קומט)

חוזק
הומאר און סאטירע • פון דער וואך •
צוזאמענגעשטעלט פון אב—נעק

ווי אזוי קיהלט מען זיך אפ!
עצות פון אונזער חוזק־דאקטאר

צוליב די גרויסע היצען, ברענגען מיר עצות פאר אונזערע לעזער ווי אזוי זיך אפצוקיהלען און ווי דארף מען זיך פיהרען:

ביזטו דערהיצט, גאָה נישט אין קיין בלאָדניע, ס'איזגענוג דו זאלסט געהען אויף א רעפעראט צו די רעלטע פ. צ.

גיסט זיך פון דיר דער שווייס, בקום אדורכגעברענט פון דער גליהענדיגער זון, מא לאז דיך אריין אויף א זיצונג אין דער קהלה, וועט דיך נעמען שוידערען פון קעלט.

ביזטו דורשטיגטרינק נישט קיין וואַסער, לייען בעסער איבער א פאליטיש ארטיקעל פון א באקאנטען ווארשעווער „פאליטיקער"...

ווילסטו זיך ברענגען, גאָה נישט אויף קיין פליאושע, לאז דיך אריין אין יורישען מעאטער, וועסט הערען א יודישען אקטיאר רעדען יודיש, וועט דער ס'פנים ברענגען — ברענגען פון חרפה.

מערלער דארפען איבערהויפט נישט קיין זון־שטראהלען. פאר זיי איז גענוג איין בליק פון א בחור'יש אינגעל.

פערהייראטע מענער דארפען זיך נישט ברענגען. בלויז פון די ווייבער וועירען זיי אויך פערשווארצט.

באדען זיך איז גוט אין א געהענדיג וואסער. מאמער האט איהר א שוויגער, זעגט איהר שוין יוצא...

ד"ר האנג פוינעל

פאליטיק אויפ'ן שפיץ-מעסער

איטאליען — מוסאליני וויל ווערען אמלך בכיפה.

ענגלאנד — ליידט צרות פון אינדיען, ווי א מלמד פון א ווייב א קליפה.

טערקיי — ציוויליזירט זיך ווי א חסידישער בחור ווען ער ווערט א דייטש.

יאפאן — איז מזרח, זי האלט די בייטש.

אינדיען — גאנדי'ס זאלץ האט זיך צעשאטען אויף ענגלאנד'ס אפענע וואנד.

סאוויעטען — טוען זיך זייערם און הערען אלעמען ווי דעם הגנד.

דייטשלאנד — ר' יעקב האט א שטילע הרהט אויף די ווערסיילער תנאים, פונקט ווי יענער שטיבעל־בחור,

רומעניען — קאראל, דער „בן סורר ומורה" איז איצט דארט מלך מפנים ולא מאחור.

אמעריקע — איבער א קריזיס, הלואי אויף אונז געזאגט געווארען.

פאלעסטינע — די ביבעל פערחייליגער האבען פאר די שעפער פון דער ביבעל די טויערען פערמאכט.

אונגארען — אנטיסעמיטיזם איז נאך דארט א גוט שמאקהאפט געֿריכט.

פוילען — איז אויך... פערגעסען, ווען בענשט מען הײנט ליכט?..

סאקראטעס.

א רעגען אויף דאטשע

א רעגען אויף דאטשע, אויף דאטשע א רעגען,
ער ברענגט נישט פאר יונגווארג קיין גליק און קיין זעגען.
ער טרייבט פון די וועלדער, מאכט נאס אלע וועגען,
וואו ס'לאזט זיך נאר ליגען און שטעהן און בעוועגען...

א רעגען אויף דאטשע איז טרויעריג ברידער,
עס פוסטעווען קשאקעס... עס העלפען קיין לידער...
עס זעהט דער האמאק אויס א פינסטערער אבל,
וואס הענגט ווי פערצייטען א פדעל אין בבל...

דער בלאנדער

—=0§0=—

וועלכער פראטעסט איז פראַקטישער!

די ווייסט, די אינדיאנער מוזען שטאמען פון עשו'ן.

דהיינו?

ווייל ביידע פראטעסטירען מיר נעגען ענגלאנד. מיר האלטען פון „הקול קול יעקב" און זיי, די אינדיאנער האלטען פון דעם „והידים ידי עשו".

סאקראטעס

רעסטאראן מיט מוזיק

גאסט (צום קעלנער): זאגט נאר, פאניע אבער, שפילט דער ארקעסטער וואס איינער הייסט?

קעלנער: געוויס.

גאסט: אויב אזוי זאלען זיי, בין איך וועל אפעסען ס'מיטאג שפילען א טעלעפאן ארער א זעקס און זעכציג.

א בריוועלע פון דאטשע
פון ווייב צום מאן

פון גראף קאלי.

ער'שטענס, שרייב איך דיר מייז לעבען
אז איך בין געזונט און שטארק
וואלסט געמעגט דא זעהן א קוראָרט
מיט דעם וואונדערבארען פארק

בלומען־גערטנער און פאנטאנען
און דער שטאלצער וואלד נישט ווייט
נאר די שעהנסטע בעסטע ציהרונג
זענען דאך די יונגע־לייט...

ס'זענען דא גאר פיל ברונעטע
מיינער דוקא איז שאטין...
ווען דו וואלסט געזעהן דעם בחור
וואלסט געווארען געל און גרין...

ביזט קיין מאן נישט, מנחם מענדל
כ'מוז דיר זאגען קורץ און שארף,
האסטו כאטש א מאל שלימזל
ווען געקישט וואו מען דארף?..

וואלסט געמעגט זיך ביי זיי לערנען
ווי זיי דריקען אזוי פעסט!
אלע נאכט צו מנחה־מערב
זענען זיי דאך מיינע געסט...

ווייטער איז קיין נייעס פערהאנען
ס'ברענט די זון גאר אהן א שיעור
און דאס נעמליכע צו הערען
ווינש איך טאקי אויך פון דיר...

די קוה פלאצט פון געלעכטער

מילך פון דער קוה:
וואסער א ליטער, מילך א טראפ,
און עס ווערט דערפון א פולער שקאפ.

סטאשיץ־פארק
פון דער סעריע: „לאדזער פערגעניגענס"

II

דער סטאשיץ־פארק איז פונקט דער היפוך פון פאניאטאווסקי־פארק. דער סטאשיץ־פארק איז א טרעף־פונקט פאר יונגעלייט און מיידלעך און פאר מענזשאטקעס, וואס האבען מורא פאר אנעין־הרע. דא האבען מיידלעך אנאקאזיע צו זגייאמען מאראווע ללאפצעס, סקראמנע מענזשאטקעס און סלאמיאנע ווראוצעס האבען דא אויך א שאנס.

דער סטאשיץ־פארק האט אלע מאדערנע ווינארעס, וואס א פארק דארף האבען: געדיכטע בוימער, בערגלעך און טאלען.

נאך א מעלה האט דער סטאשיץ פארק, וואס דארט שפילט א רעוויע (לייען: רביעית) טעאטער. מ'ווייזט די קונץ אויף דער שוויעזשע פאוויעטשע. עלטערע מענשען זיצען און טעאטער (לייען: קורניק...) און די יונגערע סקאזשישטשען דערוויל און ריכטען אן חצות אויף די לאוקעס.

ווי מ'שמועסט, האט דער שרלגים פעראיין בעשלאסען ארייבצוטראגען א פראטעסט צום מאגיסטראט, אנווייזענדיג, אז דער סטאשיץ־פארק שעדיגט זייער בראנזשע.

האנג־פוינעל

צום רעטונגס-קאמיטעט
א בקשה פון א לאדזער סוחר

צום רעטונגס קאמיטעט איז אנגעקומען פאלגענדע בקשה:

דערוויסענדיג זיך, אז איהר שטיצט גוט בעדערפטיגע סוחרים, ווענד איך מיך צו אייך מיט פאלגענדע בוטע:

איך האב איין בילד פון 17 יאהר־הונדערט, שטאמט עס פון רעמבראנד'ן. וויל מען מיר דערפאר געבען 100 דאָלאר, בכדי אבער צו בעווייזען, אז דאס בילד שטאמט פון רעמבראנד'ן, מוז איך פאהרען קיין איטאליען. איך בעט אייך דעריבער, אז דער רעטונגס קאמיטעט זאל מיר באָרגען 150 דאלאר אויף רייזע הוצאות.

מיט קויפמענישען גרוס
איטשע סוחר
א שטענדיגער לעזער פון „חוזק"

א הארבע קשיה

ריכטער: ווי אזוי קומט עס, וואס דאס געלד האט איהר נישט גענומען נאר דעם בלויזען בייטעל?

גנב: די אייגענע קשיא האט דאך מיין ווייב אויך געפרעגט.

סאקראטעס.

צום טייוועל

ריכטער: האט איהר געמאהנט אייער חוב?

אנקלאגער: געוויס.

ריכטער: וואס האט ער אייך געענטפערט?

אנקלאגער: כ'זאל געהען צום טייוועל.

ריכטער: נו, וואס האט איהר געטון?

אנגעקלאגטער: נו, בין איך געגאנגען צו אייך הער ריכטער.

סאקראטעס.

זייד איינענע שילד

מאן: וואס איז מיט דיר לעצטענס, נישט די פודערסט דיך, נישט דו שמינקעסט זיך, וואס ביזטו מיט אמאל געווארען אזוי אפגעלאזט?

ווייב: א שעהנע ריינע כפרה אויף דיר, ל'האב דיך געהאראנגט, דו זאלסט נישט אפזאגען דעם בוכהאלטער...

סאקראטעס.

אנ'עצה
א יוד פרעגט אַנ'עצה ביי מיסטער דעוועי

דער אמעריקאנער בעל יועץ מיסטער דעוועי גיט עצות, און איך וואלט פון איהם נאר געוואלט איין עצה.

דהיינו, וואסערע עצה?

זאל ער געבען אנ'עצה, ווי אזוי קען מען זיינע פטור ווערען?

א ענגלענדער

פון דער פרשה

„המעט הוא אם רב" — מאכט רש"י: ביי דער לאדזער ארטאדאקסישער קהלה איז וויפיל א מורה, הוראה בעקומט פענסיע, האט ער וועניג.

סאקראטעס.

FARBUJCIE OBUWIE
i INNE WYROBY SKÓRZANE
NAJLEPSZEMI KRAJOWEMI FARBAMI
KOLORYT

ציפע ברינע ברענט
פון דער סעריע: „דאטשע־צרות"
פון י. אבערזשאנעק

[illegible] וואוינט ערגיץ א בלאזען־ דאקטאר? איהר ווייסט נישט וואו ס'וואוינט ערגיץ א בלאזען־דאקטאר? [illegible] רחמנות, גיט מיר א בלאזען־ספעציאליסט! [illegible] ווייסט נישט, וואס דאס איז א בלאזען־ספעציאליסט? [illegible] איך אויך נישט געוואוהט [illegible] וואוסט פון דאקטוירים מיט [illegible] ספעציאליטעטען: ספע[illegible] פון אינערליכע קראנקהייטען [illegible] אויסערליכע קראנקהייטען. [illegible] וואוסט, אז ס'זענען פאראן [illegible] ציאליסטען און לעבער־ספע[illegible] כ'ווייס, אז דאקטוירים זע[illegible] ווי להבדיל שניידער'ס: [illegible] דאקטוירים, וואס זייער [illegible] איז ווייבער, און „מענס־ [illegible] וירים, וואס זייער ספעציא[illegible] מענער, אבער בלאזען־ [illegible]? איהר האט שוין אמאל [illegible] אזא מין ספעציאליסטען? [illegible] זאלט איהר דאס וויסען, [illegible] אבער געהאט א ווייב, וואס [illegible] ליכטיגען נאמען, ווי ציפע [illegible] ס האט זיך און איין [illegible] „סמאזשען" אויף די זון, [illegible] האט אזא ווייב, וואלט איהר [illegible] וואוסט, וואס דאס איז אזוינס [illegible] א בלאזען - ספעציאליסט... [illegible] ווייסט שוין, איז מיין ציפע [illegible] „נארזשווטשיינע" ליבהאבערין [illegible] זון, זאגט זי, איז לעבען. [illegible] נה'ט זי, גוט ארויס פיאלקעס [illegible] וואס הילען אויס אלע

חולאת'ן און היות ווי מיין ציפע ברײנע האט כל ערלײ חולאת'ן, האלט זי זיך אין איין פרעגלען און „סמאזשען" אויף די זון. זי עסט זון, — זי שלינגט איין די זון...

ווי אלע יאהר, איז אויך היי־יאהר מיין ציפע ברײנע ארויסגעפאהרען אויף א דאטשע. און נאר וואס פאר'ן מיין ציפע ברײנע אויף א דאטשע? איהר מיינט, אז זי וויל זיך פאפראוויען, אז זי וויל צונעמען אויף דער וואג, צי נאר ווי אנדערע ווייבער, זיי זאלען קאנען א לאפ־טען א פלירט אויף דער „שוויעזשע פאוויעטשושע?" חס וחלילה, זי פאהרט אויף „סלאנעטשנע קאמפיעלעס". דיננט זי א דאטשע, איז דאס ערשטע וואס זי זוכט, איז א „נייע קרעמפאיאנצע פאלאנקע" וואו זי זאל זיך קענען פרעגלען און בראטען ווי להבדיל א יונגע קאטשקע אויף דער בראט־פאן.

האט זי מאקע אויסגעפונען די אמת'ע דאטשע מיט אלע „ווינאָרעס". די דאטשע אליין איז אפילו נישט אזוי אַי אַי. די שטוב מאכט דעם איינדרוק פון א פיאפיערעסען־בודקע, דער סופית ליגט אויפ'ן קאפ, די ווענד זעהען אויס ווי דאס „לחם הפנים" — דורכזיכטיג. פאר'ן פענסטער שטעהט א פיינען בוים, (ס'וואקסט אויף איהם א פיג...) אויבצ, פליגען, מוקען, וואנצען און אנדערע מזיקים, איז אויך נישט צו פערגרינגערען. שטעה איך אויך אין דער פריה, בין איך צע'דמ'ט און צעבויסען ווי איך וואלט געווען אויף א מזינג פון „בונד" מיט די „רויטע"... די דא־

טשע איז מאקע נישט אזוי אַי אַי, דערפאר האט זי אבער אנדערע „ווי־נאָרעס" — א „פאלאנקע".

אַי, צו וואס דערציילט איך אייך די מעשה? איך האב דאך אייך נאר געפרעגט, ווענען א דאקטאר א בלאזען־ספעציאליסט? איך דערציילט עס אייך מאקע דערפאר, ווייל דאס האט א שייכות צום ענין, די „פאלאנקע" האט, הייסט עס, א שייכות מיט דעם בלאזען־ספעציאליסט. מסתמא איהר דאך אויך א ווייב, און מאמער האט איהר א ווייב, זאגט איהר דאך מסתמא אויך א ליעטניק, און אויב איהר זאגט אויך א ליעטניק, מא מעגט איהר מאקע אויסהערען די מעשה.

יא, ווי האלטען מיר? ביי דער „פאלאנקע". ווי נאר מיין ציפע ברײנע איז געקומען אויף דער דאטשע, האט זי אויף דער ניך אויסגעפאקט איהר קאמפיעלאווע קלאבערגעצייג. די קורצע שווארצע הייזלעך, די שלאף־קופקע, דאס שעכטעלע וואזאלינע און הייזא אויף דער „פאלאנקע".

און א מינוט ארום איז שוין מיין ציפע ברײנע געווען אנגעקליידט אין די „קאמפיעלאווע מיטקעס", די קופקע אויפ'ן קאפ, א נאס האנטוך אויפ'ן שטערען, א גרוי בלאט אויף דער נאז, אויסגעשמירט פון קאפ ביז פיס מיט וואזעלינע, און —ציפע ברײנע ברענט!.. צוערשט ליגט זי מיט'ן פנים ארויף. די זון פרעגעלט און בראט. די וואזעלינע סמאלעט אז ס'געהט אזש א רויך. דער שווייס רינט און ציפע ברײנע לאפט

פיאלקעס־שטראהלען...

האט זי זיך אפגעפערטיגט מיט'ן פנים, נעמט זי זיך צו דער פלייצע, שפעטער צו די פיס, און אזוי כסדר.

זעה איך, ווי מיין ציפע ברײנע בראט זיך, קריג איך רחמנות אויף איהר, פארט א ווייב. נעם איך מיך ביי איהר בעטען: ציפעלע, ברײנעשי, אפ־שר וואלט שוין געווען גענוג געבראטען? ווי לאנג איז דער שיעור אזוי זיך צו פיינינגען, דו זעהסט דאך שוין אויס ווי א מששאלעגט • קארמאפעל!.. רוה דיך אביסעל אפ און ברען ווייטער... ווילסט, זאג איך, ברענען, ברען געזונטערהייט, אבער איינציגווייז, „סטאפניאווע". אז די זאלסט נאך אזוי ברענען א צוויי דריי טעג, וועסטו דאך אויסזעהען ווי א נעגערישע באלעטניצע!..

אזוי מענה איך צו איהר, איך בעט מיך ביי איהר. ס'איז דאך פארט א ווייב. איך רעדט הײנט, רעד מארגען און זי מוט זיך דאס איהריגע. זי פרעגט נישט קיין שאלות — זי ברענט, און אז ציפע ברײנע ברענט, קענט איהר רעדען אויפן־זיצענדיג. אזוי לאנג ווי ס'איז דא די זון, מוז זי „סקאָוזשישטען"...

איהר זעגט, זעה איך, משקאַווע צו ווייסען, וואסערע שייכות האט פארט מיין ציפע ברײנע'ס ברענען זיך מיט דעם בלאזען • ספעציאליסט וואס איך זוך? אט וועט איהר באלד הערען:

געווען איז עס מאקע היינטיגע וואָך. איך ליג נאך אין בעט און טראכט [illegible] געווען... וועגען... נו, נישט ווילכטיג וועגען וואָ איך האב געטראכט. ווענען וואס

קען דען טראכטען א „סלאמיאנע ווראַ־ וויעץ" ווען ער ליגט אין געהאקטע וואגען אינער אליין אויפ'ן געלעגער? איהר זעגט אויך א „סלאמיאנע" דארף מען דאך אייך נישט לערנען קען פיינער און מייל ארטען... אבער נישט דאס בין איך אויסען. איך וויל אייך נאר דערצעהלען, צוליב וואס איך זוך איצט א בלאזען־ספעציאליסט.

יא, ווי האלטען מיר? ביי מיין געלעגער, ווי איך ליג אזוי און טראכט וועגען דאס, יענץ, נעכטיגע טעג. און מיט מען דערהערען א געקלאפעריי אין דער טיר, הא, ווער קלאפט דאס איצט אזוי פריה? און נאך איידער איך פרוב צו פרעגען, ווער ס'קלאפט, הער איך אונ־ מער דער טיר יענקען און קרעכצען, און ווער, מיינט איהר האט דאס געקרעכצט אין געיענקעט — מיין ווייב, מיין ציפע ברײנע.

איך גיב א קוק אויף מיין ליעטנעשיקע און ס'ווערט מיר פינסטער פאר די אויגען. דער קאפ פערבאנדעלט מיט א טוך. די הענד פערבנאדאשירט. געהט געבויגען אין דריי, קרעכצט און סטעקעט. יעדער קרעכץ האט מיר ווי מיט א מעסער געשטאָכען.

וואס איז דיר, ציפע ברײנע? צי האט טוחלילה געכאפט א צוק?

— אוי... אוי... הארש בער... נישט קיין צוק.

וואס דען איז דיר?

— אוי... אוי... כ'קום אום.

ציפע'לע ברײנע'שי, בין איך ארוס

פון די כלים. זאג גיכער, וואס איז דיר געשעהן? אפשר א שטאך פון א בוהן?

— אוי ווי איז מיר... נישט קיין צוק און נישט קיין בוהן.

— גאָל איז מיט דיר, וואס דען איז מיט דיר, אפשר האסטו נאר געקריגען א ביס פון א שלאנג?

— אַי... אַי... נישט קיין צוק, נישט קיין ביהן און נישט קיין שלאנג. אוי, מיינע בלאזען!...

— וואס בלאזען? ווער געבלאזען, און וואס געלאזען?

שונאי ציון זאל אזוי שווינדלען פאר די אויגען, ווי מיר האט געגומען שווינדלען פאר די אויגען, ווען איך האב דער־ זעהען מיין ציפע ברײנע'ס פנים. ס'גאנ־ צע פנים בלויז בלאזען. די הויט פון די הענד אפגעשיילט, ווי מ'וואלט זי נאר וואס ארויסגעצויגען פון א זודיגען קעסעל.

פון וואנען ס'האט זיך צו מיין ציפע ברײנען גענומען די בלאזען? פון פיאלקעס־שטראהלען. זי האט זיך אזוי לאנג „געסמאזשעט" ביז זי האט אביסעל צוגעברענט...

איצט לויף איך עס מאקע נאך א דאקטאר א בלאזען־ספעציאליסט.

יודען, אפשר ווייסט איהר פארט, וואו ס'געפינט זיך דא ערגיץ א בלאזען־ספעציאליסט?

לאדז | 20 יוני 1930. | זון אויפג. נג: 3,16 | זון אונטערג. אנג: 7.54
פרייטאג, כ"ד סיון תר"ץ פ׳ שלח | ליכט-צינדען 7.45

טאג-כראניק

דער פאבאר

ווער דארף זיך היינט צו שטעלען.

היינט פרייטאג דעם 20 יוני דארף צושטעלען צו דער פאבאר-קאמיסיע ער 1 (זאקאנטנא 82) די געבוירענע אין יאהר 1909 פון 9-טן קאמיסאריאט וועמענס נעמען הויבען זיך אן מיט —

P R S T U W Z Ż

פאר דער קאמיסיע נומער 2 (אגראַ-ראווא 34) דארפען שטעהן די געבוי-רענע אין 1909 וואס וואוינען אין 14 קאמיסאריאט און זייערע נעמען הויבען זיך אן מיט —

K

פאר דער קאמיסיע נומר 3 קאשטשוש-קי 21) יאהרגאנג 1908 (אדראטשענעס) פון 11 קאמיסאריאט- פון Ż ביז M

מארגען, שבת פאר דער קאמיסיע 1 יאהגאנג 1909 פון 11 קאמיסאריאט

H A —

פאר דער קאמיסיע נומער 2 (אגראַ-ראווא 34) דארפען שטעהען די געבוי-רענע אין 1909 וואס וואוינען אין 14 קאמיסאריאט — M J

פאר דער קאמיסיע נמ. 3 יאהרגאנג 1883 — 1906, וואס האבען נישט רע-גולירט זייער בעציהונג צו מיליטער-דינסט פון 2, 3, 5, 8, 9, און 11 קא-מיסאריאט.

פון „החלוץ המרכזי"

שבת דעם 21.6 9 א זייגער אווענד קומט פאר א שיחת חברים א. ד. ט. „ידיעות פון ארץ ישראל". רעפערירען וועט ח׳ ה. מארגאליס.

דער ועד

דער גורל פון קאנשטאט׳ס יודישען שפיטאל

גרויסע פערזאמלונג וועגען דעם אין „טאז".

(—) די געזעלשאפט „טאז" האט אויף נעכטען פארמיטאג צונויפגערופען אין איהר אייגענעם לאקאל (נאַוואַ-מיעיסקא 3) א קאנפערענץ פון געזעל-שאפטליכע פארשטעהער, כדי אנצונע-מען א שטעלונג צו דער פראגע פון ראַ-דאָגאָשטשער שפּיטאל, וואס זאל אי-בערגעגעבען ווערען דעם מאגיסטראט.

אין דער קאנפערענץ האבען זיך בעטיי-ליגט די ה"ה ד"ר שווינג, ד"ר אורי-סאָן, ד"ר שיפּמאַן, ד"ר שטערלינג, ד"ר וואָלפסאָן, לאווניק ד"ר א. מארגאָלים, ד"ר פ. קלויזענבערג, קהלה-פרעזעס מינצבערג, פרנס גרשון נוימאַן, אדוו. י. ווייצמאַן, דאַזאר מ. רומקאָווסקי, אא-זעל און קאַבאַקער.

דער וויצע-פרעזעס פון „טאז" ד"ר ל. שיפּמאַן, האט רעפערירט דעם ענין וועגען ראַדאָגאָשטשער שפּיטאל. „טאז" געהט ארויס פון שטאנדפונקט, אז קודם כל דארף זי זעהען אויפצוהאלטען און איהרע הענד די „טאז"-אינסטיטוציעס. דער ראַדאָגאָשטשער שפּיטאל געהערט לעת עתה נישט צו „טאז". עס איז בכלל א פראגע פון אַן׳אינסטיטוציע, וואס דארף ערשט געבוירען ווערען. נאר אזוי ווי דאס איז א יודישע געזונדהייטס-אינ-סטיטוציע, איבער וועלכער עס הענגט די געפאהר צוגענומען צו ווערען פון יודישען רשות, האט „טאז" געהאלטען פאר איהר חוב צו קאנצענטרירען ארום דעם ענין די אויפמערקזאמקייט פון יודיש-געזעלשאפטליכען לאדז און שאַ-פען א קאנטער-פּראָיעקט אין דער ריכ-טונג, אז דאס יודישע לאדז זאל ענדליך קאנען צוטרעטען בויען אַן׳אייגענעם שפּי-טאל.

לאווניק ד"ר מארגאָלים זאגט, אז די קאנפערענץ איז נישט מאסגעבענד אַנ-צונעמען וועלכע עס איז בעשלוסען אין דעם פרט; עס דארף גערופען ווערען א גרויסע פערזאמלונג פון רעפרעזענ-טאנטען פון יודיש-געזעלשאפטליכען לאדז.

אדוו. ווייצמאַן האלט, אז דאס שפּי-טאל פון דער קאנשטאט-פונדאציע דארף איבערגעשריבען ווערען דער יו-דישער קהלה. דאן וועט געזיכערט זיין די עקזיסטענץ פון דער דאזיגער אנ-שטאלט. די אונטערהאנדלונגען, וואס זענען פאר 2 יאהר צוריק געפיהרט גע-וואָרען וועגען דעם, האבען, ליידער, נים געבראכט דעם געוואונשטען רעזולטאט. עס מוזען אונטערגענומען ווערען שריט, כדי אפּצוהאלטען פון׳ם פּלאן, אז דאס ראַדאָגאָשטשער שפּיטאל זאל איבער-געגעבען ווערען דעם מאגיסטראט.

ד"ר ל. שיפּמאַן לעגט פאר אזא פאר-שלאג: אזוי ווי דער יודישער „דאבראָ-טשינגאָשטש" בעזיצט אין ראַדאָגאָשטש א שפּיטאל-בנין, וואס דארף רעסטאַוו-רירט ווערען, כדי איהם צו קאנען פאר-וואנדלען אין א יודישען שפּיטאל פאר גייסטיג-קראַנקע, זאל דאס שפּיטאל פון דער קאנשטאט-פונדאציע באַראַי פאר-קויפט ווערען דעם מאגיסטראט און פאר דעם געלד זאל געשאפען ווערען א שוין-ארט און א היים-אנשטאלט פאר יודישע גייסטיג-קראַנקע, וואס וואלגערן זיך איבער די לאדזשער גאסען און עס איז נישטא פאר זיי קיין מקום מנוחה אין די שפּיטעלער.

פרנס נוימאַן טיילט מיט די אנוועזענ-דע דעם טעקסט פון דער קאנשטאט-פונדאציע. דארט איז פארגעזעהען, אז אויב פון קאפּיטאל וועט זיין 150.000 רובעל פּראָצענט, זאל מען פאר דעם געלד אויסבויען א קינדער-שפּיטאל אויפ׳ן נאמען פון הערמאַן און מינא קאנשטאט. אז די פונדאטארען האבען געמיינט פאר יודישע קינדער, איז נישט אנגעוויזען.

ד"ר קלויזענבערג, וועלכער איז געוועזען איינער פון די, וועלכע האבען מיט 2 יאהר צוריק אונטערגעהאנדעלט מיט דער קהלה, זי זאל איבערנעמען קאנ-שטאט׳ס שפּיטאל, האט תרעומות צו דער קהלה, באשר די 30.000 זל., וואס די קהלה האט אין 1928 בעשטימט פאר דעם שפּיטאל, זענען נאך ביז היינט נישט אויסגעצאהלט געוואָרען.

עס רעדען נאך פּאָוועל ראָזענטאַל, דאַזאר רומקאָווסקי, ד"ר וואָלפסאָן, פּראָפ. שטערלינג און פּרעזעס מינצ-בערג. דער לעצטער טרעט ארויס גע-גען די גלוסטונגען פון מאגיסטראט און מאַכט אויך א פאָרשלאג עהנליך צו דעם פון ד"ר שיפּמאַן.

ד"ר שיפּמאַן האלט, אז דער מאגיס-טראט וואלט זיכער (!) געשטיצט דעם בוי פון א יודישען שפּיטאל, אויב די גע-זעלשאפט וואלט מאביליזירט איהרע כחות צו אזא זאך.

די יודישע עפענטליכקייט טאר דעם ענין פון ראַדאָגאָשטשער שפּיטאל בשום אופן נישט איבערלאזען אויפ׳ן חריות פון „טאז". „טאז" אליין איז אין דער פראגע גארנישט אימשטאנד אויפצוטון.

עס ווערט אנגענומען א בעשלוס, אז די פערוואלטונג פון „טאז" צוזאמען מיט א קאמיסיע פון 3 פערזאן (פּרע-זעס מינצבערג, פרנס גרשון נוימאַן און פּאָוועל ראָזענטאַל) זאלען זיך פאר-שטענדיגען וועגען שפּיטאל-ענין מיט די קוראטארען פון דער קאנשטאט-פונדא-ציע.

ווי מיר הערען, זענען צו יענער קאמיסיע געוואָרען צוקאָאפּטירט די ה"ה אדוו. ווייצמאַן און רומקאָווסקי.

די קאנפערענץ האט זיך געווענדעט צום לאווניק ד"ר מארגאָלים, ער זאל ווירקען אויפ׳ן מאגיסטראט און דער רעגירונג, אז דער מאגיסטראט זאל אויף א געוויסער צייט זיך אפּהאלטען פון אי-בערנעמען דאס שפּיטאל.

אגראר-מיניסטער אין לאדז

נעכטען האלב 4 נאכמיטאג איז אנ-געקומען אין דעם לאדזשער וואָיעוואָדז-שאַפט-בנין דער אגראר-מיניסטער יאנטא פּאָלטשינסקי, וועלכער האט זיך בעטיי-ליגט אין א קאנפערענץ פון אגראר-נא-משעלניקעס. דעם מיניסטער האט בעגריסט אויף דער גרעניץ פון לאדזשער פאוויאט דער סטאראסטא רילטשאלע-ווימש.

דאקטוירען פון „פּאלעשיע"

וועלען שבת נישט דארפען אונטערשרייבען די קאנטראקטען

לויט דער בעמיהונג פון ראטס. פ. רוס, וועלכער איז א מיטגליד אין דער קוואליפיקאציע-קאמיסיע פאר די וואוי-נונגען פון „פּאלעשיע" האט אויסגע-פועל׳ט, אז די יודען, וועלכע זענען גע-רופען געוואָרען צו קומען דעם היינטי-גען שבת אונטערצושרייבען די קאנ-טראקטען וועגען די דערמאנטע וואוי-נונגען — וועלען קאנען די קאנטראקטען אונטערשרייבען דעם קומענדיגען מאנ-טאג.

וויכטיג פאר עמיגראנטען

און די, וואס זוכען קרובים

די לאדזשער אפּטיילונג פון „יעאס" (קילינסקי נאס 49), מיילט מיט, אז עס זענען דערהאלטען געוואָרען אויספאָרדע-רונגען און דאקומענטען פאר פאלגענדע פערזאָנען:

מאנאך פייוויל נויפעלד, פרוי חנה רו-בינסקא, שמואל לייזער זילבערשטיין, אברהם פעלדמאַן און לייב גאלדבערג. ענטפערס פאר קרובים-זוכער זענען אנ-געקומען פאר: שרה האפענבערג, פרוי ראָזענעס, הערש פאנעלמאַן, יוסף קאל-מיך, יבורה לייט, מלכה און יצחק הע-ניך צוטרינאַווסקי, סאלאמאָן שמולע-וויטש, גומעל לייבושעוויטש (א בריף פון איהר מאַן פון בראזיליען), לאה קאלמאנאָוויטש, אסתר מלכה רויט-בארד, מאיר פאקטאר, מאהאנע גראָט-שעק, זיינוועל ווילטשקאָווסקי, יוסף ראָ-זענטאַל, ראָזא מאַלאַכאָווסקא און מרדכי לייזער לאנגאָווסקי.

די אויסגערעכענטע פערזאָנען דאר-פען זיך מעלדען אין ביורא פון „יעאס" און די אמט-שעה׳ן.

רעדוקציע פון שטאטישען בודזשעט

דעם 24. און 26. ד.ח. וועלען פאר-קומען זיצונגען פון לאדזשער שטאט-ראט עס וועט דעבאטירט ווערען די פראגע וועגען די רעדוקציעס אין בודזשעט פון לאדזשער מאגיסטראט.

גארטען-פערוויילונג

לטובת די באראַכאָוו-שולען.

שבת ד. 28. ד.ח. קומט פאר אין „העלענאף" א גרויסע גארטען-פערוויי-לונג. די הכנסה פון דער פערוויילונג איז בעשטימט פאר׳ן קוראטאריום פון די באראַכאָוו-שולען.

קלאנג-פילם-קינא-טעאטער
Casino
היינט און טעגליך
דאס משוגעת פון יוגענד און ליבע
א קונסט-לייסטונג פון געניאלען רעזשיסער A. Feyder א.נ.
„גליקס-מיראזשען"
(דער גאלד-האריגער מלאך)
רירענדע דראמע וואס אילוסטרירט די געשיכטע פון א יונגען הולטיי אין דער הויפּט-ראָלע
דער ליבלינג פון פּובליקום מיכאל טשעכאָוו די שעהנע קאטינא
בעל דער פרויען ליבלינג גאסטאן מאדאט ווי אויך די 6-יעהריגע ביאנקא לארעט
די לידער אין דייטשע שפּראך
קלאנג צוגאבע און פּוילישע אק-טואליטעטען. אנהויב פון די סע-אנסען 4.30, 6, 8 און 10 אווענד
שבת און זונטאג 3 נאכמ.

ראדיא-פּראָגראם

פרייטאג, 20. יוני.

לאדז, (233,8) 11.58—12.05 שעה-צייכען, 12.05—13.15 גראמאפאן-פליטען - מוזיק, 12.15 טראנסמיסיע פון דער פייערליכער ערעפנונג פון איירא-פּעאישען קאנגרעס פון פּען-קלוב, וואו עס וועלען רעדען דער פּרעמיער-מיניסטער, בילדונגס-מיניסטער טשטרווינסקי, פערדינאנד געטעל, גאלס-ווארטי און פארשטעהער פון פיל אנדערע נאציאָ-נען. 16.10—16.15 פאַרלעזען פון טאג-פראגראם, 16.15—17.— גראַ-מאפאן-פליטען-מוזיק, 17 פאָרטראג „דאס פּוילישע שול וועזען אין אויסלאנד", 17.25—18.20 לייכטע מוזיק, 18.20—18.50 אודיציעס פון פּען-קלוב-קאנ-גרעס, 18.50—19.10 פערשידענעס אין קאמוניקאט פון דער לאדזשער האנדעלס-קאמער, 19.30—19.40 גראַמאפאן-פליטען, 19.40—20.— ראדיא-פּרעסע-זשורנאל, 20.05 מוזיק-געשפּרעך, 20.15 סימפאָני-שער קאנצערט פון דער „דאלינא שווייצארסקא", אויסגעפיהרט דורכ׳ן ווארשאווער פילהארמאָנישען ארקעסטער, אונטער דער לייטונג פון דיריג. יערזי באַיאַנאָווסקי, סאָליסטען לפּלי האקאָווסקא (פידעל), דערנאך וועטער, פּאליציי און ספּאָרט-קאמוניקאטען, און צום סוף קאנץ-מוזיק פון גראַמאפאן-פליטען.

אויסלענדישער ראדיא-פּראָגראם.

ריגא (525) 15.50 „ציגאַנעריע" (אָפּערע)
קעניגסבערג (276) 19.15 „עגמאָנט" (אָפּערע פון בעטהאָווען).
וויען (517) 19.30 „דער עוואַנגעליסט (אָפּערע)
מאַילאַנד (501) 20.30 סימפאָנישער קאָנצערט
שטוטגאַרט (360) 20.30 „די טאָכטער פון טאמבאָר-מאַיאָר" קאָמישע אָפּערע)
רוים (441) 21.02 „הערבסט-מאַנעווערס" (אָפּ.).
לאָנדאָן-רעגיאָנאַל (356,3) 21.55 „ראָמעאָ און יוליא" (אָפּערע).
לאָנדאָן-נאַציאָנאַל (261,3) 22.55 סימפאָני-שער קאָנצערט.

שבת, 21 יוני.

לאדז (233,8) 11.58—12,05 שעה צייכען, 13.15—12.05 גראַמאָפאָן-פליטען - מוזיק, 16.15—16.20 פאָרלעזען פון טעגליכען פּראָגראם, אין קינא און טעאטער רעפּערטואַר. 16.30—16.55 גראַמאָפאָן-פּלי-טען-מוזיק, 16.55—17.20 פאָסט׳קאָסטען-ליפּענדע קאָרעספּאָנדענץ, 17.20—18.20 פּראָגראם פאר קינ-דער (טראַנסמיסיע פון קראָקא), 18.20—18.50 א האלבע שעה פון פּען-קלוב קאָנגרעס, 18.50—19.25 פערשידענעס אין קאָמוניקאט פון דער לאדזשער האנ-דעלס-קאמער. 19.25—19.40 פאָרלעזען פון פּראָגראם פאר דער צווייטער וואָך, 19.40—19.58 גראַמאָפאָן פליטען-מוזיק, 19.58—20.— שעה-צייכען, 20—20.15 פעליעטאָן פון פרוי מאַריא זשעראָמסקא (טראנסמ. פון ווארשא), 20.15—22 פּאָפּולערער קאָנצערט פון דער „דאָלינא שווייצאַרסקא", 22—22,15 פאָרטראג א. ט. „הילף בשעת לופטיגע אונגליקען", —.24—22.15 וועטער, פּאָליציי און ספּאָרט-קאָמוניקאַטען, פ. א. ט. ווי אויך טאַנץ-מוזיק.

אויסלענדישער ראדיא-פּראָגראם:

בערלין (418) —.17 „די דראַמאַטורגיע פון פּאָ-לימישען טעאטער", געשפּרעך צווישען עדווין פּיס-קאטאָ און פעליקס גאספּאַר.
וויען (517) 20.15 „דער הויף-בלאַזער" (קאָ-מישע ראָמאַנטישע אָפּערעטע).
לאָנדאָן-רעגיאָנאַל (356.3) 20.30 קאָמישע אָפּערע-אויפפיהרונג.
בוקארעשט (394) 20.45 „פאַיאַצע" (אָפּערע)
מאָסקווא-קאָמינטערן (1481) —.21 „פּירשט איגאָר" (אָפּערע).
מינכען (533) 21,40 קליינער ראַדיא-קאַבאַרעט
ברין (342) —.22—.23 ראַדיא-קאַבאַרעט.

נאכט-דיזשורען אין די אַפּטייקען

זאַנטאַגיעוויטש, פּאַביאַניצער 50; לאַנדווינסקי, ליטאָרגיטאָווער 164; סאַלאַ-לעוויטש, פּושעיאַזד 19; רעמפּיעלינסקי, אָנדזשעיאָ 28; זונדעלעוויטש, פּעטראָ-קאָווער 25; קאַספּערקעוויטש, זגערזשער.

טראגישער זעלבסטמארד פון א 60-יעהריגען לאדזער יוד

דער קריזיס האט איהם פריהצייטיג געפיהרט אין קבר אריין

אין לאדז האט נעכטען ארויסגערופען איפזעהן א זעלבסטמארד פון א 60-יעה-ריגען יוד, וועלכער האט געמאכט א סוף צו זיין לעבען צוליב׳ן איצטיגען קריזיס.

אויף זשעלאזנא 42 האט יאהרען־לאנג געוואוינט דער וועבער-מייסטער מ. ר. אין לעצטע צייט איז ער געוועזען אהן בע-שעפטיגונג. זיין ווייב איז איהם גע-שטארבען. ער האט בלויז דערוואקסענע אינטעליגענטע קינדער, וואס שטודירען, אבער העלפען דעם פאטער זענען זיי נישט געוועזען אימשטאנד. ראבינאוויטש איז דערום ארומגעגאנגען א פערצווייפעלטער און האט משמעות געפלאנט פון לאנג צו בעגעהן זעלבסטמארד.

אויסנוצענדיג די געלעגענהייט, וואס קיינער פון די שטובינע איז נישט געווען אין דער היים, האט ראבינאוויטש זיך פערשלאסען אין דער קיך פון זיין וואוי-נונג, האט אויפגעדרעהט דעם גאז און גענומען אין מויל אריין די גומי פון דער גאז-רעהר.

ווען די קינדער זענען אהיימגעקומען האבען זיי פעסטגעשטעלט דעם טראגי-שען טויט פון זייער פאטער.

דער פערשטארבענער האט איבערגע-לאזט א דייטשען בריף צו דער פאליציי. ער בעט קיינעם נישט צו בעשולדיגען אין זיין טויט. ער האט זיך דאס לעבען גענומען, ווייל ער קאן זיך נישט מא-טערן אין נויט.

„חסד של אמת" בעמיהט זיך, אז דער זעלבסטמערדער זאל נישט נעפּאַל-מעסט ווערען. היינט קומט פאר זיין לויה.

דער בריף צום ענגלישען אמבאסאדאר אין ווארשא

וועגען דער גראנד־יעזער פּראָטעסט-דעמאנסטראציע פון לאדזער יודענטום געגען דער בעגרעניצונג פון דער אימיגראציע קיין ארץ-ישראל

אין צוזאמענהאנג מיט דער גראַנד-יעזער פּראָטעסט - דעמאָנסטראַציע פון לאדזער יודענטום געגען דער עליה-גזירה, וואס איז פארגעקומען היינטיגען מאנטאג אין די גאסען פון אונזער שטאט, האט די ציוניסטישע אָרגאַני-זאציע אין לאדז איבערגעשיקט פאל-גענדען בריף צום ענגלישען אמבאסא-דאר אין ווארשא:

צום ענגלישען אמבאסאדאר
אין ווארשא, ה׳ יוליאַן ערסקין
הער אמבאסאדאר!

דעם 16.6 ה. י. איז פארגעקומען אין לאדז א דעמאָנסטראציע דורך די גאסען פון דער שטאט אלס פּראָטעסט געגען דער בעשרענקונג פון דער עמי-גראציע פון יודען קיין ארץ ישראל. די יודישע קהלה, אלע גרופּירונגען פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע, פערטרעטער פון אלע ווירטשאפטליכע און געזעלשאפטליכע אָרגאַניזאַציעס, ספּאָרט-פעראיינען, אין דער צאהל פון בערך 40000 מענשען, האבען זיך בע-טייליגט אין דער דערמאָנטער דעמאָנ-סטראַציע, דערביי האט מען געטראָגען טראַנספּאַרענטען מיט אויפשריפטען, וועלכע פאָדערן פון דער ענגלישער רעגירונג א גערעכטע און געוויסענ-האפטע ערפילונג פון די פערפליכטונ-גען, וועלכע ענגלאַנד האט איבערגע-נומען דורך דעם מאַנדאַט צו שאפען א יודישע נאציאָנאַלע היים אין ארץ-ישראל.

די יודישע בעפעלקערונג אין פּוי-לען, אזוי ווי די יודען אין דער גאַנ-צער וועלט, האט אונטער דעם איינ-דרוק פון דעם נאָבעלען לאָרד באַלפור אין משך פון לאַנגע יאָהרען ביי יעדער געלעגענהייט אַרויסגעוויזן איהר ווארע-מע סימפּאַטיע פאַר דעם ענגלישען פאָלק. איך האַלט פאַר נויטיג פעסטצו-שטעלען, אַז אונטער דעם איינדרוק פון די לעצטע האַנדלונגען פון דער ענג-לישער רעגירונג און דער בעגרענצונג פון דער אימיגראַציע פון יודען קיין ארץ-ישראל, איז ביי דער יודישער בע-פעלקערונג פאַרגעקומען אַנ׳ענדערונג אין איהרע געפיהלען געגען - איבער גרויס-בריטאַניען.

מיטטיילענדיג אייך וועגען דעם, האָב איך דעם כבוד אייך צו בעטן, אַז איהר זאָלט דעם אינהאַלט פון מיין בריף מיט-טיילען דער ענגלישער רעגירונג.

מיט גרויס כבוד
(—) ד"ר ראָזענבלאַט.
סיים-דעפּוטאַט, פּאַרזיצער פון דער ציוֹנ. אָרגאַניזאַציע אין לאָדז.

שול-פעריען

דאס שול-קוראטאריום האט בעקומען פון בילדונגס-מיניסטעריום א פעראָרד-נונג, לויט וועלכער די הײַ-יאָהריגע זו-מער-פעריען אין די שולען וועלען זיך אנהויבען דעם 29. ד. ח., דעם 28. ד. ח. וועלען אין אלע שולען צוטיילט ווע-רען די צעגנזורעס.

אין דער פעראָרדנונג ווערט אָנגעווי-זען, אַז די לערער דאַרפען נישט אויס-נעמען די שולער קיין שום אַרבייטען אויף דער צייט פון די פעריען.

גנבות און איינבראכען אין ווישניאווא-גורא

די גנבים בענוצען זיך אויך מיט רעוואלווערן

(ס) דער זומער-סעזאָן אין ווישניאָוואַ גוראַ האט זיך נאָר וואָס אָנגעהויבען, און שוין איז אין משך פון דער וואָך אויסגעפיהרט געוואָרען אַ גאַנצע רייה גנבות און איינבראָכען. שבת ביינאַכט אין יאַקובאָוויטש׳ס ווילע צום דאַטשע-איינוואוינער ה׳ גאָטהעלף. אין דער נאַכט פון מיטוואָך אויף דאָנערשטאָג זענען ווידער בעגנב׳עט געוואָרען צוויי איינוואוינער פון דער זעלבער ווילע. אויך דעם ווילע-אייגענטימער ה׳ ל. טילער.

אין דער נאַכט פון מאָנטאָג אויף דינסטאָג האבען זיך גנבים אַריינבעקו-מען אין זילבערבלאַט׳ס ווילע. ווען דער סטרוזש האט געפּרובט געבען אַ ווידער-שטאַנד, האָבען די גנבים אויסגעשאָסען אין דעם סטרוזש פערוואונדעט פון דער האַנד.

יודיש טעאטער אין זאל פילהארמאניע — נאַרוטאָוויטש 20 —
אונטער דער לייטונג פון א. בעזמאַן
לעצטע 3 פארשטעלונגען
בכדי צו געבען די מעגליכקייט אלע צו בעזוכען די פארשטעלונגען ווערט געשפּילט צו פאלקס-פּרייזען פון 50 גר. ביז 1.50
מארגען, שבת, 4 נאכמיטאג דאס גרויסע מייסטערווערק
דיבוק
לעגענדע אין 3 אקטען — פון ש. אַנסקי —
שבת ד. 21-טן 9 אווענט די שיינע אינהאַלטרייכע פּיעסע
שפּאַנענד!!! סענסאציאָנעל!!!
בלינד אוים ליבע
אין 4 אקטען פון ליבין
זונטאג ד. 22-טן 9 אווענט לעצטע געזעגנונגס-פארשטעלונג צום 15-טען און לעצטען מאל
אויפ׳ן וועג קיין בוענאס-איירעס
(דאס לעבען פון דער אונטערוועלט) אין 3 אקטען פון רייזעלמאַן
ס׳גענעמט אנטייל לויט א.ב. פּרויען: בעזמאַן, נערה, מאַדערמאַן, דיכטענבערג און ליבראָווסקא, מענער אריעל, אייזענבערג, באלבירסקי, הערשקאָוויטש, האמבורגער, נייהויז, פּאַלאַנסקי און ראקאָוו
מוזיקאלישע לייטונג — ל. זעלמאַן.
בילעטען אויף אלע פארשטעלונגען צו בעקומען אין דער קאַסע פון פילהארמאָניע.

ווי א פאלק שעכט זיך אליין אויס

(ענדע פון זייט 7

שפירען דעם מאמענט, ווען עס מוז אפשטעלען די מלחמה, עס וועט דערפיהלען, אז די כוחות הויבען אן צו פאלען און עס וועט אפשטעלען די מלחמה און אין זיך נעהמען צו זיין ערהאלונג.

ווארום אפילו אין בירגער קריעג שטארבט נישט אב אינגאנצען דער געזונטער זינען פון פאלק, און קיין מאל וועט א פאלק נישט קעמפען צווישען זיך ביז זעלבסט פערניכטונג, קיין מאל נישט, א פאלק ווערט נישט געריהרט פון זינען און באגעהט נישט קיין זעלבסטמארד.

פאר אונזערע אויגען זעהען מיר ווי א וועלט געהט אונטער עפעס נאך אחן א זינען.

אפנים זיך מאכען אויסגעלעבט, זאגען אטעגערע.

אז עס קומט א נייע כינא, זאגען אנדערע, א נייע, גאר א נייע כינא, אזא כינא, וואס האט גאר קיין שייכות נישט מיט דער געלטוגער כינא.

א כינא, וואס איז ענליך צו דער איצטיגער מאסקווא, אדער א כינא, וואס איז ענליך צו א שטיקעל איצטיגען ענגלאנד.

און דערפאר שעכט זיך כינא אויס.

אבער סוף כל סוף וועט, מסתמא, כינא טאקע ווערען א אנדערע, זי וועט סוף כל סוף דערזעהן, אז זי איז א נאאיוו און אומשולדיג קינד, וואס אלע גוטהערציגע אייראפעאישע מוזען קומען זי לערנען און ערציהען, זי וועט סוף כל סוף דערזעהען, אז גי איך א שפיעל פאר א פרעמדען טייוועל און וועט צונויפלעגען א הארטען קולאק און וועט שיקען אלע פערזארגער איהרע צום טייוועל.

און דאן וועט מען פאר איהר בעקומען דורך ארץ און זי וועט דאן זיין כינא.

אנ'אנד אלט פאלק מיט אנ'אור אלטער קולטור, האט עס טויזענדער יאהרען געלעבט זיין לעבען מיט פילאזאפישער רוהיגקייט און מיט א גרויסער מאראלישער שטרענגקייט.

אנ'אלט פאלק, א זיידע פון פעלקער, האט עס געלעבט ווייט און אן א זייט פון אלע האוועניש און יאגעניש פון דער נייער וועלט.

האט די נייע, גייציגע וועלט דערשפירט דארט רייכטום און טרפה'ט מעגליכקייטען צו זיי, האט זי זיך א לאז געטון אהין; זי איז געקומען אריין מיט איהר רעליגיע, ווען די רעליגיע איז שוין געווען א פסול'ע, זי איז געקומען אהין מיט איהרע אידעען ווען זיי זענען שוין געווען פערשוואכטע, זי איז געקומען אהין מיט איהר קולטור ווען די קולטור איז שוין געווען א צעפוילטע דורך און דורך.

און אנ'אלט פאלק איז ארויסגעשלאגען געווארען פון [illegible] פון א יונגער אויסגעלאסענער וועלט, אנ'אלטע קולטור איז אראפגעפיהרט געווארען פון וועג דורך א פערשיימטע און צעווערימטע קולטור.

און די נייע וועלט ווערימט און ווערימט די אמאליגע, גרויסע כינעזישע וועלט.

און איצט איז די אלטע, גרויסע כינא אין גאנצען פון זינען אראפ; די אלטע כינא שעכט אויס איהרע קינדער פאר אינטערעסען, וואס זענען איהר פרעמד, פאר אידעען, וואס זענען איהר ווייט און פאר קולטורען צו וועלכע זי האט קיין שייכות נישט.

א גרויסער טייל פון א וועלט, גרויסער וועלט פאלט איין.

א אלט פאק קוילעט זיך אליין אויס.

די וויכטיגקייט צו האבען א הויז-דאקטאר

(ענדע פון זייט 8

שווייץ, אדער ענגלאנד.

אז דאס איינפיהרען הויז דאקטוירים פירט צום דערהייבען און פערבעסערען דעם געזונד-צושטאנד פון דער בעפעלקערונג — פערלאנגט נישט קיינע ספעציעלע בעווייזען. דא אין פאל פון קראנק ווערען ענטשטייט אין דער פאמיליע א מהומה. מען ווארפט זיך, ווי פיש אין וואסער, מען לויפט פון איין דאקטאר צום צווייטען. מען „קאנטראלירט", מען פאלגט איינעם, מען פאלגט דעם צווייטען, אחן שום סיסטעם און סדר. אלץ איז אפהענגיג פון צופאל. וואס דער, אדער יענער שכן האט געזעהען, געהערט און געראטען. — דארט (אין אויסלאנד) קומט דער פריינד, דער הויז דאקטאר, בעוואפענט נישט נור אין הלוכית דאקטאריע, נור אויך מיט בעקאנטשאפט פון די דורכגעמאכטע קראנקהייטען, און נעהמט זיך צו זיין אויפגאבע היילען דעם קראנקען. דער ארגאניזם איז איהם בעקאנט פון לאנג, אבער נישט נור דער ארגאניזם פון קראנקען, אויך די נייגונגען צו געוויסע קראנקהייטען, וועלכע זענען כאראקטעריסטיש אין געוויסע פאמיליעס, בלייבען נוט פערהוילען פאר זייער גענוי אויג. אין פאל ווען עס איז נויטיג א ספעציאליסט פון אנ'אנדערער קראנקהייט, ווערט אויך יענער תיכף צוגעצויגען צו הילף. עס איז דא איין קראנקהייט, ביי וועלכער די ראל פון א הויז דאקטאר, וואס ווייסט אלע סודות פון פאמיליע-כאמע, איז ספעציעל וויכטיג. איך מיין די סיפילים-קראנקהייט נישט נור דער חולה אליין קאן מיט יאהרען שפעטער בעווייזען די פערשידענארטיגסטע ערקראנקונגען פון לעבער, ניערען, אדער הארץ, ווי אויך פון נערווען-סיסטעם, נור אויך די פרוי און קינדער וואלטען מיט אבסאלוטער זיכערהייט גע קאנט אפשר בעגליקט ווערן, ווען דער דאקטאר זאל וויסען די ווייטסטע סיבות פון דער קראנקהייט, וועגען וועלכער מען האט פיינד זיך מודה צו זיין.

אין פאריז האט מיט יאהרען צוריק געלעבט איינער פון די בעריהמטע ספעציאליסטען פאר וועגערישע קראנקהייטען, פראפ. פורניע. דער גאנצער פראנצויזישער אדעל האט זיך ביי איהם ריינגעוואשען פון איהרע יוגענד-זינד. אז דאס דאזיגע ריינוואשען איז נישט געווען פילשטענדיג, בעווייזען די נאטיצען פון זיין זוהן אויך א דאקטאר פון די זעלבע קראנקהייטען. אין די דאזיגע נאטיצען בעשרייבט ד"ר פורניעי (דער זוהן), ווי ווייט די פערשידענארטיגע קראנקהייטען, ווי סקלעראזע, פאראליזשען, אויגען קראנקהייטען א. א. וו. א. וו. שטעהען אין צוזאמענהאנג מיט א פריהער דורכגעמאכטען סיפילים אין דער נאהענטסטער משפחה „אין יעדען קאמפליצירטען פאל גרייף איך צו די קע מאנוסקריפטען פון מיין פאטער און זעלטען ווען איך געפין נישט קיין בעשטעטיגונג, אדער ערקלערונג פאר די ענטשטעהענדע קראנקהייט".

די דיקע פאליאנטען פון אלטען פורניעי דארפען יעדענפאלס ווערען פערטרעטען דורך די נאטיצען פון א פערטרויטען הויז דאקטאר און אויף אזא אופן וואלטען געווארען אויסגעמיטען א סך מענשליכע אומגליקען און טראגעדיעס.

די תימנער יודען

(ענדע פון זייט 8

פון דרויסען, האט מיר געמונטערט, געוועקט ביי מיר דאס גלויבען אין דער גרויסער גייסטיגער און מאראלישער קראפט, וואס איז טיף איינגעווארצעלט אין אונזער ראסע. אפגעשלאגען זיך הונדערטער און הונדערטער יאהרען ערגעץ אין א ווייטען ווילדען אזיאטישען העק, צווישען הארדעס פינסטערע, אומוויסענדיגע, פאנאטישע אראבער, אויסשטיין פון זיי אלערליי געבראטענע ליידען, ביטערע פערפאלגונגען און דערנידעריגונגען, פירען א שווערען אומטעגטשלעכען קאמף פאר דער עקזיסטענץ, א שווערען געטייניגטען ארימען לעבען — און דאך ארויסגעטראגען פון דארטען אזעלכע פיינע, אריסטאקראטישע, אלט רבנישע פנימער, אזא שטילע, איידעלע פארטראכטקייט און די טרויעריק שמייכעלענדיגע יודישע אויגען, — וויפיל גייסטיגע גבורה, וויפיל טיפע אמונה אין מענטשליכער און געטליכער גערעכטיגקייט עס דארף ליגען אין די הערצער פון די דאזיגע קליינע, שוואכע יודעלעך! אין זייער העראאישער מארש קיין ארץ ישראל, זייער לאזען זיך גיין צופוס חדשים לאנג איבער די מדבר וועגען מיט ווייבער און קינדער צוריק צום יאהר פון די אלטע גזרות, זייער [illegible] ביים אנקומען אין לאנד, זייער געטריי גרייטקייט צו טון די שווערסטע ארבייט אין לאנד, צווישען די רייכע [illegible], זייער פאליען זיך מיט פולען צוטרוי צו די דאזיגע רייכערע, שטארקערע ברידער — דאס אלץ האט אין זיך עפעס פון דער אלטער לעגענדע וועגען משיח'ס צייטען. וואס בעגריסט דעם גאנצען ישוב מיט'ן הייסען נביאישען ליכט פון יודישען צוזאמענקום, מיט הייסען אטעם פון משיחישער ברידערליכער פערבריינונג, איך קאן מיר נישט פערשטעלען תל-אביב און איהר פולען פראכט אן דער חן פון איהרע קליינגעוויקסענע תימנער בירגער. און איך קאן מיר נישט פארשטעלען תל-אביב אין איהר פולען נאציאנאלען וואוקס אן דעם אנטייל פון איהרע תימנער יודעלעך, וואס קוקען ארויס פון אלע ווינקלען פון איהרע נייע מאדערנע גאסען, ווי שלוחים פון אלטע דורות, וואס זענען געשיקט געווארען צו פערשטארקען איהר נייעם מאדערנעם, נאך נישט זיכערען גייסט מיט עפעס וואס איז היסטאריש ווארצלדיג און קרעפטיג און זיכער. וויפיל מאל האבען זיי מיר אויסגעזעהען, מיט זייערע פערטראכטע חבנישע פנימער, מיט זייערע אנטיק אלטע צוגעגע בערדלעך און מיט זייערע לאנגע קליידלעך איבער די בארוועסע פיס, ווי די אויסגעחלומטע פיגורען פון דער גמרא אין די ווייטע אינגלישע חדר יאהרען: ווי די „חכם פפאס", די „חכם אמים" און די „חכם אשים" — די וואס זענען נאך געווען נאהענט צו די הייסע אור אלטע קוואלען...

איך האב נישט געהאט די געלעגענהייט ווייט ארייננצודרינגען אין דעם לעבען פון תימנער יודען. דער אלטער דור זייערער קוקט מיט צער און נאאיווער שטוינונג אויף די הויכגעשטעלטע „סקענאזישע" ברידער, למאי זיי זענען אזוי וויניק פרום. דער יונגער דור פילט אז ער איז נאך צו די „סקענאזים" נוט גענוג דערוואקסען. און דאס שאפט ווי א מחיצה צווישען זיי און די אייראפעאישע יודען אין ארץ ישראל. נאר דאס ביסעל, וואס איך האב ביי זיי געזעהען, האט מיר געגעבען די איבערציינגונג, אז די דאזיגע קליינע יודעלעך זענען א זעלטענער מענטשען-מאטעריאל, א טייערער געווינטשענער עלעמענט פאר דעם אויפבויענדיגען ישוב אין ארץ ישראל. די דאזיגע גאנצע, אפגעהיטענע פאלקס-קינדער, די אלט קלוגע און דאך יונג געאווזע מזרח מענטשען וואס פערשטעהען קיין חכמות פון לעבען, זיי מיט זייער אלט געלייטערטער יודישער פרומקייט, מיט זייער טיף רעליגיעזער, געמיטליכער אויפפאסונג פון פאלק און לאנד, מיט זייער אלט יודישער ליבע צו ארבייט, צו ערליכע מיה, צו א כשר פערדינטען שטיקעל ברויט, — זענען א גרויס געווינס פאר אונזערע אייראפעאישע יודען, א זעלטענער נאציאנאלער מוסטער פאר די, וואס זענען אין פערלויף פון הונדערטע יאהרען דעגענערירט געווארען דורך פערהייראטע, געקינצעלטע פרנסות, דורך לופט געשעפטען, דורך סוחרישע חכמה, סוחרישען ציוניזם און סוחרישער אפיקורסות. און איהר גייט א שבת'דיקען נאכמיטאג אין תל-אביב פארביי א ארימען תימנער „צריף" (א הויז צוזאמענגעקלאפט פון ברעטער) און איהר זעט אויף דער נידעריקער ווערענדע הארט ביים זאמד, אונטער דער הייסער שבת'דיקער זון, א תימנער טרעגער, ווי אזוי ער זיצט טיף פערטראכט איבער א אלטען גרויסען ספר מיט אלטע פערגעלטע בלעטער, א „זוהר" צי א „חובות הלבבות", און גלעט זיך דערביי דעם הויכען געקנייטשטען שטערען מיט א שווארצער אויסגעהארעוועטער האנט, — מוזט איהר זיך אפשטעלען און אויך זיך טיף פערטראכטען.

—=0§0=—

ביי טראצקי'ן אין הויז

(ענדע פון זייט 6.

עפעל. אלמא-אטא מיינט אויף אוזבעקיש „דער פאטער פון די עפעל".

— טא וואו זשע זענען זיי, אייערע עפעל? שמייכעל איך.

— היינטיגס יאהר האבען מיר זיי נישט געהאט, דערפאר וויל זיי זענען געגאנגען אלס עקספארט-סחורה קיין אויסלאנד. איהר דארפט אבער זעהן ביי אונז די עפעל-מערק ווען זיי זענען געווען פאריאהרען, פאר צוויי יאהרען, און פריהער. די אלמא-אטער בעפעלקערונג האט דאן געקאנט לעבען א גאנץ קעלענדיגען יאהר בלויז אויף פרוכטען, און דער עיקר אויף עפעל.

— היינט עס, אז טראצקי האט נאר ביי אייך, פערזוכט פון אייערע עפעל טרוימעריש אויבער טראצקי'ס נאמען א גרויסער מענש איז ער געווען טראצקי, און א קלוגער אויך. אפשר ווען ער זאל איצט זיין אין מאסקווע-פערבאנד, וואלט מען קיין עפעל פון אונז קיין אויסלאנד נישט געטראגען שיקען...

— שפאס איך.

— טראצקי! — הורשט דער שכן ער לאפט זיך, אז איך בין א פרעמדער מענש און האקט אם זיינע דייך ווי מיט א האק. די מיידעל, וואס נעהט ביי אונז די צימערן, די דאמאסטקע שנה, וואס איז אומצופיירען מיט טראצקי'ס האלטונג אין אלמא-אטא. לאפט א קוק אויף מיר אין א צווייטען קוק אויף דעם פערטרוימטען שכן, און שמייכעלט א קלוגען, מיטר'שען שמייכעל...

מיר פערלאזען טראצקי'ס געוועזענע וואוינונג צו געהן צו דער וואוינונג פון זיין טאכטער.

Grand-Kino — היינט און מארגען!! 1) דאס ליד פון דער סטעפּ — ביז-טרערען ריהרענדע דראמא מיט'ן אנטייל פון דער אונפערגלייכליכער Lupe Velez, דעם ראסאווען Gary Cooper און נישט-פערגעסענעם Louis Wolheim — לופע וועלעז וועט זינגען שטימונגספולע צויבערנדע מעקסיקאנישע לידער. אויסער דעם ד"ס „ליד פון דורות"

2) סענסאציע פון לויפענדען סעזאן! „רוי פרא קוא" — ערשטער פוילישער רעוויו-פילם. אריגינעלע אויפנאהמען אין ווארשאווער רעוויו-טעאטער „קווי פרא קוא". עס בעטייליגען זיך: האנקא אָרדאָנוּבנאַ, ושימינסקא, גורסקא, יאראסי, קרוקאווסקי, טאם, דימשא, לאווינסקי, אנהויב 4.30 נ"מ. שבת און זונטאג 3 נ"מ — אנאכט אין קעניגרייך

7-קלאסיגע שולע און פרעבעלשולע פון די רענאמירטע ערציהונגס-אנשטאלט קאצענעלזאן-נאחומאב
נאד לודקא 8 (צווישען נאוואמיעסקא און וסכאדניא) טעלעפאן 177-01 (פון 11 ביז 2)
קינדער אין שול-צוואנג עלטער ד. ה. פון 7 ביז 15 יאהר ווערען אנגענומען אין די קלאסען A, B, C, I, II, III, IV.
אין פארבערייטונגס-קלאס A^0 ווערען אנגענומען ענטוויקעלטע קינדער פון $5^1/_2$–7 יאהר. אין די פרעבעל-שולן קינדער פון 3-7 י.
חוץ דעם אלגעמיינעם שול-פראגראם, קענען די ארטאדאקסישע קינדער געניסען פון נאכמיטאג-חדר, וואו ס'ווערט געלערנט גרינדליך אלע למודי-קודש, דהיינו: חומש, רש"י נ"ך, גמרא ותוספות דורך מלמדים ספעציאליסטען אונטער דער פערזענליכע השגחה און הנהלה פון בעוואוסטען למדן ר' יעקב בנימין קאצענעלזאן בעצמו. די צאהל שעה'ן, ווי אויך מלמדים פאר למודי קודש זענען היי-יאהר בעדייטענד פערגרעסערט פאר פיויש-שוואכע קינדער, ווי אויך פאר אונבעמיטעלטע עגז. א
נאכמיטאג-שולע נאכמיטאג-חדר | ביליגער ביז 50% | נאכמיטאג-פרעבעלשולע

לעזט! אכטונג! — אכטונג! קאנקורענץ-פרייזען!
כדי צו ערמעגליכן די ברייטסטע קרייזען פון ג' פובליקום צו בעקומען א ביליגע און גוטע קינסטלערישע אויפנאהמע' זענען די פרייזען אין מיין פאטאגראפישען אנשטאלט געווארען פערקלענערט ווי:

12 שטיק („Express pictures")	זל. 2
6 פאסט-פאטאגראפיעס	2
6 פאסט- ברוין	6
6 אויף זייד	8

אכטונג צו א ½ טוץ זיידענע פאסט-פאטאגראפיעס גיט מען צו אכטונג
אנ'אריגינעלען פארטרעט בחנם!!
ס'ווערען אויך אויסגעפערטיגט פארטרעטען אין ראהמען און אויך א פערקויף פון ראהמען.
קומט און איבערצייגט אייך! מיט אכטונג
„PARISIEN"
קונסט-אנשטאלט
פראנצישקאנער 30.

גימנאזיום מיט מלוכה-רעכט
Żeńskie Gimnazjum
Tow. „KULTURA"
פיעטריקאווער 85, טעל. 174.85
דאס איינשרייבען פון שילערינס קומט פאר יעדען טאג פון 9 פריה ביז 12 פארמ.
די פאר-וואקאציע-עקזאמען קומען פאר פון 20-טן ביז דעם 28-טן יוני. דער אפצאהל איז א קליינער. פאר אומבעמיטעלטע הנחה. פאר מלוכה-אנגעשטעלטע דעקט די מלוכה-קאסע דעם שכר למוד.

פענסיאנאט „עלבינגער" לאסק
ווילסט זיך בערוהיגען די נערוען? ווילסט דיין געלד ריכטיג פערווענדן? ווילסט זיך ריכטיג גוט ערהאלען מיט פעראנטווארטליכקייט? טא פאהר אין ערשטקלאסיגען
פענסיאנאט „עלבינגער" לאסק (ביי לאדז)
ווי די ווילע געפינט זיך אין וואלד. די בעסטע בעדינונג, שמאקהאפטע קיך. איך גאראנטיר די ג. געסט פאר גוט פערברענגען די צייט. קינדער ווערען געפלעגט ביי בעזונדערע טישען, מיט די בעסטע בעדינונג אונטער מיין אויפזיכט.
אינפארמאציעס: לאדז, קאמיענא 1, עפשטיין, אדער טעל. 107-87.

7-kl. Szkoła dla żyd. inteligencji (Zakład Freblowski)
Kacenelson-Nachumow
ul. Pomorska 20 (tel. 183-40). Zapisy w g. 4–7 pop.
7-קל. שולע פאר קינדער פון יודישער אינטעליגענץ קאצענעלזאן-נאחומאב (און פרעבעלשולע) פאמארסקא 20 טעלעפ. 183-40 (איינשרייבונגען פון 4–7 נאכמיטאג
די שול-קאנצעלאריע נעמט אן איינשרייבונגען פון קנאבען און מעדכען וואס זענען אין שולצוואנג. אין פארבערייטונגס-קלאס (A) ווערען אנגענומען קינדער פון $5^1/_2$ יאהר. אין פרעבעלשולע (שפיל שולע) קינדער פון 3—7 יאהר
די אונטעריכטס-שפראך אין שולע, ווי אויך אין פרעבעל-שולע איז פויליש.
פיר קנאבען פיר מעדכען — א מערגרעסערטער קורס פון העברעאיש און אלע למוד קודש אונטער דער הנהלה פון ר' י. ב. קאצענעלסאן, א ספעציעלער קורס פון טענץ, ריטמיק, פלאסטיק לויטן פראגראם פון טאנץ-שולען פיר קינדער אונטער פאכמ. לייטונג
פיר פיזיש שוואכע קינדער, ווי אויך פיר אונבעמיטעלטע ווירד ערמעסיגט א
נאכמיטאג-שולע | ביז 50% ביליגער | נאכמיטאג-פרעבעלשולע

Reklamy świetlne w Parku kolejowym
Na mocy koncesji, wydanej przez MAGISTRAT m. ŁODZI urządzamy
reklamy świetlne na słupach miejskiego parkanu,
łaczającego Ogród Kolejowy ze strony ulic: Narutowicz-Kilińskiego i Skwerowej.
Park Kolejowy znajduje się przy samym dworcu, między dwiema najruchliwszemi ulicami naszego miasta.
Reklamy świetlne, wykonane najestetyczniej, oświetlone będą od zmroku w przeciągu całej nocy.
Reklama świetlna jest tania i celowa.
Reklamy świetlne w Parku Kolejowym
6-go Sierpnia № 1, tel. 120-77 i 183-53.

אין מיין ביורא ווערט ערלעדיגט ביטעס אין אלע אורזענדעס, סאנדעס, היפאטעקן, ירושות, די בעסטע עצות אין יורידישע געשעפטען אויך היפאטעקן-חובות
י. זאמעק פאמארסקא 19
טעלעפאן 200,10
קלויזולעס ווערען ביי מיר ערלעדיגט אין משך פון 24 שעה

לעזט אויפמערקזאם! פעהיגע יונגעלייט
ווערען פון שוין געזוכט צום פערקויפען פערשידענע רעגירונגס אבליגאציעס ווי: דאלארוב-קעס, פרעמיעבקעס, און די נייע בוי-הלואה אויף ראטעט). מיר צאהלען די גרעסטע פראוויזיע! ווענדען זיך „לאדז נאווא צעגיעלניאנא 18 צי-מער 5 פראגנט 2-טן שטאק. טעגליך פון 10 ביז 1 און פון 3—7 אוו. פון פראווינץ ביילייגען א פאסט מארקע אויף ענטפער.

ווכטיג פאר דאמען! פאר נאר 2.50 זל. מאכע איך די עלעגאנטסטע דאמען-היטע נאך דער לעצטער פאריזער מאדע און די עלטעסטע היטע איבער-ארבייטע איך אויף גענצליך נייע. געדענקט די אדרעס: 23 זאוואדזקא 23 בעמערק.: ביי היטען די לעצטע נייהייטען אין פערנער ביליג ער 50 פראצ. ווי איבעראל. אויספערטיגונג „TOLA"

ס'ווערט זאפארט געזוכט פון 3 ביז 4 טויזענד דאלאר אויף א גוטען נומער היפאטעק אין צענטרום פון דער שטאט. אפערטען אין אדמינ. פון „לאדזער טאגעבלאט" אונטער „Mendel"

רעיעל און פינקטליך שטעמפל טרעפט און מען שליכט וואלענע און באוולענע קעטען און דער — — שליכטערי
J. ZURKOWSKI Łódź, Podleśna 18. - Tel. 215-06. -

קינא **ZACHĘTA** זגערזשער 26

היינט און טעגליך — אַ מעכטיגע עראָטישע דראַמע — היינט און טעגליך

„איז דעם נאכט-לאקאל"

אין די הויפט-ראָלע: עוועלינע האלד

קינא-טעאַטער „Przedwiośnie" זשעראָמסקיעגא 76/78

היינט און טעגליך אַ יובילעאום קונסט-שטיק פונ׳ם פאָקס-פילם די קאָסטבאַר-סטע פערל פון אונזער רעפערטואַר

„דער מלאך פון דער גאַס"

Janet Gaynor i Carles Farrel

כע זענען געוואָרן גערירט, דורך זייער פּנכּלען גורל און צרימקייט צו פערקוימען זייערע ליבעס. רעאַליזירונג דורך בעקאַנטן כוזנק באָזשאַג. דאָס גענייאַלסטע און פּאָפּולערסטע פּערל בעצויבערנדער, סובטעלע פילם פּאָעמע. אַ געשיכטע פון אונגליקליכע מיידלעך וועל-אויסערן פראַגראַם: פילם-אַקטואַליטעטן

LUNA

היינט און טעגליך! 1) אַ כּיכנער-הערק פונ׳ם בעקאַנטן רוסישער אַלעקסאַנדער קאָרדאַ

די טייוולאנישע ליבע

דראַמאַט. איבערלעבונגען פון אַ שע הנע פרוי, וועלכע האָט מיט איהרע הייסע ליבע אויסגעמעקט דעם שאַנד-פלעק פון איהר פערגאַנגענהייט. הויפּט-ראָל די בעקאַנטע אונגאַרישע שענהייט Mania Korda

2) די אונפערגעסליכע און טעמפּעראַמענטפולע ליבלינג פון פובליקום Colleen Moor אין דעם ראָמאַנטישען ליבעס-פילם

„דיינע שווארצע אויגען"

הערליכע מוזיק אָרקעסטער. אונטער לייטונג פון ל. קאַנטאָר. פרייזן זענען זעהר ערמעסיגט: פון 1—2 זל. אויפ׳ן ערשטן סעאַנס אַלע פּלעצער צו 1 זל. שבת און זונטאַג פון 12—3 נ״מ צו 50 גר. און 1 זל.

אי שתיקי לך, נפיק מניה חובה

(שבת כ״ט)

אַלע יודען דאַרפען וויסען, אַז מ׳טאָר נישט צע-גערן, נאָר זאָפאָרט קומען אין מיין ביו-ראָ, וואו ס׳ווערען געשריבען און ערלע-דיגט ל׳ויט׳ן אוסטאַוו:

קלויזולעס און זאַבעזפּיעטשע-ניעס אויף אַלע שטעט אין פּוילען, אַלע אַרט פּאָדאַניעס, אויך שותּפות-אַקטען, וואוינונגס-אַקטען, אַפּע-לאַציעס, ווילאַנטשעניעס א. ד. גל.

רעכטס-קאָנסולענט: **י. ח. בוזין**

לאָדז, אָגראָדאָוואַ 3. טעל. 191-48.

(עגזיסטירט זייט יאָהר 1910).

קלויזולעס און זאַבעזפּיעטשעניעס אויף גאַנץ פּוילען ווערן ערלעדיגט אין 24 שעה

איך וויל פערקויפען

אַ קאָנדיטאָריי צוזאַמען מיט אַ מעכאַנישע שאָקאָלאַד פאַבריק עווענטועל בלויז קאָנדי-טאָריי צו ערפאַהרען: זגערסקאַ 24 אין דער קאָנדיטאָריי.
8266

אַ שעהן מעבלירט צימער

צו שלאָפען פאַר 2 יונגעלייט צו ביליגע פריי-זען צו דערוויסען זיך פּאַלודניאָווא 20 וו. 37 2 הויף לינקס
2872

א לאקאל

מיט די גאַנצע איינריכטונג אין צענטרום פון שטאָט זאָפאָרט איבערצוגעבען. צו ערפאַהרען ביי באַרנשטיין, פּיעטריקאָווער 21.

א צימער

מיט אַ בעזונדערען איינגאַנג און מיט אַלע בעקוועמליכקייטן אויפ׳ן 1-טן שטאָק פון זאָפאָרט צו פערמיטן. צו ערפאַרן זשעראָמסקיעגאָ 39 וו. 18

אַ פאַבריקס-לאָקאַל

פון 4 פענסטער מיט קראַפט-בעטריב, געאייגענט אויך פאַר געשעפטס-לאָקאַל אָדער עקספּע-דיציע אינגאַנצען אָדער העלפט צו פערמיטען. ערקונדיגען דורך טעל. 136-13.

פערלוירען געוואָרען

אַ 20-דאָלאַר טשעק (דובליקאַט) געגען בע-לוינונג אָבצוגעבענען אויף קילינסקיעגאָ 23 צו שמולעוויטש. עס האָט פאַר קיינעם קיין ווערט נישט.
3780

א שדכן

ווערט געזוכט פאַר אַ בעסער הויז. אָפערטען אָפּצוגעבען אין אַדמיניסטראַציע פון „לאָדזער טאָגעבלאַט" אונטער B. G.
8259

ס׳ווערט געזוכט

אַ אַרבייטער צו אַ שפּול-מאַשין אויף זיידע. אָפערטען אָפּצוגעבען אין דער אַדמיניסטראַציע פון „לאָדזער טאָגעבלאַט" אונטער „J. W."

טוך- און קאָרט-לאַגער

Sz. Maroko, Łódź

נאָוואָמיעסקאָ 2-פראָנט 1 שטאָק טעל. 15948

עמפּפעהלט צום פרילינג-סעזאָן אַ גרויסען אויסוואַהל פון די נייעסטע און בעסטע דאַמען- און מענער- שטאָפען

אַ פראָנט - וואוינונג פּאַרטער

1 שטוב און אַ קיך אָדער 2 און קיך ווערט געזוכט אין די נעבען-גאַסען פון פּיעטריקאָווער עוועניו. צו טוישען. איך בעזיץ אַ גרויסע שטוב און קיך אויף זאַוואַדזקאַ. אָפערטען אין אַדמינ. פון „לאָדז. טאָגעבל." אונטער „Pracownia"

„PRACA"

פּראָפעסיאָנ. קורסען פאַר פרויען ביי דער געז. צו פערשפּרייטען פּראָפ. אַרבייט אין לאָדז, וואָלטשאַנסקאַ 21.

ס׳ווערט בעקאַנט געמאַכט, אַז עס ווערט אָנגענומען איינשרייבונגען אויף פאָלגענדע אָפּטיילונגען: 1) דאַמען-צו-שניידעריי, 2) שטיקעריי, 3) וועש-נע-העריי, 4) אָנדולאַציע, 5) מאַניקיר. דער סעקרעטאַריאַט נעמט אָן איינשריי-בונגען טעגליך פון 9—1 און פון 3—7

הולך בתום ילך בטח, ומעקש דרכיו יודע

גויל אלו רקיעי, קני כל חורש תא:

דיו אלו ימי וכל מי כנישו תא:

דירי ארעא ספרי ורשמי רשו תא:

קענען נישט איבערגעבען דאָס רע-יעלקייט פון דער אַלט-בעוואוסטער רעכטסקאָנסולענטען-ביוראָ פון ה׳

מאַנעלאַ, פּיעטריקאָווער 17

(זאַכאָדניאַ 52) טעל. 148-79

וואו עס ווערט פּינקטליך ערלעדיגט, ג ע-וויסענהאַפט געשריבען אַלערליי ביטעס: ציווילנע, קאַרנע, האַנדלאָווע אַפּעלאַציעס, אָדוואָלאַניעס, קלאַוזו-לעס, זאַבעזפּיעטשעניעס אויף אַלע שטעט אין פּוילען, וועגען דירות אין אורזשאָנד ראָזיעמטשי. ווי אויך איבער-זעצונגען אין אַלע שפּראַכען, מיט אַכטונג

ד. מאַנעלאַ, פּיעטריקאָווער 17

ס׳ווערט געזוכט צו קויפען

אַ נישט גרויסע

פאַבריקס-פּאַסעסיע

נאָהנט פון שטאָט-צענטער.

אָפערטען אָפּצוגעבען שענקעוויטשאַ 63 אינזש. ש. מאַרגולעס.

DLA SMAKOSZY

LODY cremo fres

i inne. Cena 1 porcja 1.—zł.
½ porcji—60 groszy
w Cukierni
B. Gostomskiego
Piotrkowska 76.

צו פערמיטען

אַ שעהן צימער

געאייגנעט פאַר אַ געשעפטס - לאָקאַל אָדער אַ ביוראָ מיט אַ סעפּאַראַט-איינגאַנג. צו ערפאַהרען: פּעטריקאָווער 33 ביי אָפּאָטשינסקי אָדער טעלעפאָן 170-91.
2861

פּאַרק העלענאוו — אַ גרויסע סענסאַציע — פּאַרק העלענאוו

שבת דעם 21-טען יוני ה. י. 7 אָוונד דער אויפריט פון אַ פּראָפעסיאָנעל זינגער כאָר אונטער די לייטונג פון דיריגענט לעאָן זעלמאַן. אין פּראָגראַם גרויסע יודישע פאַנטאַזיע, וואָס ענטהאַלט אַלע יודישע קאָמפּאָזיציעס. אינסטראָמענטירט און געזאַמעלט דורך לעאָן זעלמאַן.

מיט דעם אַנטייל פון אַ גרויסען סימפּאָנישען אָרקעסטער

קאָנצערט פון סימפּאָנישען אָרקעסטער אונטער די לייטונג פון דיר. טעאָדאָר רידער. אָנפאַנג 5 אַ זייגער נאָכמיטאָג.

בליץ-אַפּלייטער, שפּיצן, מעשענע לינעס צו פער-פעסטיגען צו דער ערד, ליפערט און אינסטאַלירט „WATT", נאַרוטאָוויטש 16 טעל. 190-38.

אהא!!! העל קרישטאל

אַנערקענט אַלס נישט-איבערשטייגבאַר גוט עמפּעהלט

BROWAR GUSTAW KEILICH, ORLA

פערלאַנגט איבעראַל! פערלאַנגט איבעראַל!

אַנאָנסען אין „לאָדזער טאָגעבלאַט" האָבען דעם גרעסטען ערפאָלג

וואַטעלין

אין פערשידענע קוואַליטעטען און פאַרבען ווערט פערקויפט אויך אין איינצעלנע שטיק, דירעקט אין דער פאַבריק

Akt. Ges. R. LIPSZYC

ŁÓDŹ, PIRAMOWICZA 11/13

פּענסיאָנאַט

פאַר קינדער איז קאָלי

פון מאַדאַם פינקעלמאַן

געפינט זיך אין אַ שעהנעם נאַטור-ווינקעל אין ה׳ גאָלדבערג׳ס ווילע. שטרענג ריטועלע קוך. — ספּעציעלע אויפזיכט. קינדער פון 6 יאָהר אָן ווערען אָנגענומען. אינפאָרמאַציעס טעלעפ. 127-93 אָדער אין דער שול-קאַנצעלאַריע פון ה׳ גאָלדבערג אַל. 1-טער מאַי 16 טעגליך פון 6—8 און אויפ׳ן אָרט.

PORADNIA WENEROLOGICZNA

פון דאָקטוירים ספּעציאַליסטען

זאַוואַדזקאָ 1.

נאָר פאַר וועגערישע הויט-קראַנקהייטען און מענער-שוואַכע אַנאַליזען פון בלוט און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפּער קאָנסיליומס מיט ספּעציאַליסטען פון אוראָלאָנישע און נערווען-קראַנקהייטען.

קוואַרץ לאַמפּ-עלעקטרישער הייל-קאַבינעט-האַסטעטיק טעגליך פון 8 אַ זייגער פריה ביז 9 אָוונד זונטאַג פון 9 פריה ביז 2 נאָכמיטאָג בעזונדער וואַרטע צימער פאַר פרויען

וויזיט 3 זלאָטעס

קלויזולעס

— און —

זאַבעזפּיעטשעניעס

אויף אַלע שטעט אין פּוילען

ערלעדיגט אָפּשנעלסטען דאָס רעכטס-קאָנסולענטען-ביוראָ

„אַרגוס", 36 זאַכאָדניאַ 36

טעלעפאָן 18430

7-io klasowa szkoła męska

(z pr. szk. państw.)

SZ. SZULDENRAJNA

29 Południowa 29

עם גן ילדים איז די געוואוינשענע שולע פאַר קינדער, וואָס די עלטערן ווילען זיי געבען צוזאַמען מיט וועלטליכע בילדונג אַ שטרענגע רעליגיעזע ערציהונג און גרינדליכע לעהרע אין תנ״ך, העברעאיש ווי אויך אין תלמוד.

דאָס לעהר - פערסאָנאַל בעשטעהט פון די בעסטע פּעדאַגאָגישע קרעפטען, אין פּאַראַל רייטונגס - קלאַס ווערען אָנגענומען שילער פון 5½ יאָהר אָהן שום קענטניס.

איינשרייבן טעגליך אין אַלע קלאַסן פון 9 ביז 2 און פון 4 ביז 6 נאָכמ.

מעכאַנישע שלאָסעריי און ווייסעריי

J. Reder, Łódź

Konstantynowska 11 (róg Zachodniej)

כ׳נעם אָן פערשידענע שלאָסעריי-אַרבייט און אויטאָגענישע שווייסונגען אונטער גאַראַנטיע.

פּריוואַט-וואוינונג גדאַנסקאַ 20. וו. 17.

אינזש. אורי גליקליך ווארענט, אז

איידער איהר מאַכט דעם לעצטען דעצידירענדען טריט און בע שליסט צו קופען וועלכע נישט איז מאַשין, וועלכען נישט איז אַרטיקעל פיל דער טעכנישער בראַנזשע, ווענדעט זיך צוערשט

צו אונז

מיר האָבען די גענעראַל-פערטרעטונג פון פערשידענסטע-ערשטקלאַסיגע, וועלט-בערימטע אויסלענדישע פאַבריקען און דאָס אויסשליסליכע רעכט צו פערקויפען זייערע אויס אַרבייטונגען אין פּוילען

איידער איהר מאַכט דעם לעצטען דעצידירענדען טריט און בעשליסט צו קויפען

שוין גנוצטע לאָקאָמאָבילן, מאָטאָרן, אויטאָמאָבילן אָדער פער-שידענסטע אַנדערע אַרטיקלען פון דער טעכנישער בראַנזשע,— בעראַט זיך צוערשט אימבעדינגט מיט אונז

אונזערע אינזשינערן, ערפאַרענע ספּעציאַליסטען אויף אַלע געביטען, וועלן אייך געבען זייער פאַכמענישע מיינונג, נאָך גע-נויער אויספּראָבירונג און איבערנעמענדיג אויף זיך די פולע גאַראַנטיע.

מיר שטעלען גלייכצייטיג איין פערטרעטער אין אַלע פונקט פון דער פוילישער רעפובליק. מיט אָפערטען קענען זיך ווענדע נור פערזאָנען מיט פעראורטיילזער פערגאַנגענהייט, וואָס בע זיצען אנטשפּרעכענדע בעסטע רעפערענצען, אויסערסט טיכטיגע ענערגישע און רעפּרעזענטאַטיווע. געוויסע טעכנישע קענטנישע זענען געווינשט.

מיר ליפערן דאָס בעסטע אויף מעגליכסט גוטע בעדינגונגען.

ווענדעט זיך שוין צו אונז, דען אָן ריזיקאָ וועט איהר האָבע ביידייטענדע געלד געווינסטען:

Inż. Urij Gliklich, Warszawa,

Elektoralna 11/12

skrz. poczt. 393. —— Tel. 36-76.

אַבאָנאַמענטס-פּרייז: [illegible] אַנאָנסען-פּרייז: [illegible]